

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.51

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.51

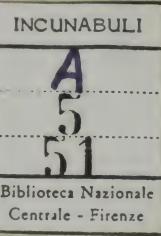
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.51

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.51

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.51

FRANCISCI
CAESARIS AVGVSTI
MVNIFICENTIA.

700

XII TRINIT

ALEXANDRI

syntesis. in PISTOT.

de ANIMA. Lat. Med.

DONATO

Brixius. p.

7000.

shia

HIERONYMI DONATI PATRICII VENETI IN INTERPRETATIONEM ALEXANDRI APHRODISEI.

PRAEFATIO.

Ristotelem philosophum
ita ab initio antiquitas ad
mirata est: ut eum lauda/
ret potius q̄ sectaretur.
Nam & in gracia & in ita
lia diu Platonem sequuti
sunt: ambitione & pompa
maiore q̄ studio. Quod
& carminibus & dialogis & affectatis translationi
bus rerum naturæ traditione proposita delectabā
tur. Quam docendi rationem: iam per ea tempora
receptam: quom: uelut a philosophiæ grauitate &
simplicitate alienam omnino repudiasse Aristote
les: difficilior & pressior iisdem temporibus uisus
est. Sed cum in disponenda doctrinarum institu
tione mire doctus & atticus, tum in incessendis
antiquis philosophis assidue & fœliciter pertinax.
philosophie tandem apud posteros principatū op
tinuit: ut multis iam sœculis longe plures sub Ari
stotele q̄ sub Platone profecisse uideantur. Non

a z

quod aristoteles doctior fuerit: Plato indoctior. Superstiosæ enim scientiæ est eos in uicem comparare: a quibus discere magis conuenit. Vtriq; summi extitere: & diuina quadam prouidentia alendis & instituendis ingenii accommodati. Verum monumenta: quæ sequeremur: quibusq; institueremur. plura & distinctiora reliqt Aristoteles in cuius libris: non alio sere contextu rerum naturæ scientia proposita est: q; quo res ipsæ constant & generantur. Quod uulgata iam illa in omnes Aristotelis libros & a græcis auctoribus sumpta diuisio plane commostrat. Aristoteli theophrastus & eudemus & alii complures ex peripateticis adhæsere: eiusq; libros interpretati sunt: & diu quidem maiore ipsorum gloria q; adiscentium utilitate. Verum multis post sæculis Alexandro aphrodiseo: sub diuis seuero & antonino imperatoribus philosophiam profitente; ita Aristotelis & peripateticorum nomine increbuit: ut tunc primum non iam Aristoteles. Sed philosophus duntaxat uocaretur. Neq; item dignus hoc philosophie nomine censeretur: qui nō ex alexandri officina pdisset: & satis tituli & estimationis haberet: qui alexandræus nuncupari meruit. Inter quos fuere themistius. amonius simplicius philoponus olympiodorus aliiq; pmulti. Post quos græcia ate dilapidata. & roma atq; ita.

Lia diruta pesum sifflul iuerunt bonæ litteræ: expugnatæq; a barbaris: ad barbaros se receperit. Nā, q; apud mauritanos: qui non tam cordubā in bethyca: q; uniuersas forme hispanias occupabant: philosophiæ & medicina studia uiguere: iiq; Aristotelem & Alexandru Hippocratem & Galenū. cum optimis quibusq; græcis interpretatoribus suo idiomate suos effecerunt: quo factum est: ut doctus & excellens quidam nidor ex eorum culina: ad nos usq; peruenenterit. In qua permulti summo ingenio & pari doctrina præstatissimi euasere. Ex quibus satis sit auicenam inter medicos: aueroim inter philosophos enumerasse. Ille ex græcis medicis maxime: quæ ad spectatiuam iatrices partem pertinent fere in unum redegit omnia. hic ex græcis enarratoribus: eos & sequi & incessere delectatus. uelut ex optimis sotibus philosophiam uisus est: non tam hauiisse q; expressisse. Quum solus si fuerit: qui commentatoris nomen adeptus sit. Tantum est sequi bonos auctores & ex agro fertili messem facere. Fere qui aueroim exacte lege rit. & suis quæq; locis singulatim singula contulerit: eius doctrinam ab optimis auctoribus prodisse comperiet. In eius enim interpretationibus Alexandrum Themistiu & Simplicium licet uidere. Diuersa linguæ proptietae paraphrasi quadā ex,

ferme

a iii

presso: & dictis opinionibus sententiis: ubi egre
gie quid dicitur ferme eosdem. Recentiores proxi
mioribus seculis in britania & galliis atq; italia re
ligionibus addicti. magis ex religione q; ex aristoteli
telis doctrina acutissime philosophati sunt: & qua
parte Aristotelem sequuti sunt: omnia compleue
re non tam interpretationibus q; titillatibus argu
tiis. Quippe qui per cauillamenta & questiuncu
las philosophiam tradidere. Ut ambitiosa & præ
postera quadam consuetudine prius disputare: q;
discere incipiam: Coeterum alios ut se quisq; op
nione addixit alia studia delectat. Alii eos qui phi
losophiam abdicatis bonis litteris pfessi sunt: sto
machantur & detestantur. Neq; dignos putant:
qui uix inspici: aut legi debeant. Alii philosophiā
ita inimicam bonis litteris censem: ut etiam solœ
cismos & barbarismos affectent: & in auctorita
tem scientiæ proferant. Ita tumultuatur humanū
genus. & interdum uel in ipso inani gestit & flu
ctuat. Sed meo quidem iudicio hominis uere phi
losophantis est prestare prudētiam: non umbram
sed corpus amplecti. Rerum scientiam siue inter
latinos: siue inter græcos: siue inter barbaros sic a
more: & studio prosequi: & repudiatis abiectisq;
corticibus nucleos degustare. Atqui quom uicio

temporum liberalia studia pleriq; sequamur : alii
ut discamus : alii ut discere uideamur . Tantum
sciat : qui Alexandrum legerit : se nihil inanis : ac
uento quodam turgidæ ostentationis : sed meros
philosophiæ succos imbibiturum . Ego quom enar
rationem eius de anima in manus desumplissim
legendi potius q̄ interpretandi gratia : ex nostro se
natū : apud Mediolanenses principes : legatum a/
gens : quantum per occupationes publicas licuit
curaui : ut simul in ocio honestissimo uersarer . Si/
mul qua parte possem liberalibus ingenii subin/
de prodessem . Itaq; eam maiore interpretationis
fide : q̄ eloquentiæ ambitu ut a nostris legi pos/
set latinam feci . Boni consulant : qui legent . Si ea
quæ ad philosophiam pertinent simplicius : quam
elegantius uersa cognoscant . Non est hæc exercita
tio uel eruditis omnino facilis : neque alias in uer/
tendis rerum naturæ traditionibus hæc in plerisq;
sœlix audacia est : tametsi eam præclare attigerunt
æuo nostro theodorus Gaza : & Hermolaus bar/
barus uiri omni doctrinarū & morum laude cu/
mulateissimi . Librum hunc esse Alexandri : non
tā iſcriptio : q̄ stilus & citatæ aposterioribus : præ/
fertim ab auerroi particulæ ; fidē faciunt cuius in/

a iii

terpretatio in partem : dicata est nemini in unius
uersum iis dicata sit: qui eam legēdam duxerint.
Id dūtaxat ex hoc labore mercedis & gloriæ mihi
postulo. Siquid quenq̄ inter legendum offendit;
non autorem accusat. Sed interpretem.

Alexandri aphrodisei enarratio de anima ex ari /
stotelis institutione . interprete Hieronymo dona
to Patritio Veneto.

Ropositum nostræ institutionis ē
ut de anima disseramus: quæ uer
satur in corpore: quod generatur
& interit: & quænam sit illius sub/
stantia :quæ :quotue potestates:
quæ potestatum inter se discrimina referamus.
Quom enim diuinis præceptis audientem esse in
primis operæprecium sit. Præcipitur autem a py/
thio apolline & publica fere præconis uoce pmul
gatur. Nosce te ipsum. Quæ uox non solum a deo:
uerum etiam a deo qui præsentire futura credit:
prænūciata est. Perinde quasi omnibus ex sua cu
iusq; cognitione naturalis uiuendi ratio statuen /
da uideatur. Sua uero cuiusq; cognitio in eius cō
templatione posita est : propter quod ipsum est.
Propter animam autem homo: homo est. Neces/
sarium igitur esse arbitramur cum deo obsequi :
tum a natura traditam uitam uiuere instituenti
ante omnia animæ scientiam adipisci: & quænam
sit illius natura dignoscere. Sane uero quemad/
modum in reliquis philosophiæ partibus ea quæ
ab Aristotele tradita sunt semper aliis præponen/

da esse censuimus : & tanti hominis opinionem
longe ueriorem cæteris existimauimus . Pariter
hoc loco ea : quæ de animæ doctrina sentimus ex
eadem nostræ institutionis lege absoluenter .
Quod si ea quæ ab aristotele de natura animæ re
citata sunt perspicue pro uinibus asseuemur Pe
culiari nostra consolatione freti opido eleganter &
recte singula tradidisse putabimus .

Quæ sit animæ substantia .

Ere autem asssecuturum ea : quæ
de anima traduntur : & rationes
f quæ ad eius substantiam pertinēt
tractaturum: animaduertere præ
ter cætera opus est : id quod in
natura ambitiose elaboratum est . Quom enim
qualis & quæ res sit natura didicerimus . Nobisq;
persuaserimus: quocunq; opere uel admirabili qd

ntercedente arte confectum sit: longe maiore ad/
miratione digna esse effecta naturæ facile fidem
præstabimus iis quæ a nobis de animæ substanciæ
recensenda sunt. Nihil enim magis in causa
est: ut quom de anima disseritur ambiguis diffi/
cultatibus inuoluamur: q[uod] quod difficillimum est
illius potestates functionesq[ue] iis quæ de ipsa dicū/
tur consentanea & concordi ratione coniungere.
Quasi omni corporea uirtute diuiniora & maiora
esse existimentur. Quare si ea quæ commode & ap/
te de animæ substantia proferuntur. Contradiccio/
nibus implicare non uolumus. Primo loco ipse
possidentis animam corporis apparatus contem/
plandus est: & internarum inuicem externarumq[ue]
partiū cum ipso uenustatis & pulchritudinis con/
centu: lex & dispositio conquirenda. Simul enim
hæc ipsa speculati fuerimus haud quaquam ulte/
rius admirabile & nostra opinione maius esse ui/
debitur: ut in corpore supra q[uod] opinari possumus:
mirabiliter atq[ue] ambitiose disposito anima tot i se
motionum principia possidens contineatur. Vide
eur autem iis qui hac in parte suminā rei diuisione
comprehendunt; illud ex oībus maxime uerita
tem atq[ue] euidentiam præ se ferre. Substantiā omnē
corporeā & sensilem ex duplificatis partibus esse

compositam : ex subiecto quodam : quod materiam dicimus : & ex ea natura : quæ subiectū format atq; definit ; quam formam siue speciē appellamus : quod enim hæc ita se se habeant : si ad ea opera : quæ ab arte profecta sunt animum adueteris : perspicue ac liquido patere poterit : quom enim hæc tibi in expedito constiterint : in iis hoc quidem materiam & subiectum : hoc autem sorram & speciem esse comperies . Subiectum sancæ : lapidem : lignum : cæram siue quid aliud attuleris : quod artificio deformatum & figuratum sit : speciem autem id : quod ab artifice in re subiecta perfectum est . Eniuero statuæ materia autæ : aut lapis est : si ex iis statua cōstituta sit . Species uero est huius illiusue generis figura & forma : quæ illud idem est : quod per artem factum est : & ars ipsa . Quicquid enim per artem in subiecta materia : ab artifice gignitur : ars est . Materia autem artis corpus : id : quod artem amplecti natum est : nec habet in propria definitione : id : quod in ipso : ab arte importatum est : quemadmodum autem in corporibus : quæ artificio constant : unumquodq; duplicem habet modum : ita in iis : quæ natura cōstituta sunt : longe tamē priore ratione compies . Ars . n . naturam imitatur : non aut natura arte : & in singulis qdē corpibus natu-

ra cōstantibus alterum subiectum & materia est:
alterum in ipsa materia species. Aeris enim mate-
ria aqua ē siue uaporosa exhalatio. Ea enim quæ
ex metallis constituta sunt: quæ conflantur & li-
quescunt: id: quod humidum est materia habent.
forma uero in eiusmodi humido est conflaturæ ri-
gor atq; concretio: & quo pacto per artem species
in re quapiam affecta ars itidem ipsa est: eodem
modo naturalibus rebus ingenita species: nihil a/
liud q̄ ipsa natura est: uerum in naturalibus cor-
poribus differentia comperta est. Sunt enim eoru
alia simplicia: alia composita. Compositorum sa-
ne corporum materia: & quod iis subiicitur natu-
rale etiannū corpus est. Pari pacto ex materia cō/
stitutum ac specie. Omne enim naturale corpus
iis constat: simplicia autem corpora nequaquā si-
bi compositum subiectum sortita sunt. Iam enim
& ipsa compositum quodpiam forent: quod si ho-
rum subiectum compositum non est: non etiā cor-
pus erit quandoquidem corpus omne ex materia
constat & specie: erit igitur simplicium corporum
subiectum atq; materia. Simplex quædā & a spe-
cie sequestrata natura: quæ suapte ratione infor-
mis atq; infigurata omni specie carere dignoscit.
Per hanc enim quæ informis & est: & dicitur: id:
quod in ea sit forma nuncupatur: qua præcedens

effeta

ipsam priuatio esse definit atq; eiusmodi materi-
am proprie materiam appellare possumus. Nan-
q; materia: quæ compositis corporibus subiicitur:
materia quidem est: non simpliciter autem mate-
ria. Quandoquidem nō sine specie aliqua subiici
uidetur estq; rursum huius alia quoq; materia: in
quibus autem corporibus subiectum simplex est
horum profecto materia proprie & simpliciter ma-
teria nuncupatur: fieri autem nullo modo potest
ut perse materia subsistat: eo q; quemadmodum
diximus circa eiusmodi ens & corpus & composi-
tum habent ut sint: quom sit autem semper sub
specie aliqua separatur: & abiungitur ab ea: sola
duntaxat intellectione fere eodem modo se se ha-
bens ad simplicium corporum formas: quasi cæra
ad figuræ. Eninuero si in cæræ substantia: figu-
ram quampliam inseparabilem esse contingeret:
ubi cum hæc esse desineret amplius proculdubio
cæra non esset: quæ sub alia quoq; figura cæra iti-
dem est. Pari rarione: ea quæ proprie materia nū-
cupatur: se ad naturalium & simplicium corpo-
rum formas habet. Neq; enim absq; harū aliqua
subsistere potest: neq; cum harum aliqua est essen-
tia materiae. Nāq; ubi id sit: neq; simplex: neq; in-
corporeæ: neq; alterius cuiuspiam esse uidebitur.
Præter ea simplicium corporum materiae interitus

in propriæ formæ abiectione Confistit. Nō solum autem eiusmodi materia: uerum ipsa quoq; materiæ ingenita species: nullo pacto potest per se ipsæ subsistere. Quinimmo species magis hoc pati uidetur q̄ ipsa materia. Quanq; enim materia per se subsistere sine forma non possit: tamen incompositis corporibus continenter excipitur: non q̄ sim, pliciter materia sit: sed q̄ alicuius materia quom sit per se subsistere uidetur. Cuius generis materiæ in his: quæ artificio elaborata sunt reperias: Specierum autem quæ in materia fiunt nulla unq; potest per se subsistere: siue simplicis: siue compositi corporis esse deprehendatur. Forme igitur: quæ artis opere in subiectis materiis perficiuntur inseparabiles habent. Tametsi cōstat eiusmodi materias absq; iis speciebus posse subsistere. Quāobrem ea spēs: quæ ab arte est substātia nullo pacto ē: quē, admodū & ars ipsa ē. n. & ars ipsa eiusmodi species q̄ ipsa natura: Verumenimvero in igne quod & naturale & simplex corpus est. Calorem & siccitatem speciem facimus: & ab iis atq; in iis genitam leuitatem. In iisdem uero materia subiectum est: quæ iuxta propriam naturam nihil eorū est. Sed

hæc ipsa pariter: & ea quæ iis controuersa sunt su
scipere nata est . Quia narura intercedente sim /
plicum inter se uicissitudines corporum fiunt.
Ex iis sane neutrum corpus esse dixeris. Sed id qd
ex iis constitutum est corpus & ignem a natura &
a substantia: quæ secundum speciem est principi/
um motionis in superiora tendentis leuitatem pos
sidere fateberis. Quæ plane leuitas quom species
& natura ignis sit: ipsa haudquaquam mouetur.
Quonam enim pacto fieri poslit : ut leuitas ipsa
per se moueat: quom & aliqd alterius sit: & ip/
sa per se non subsistat: Est enim leuitas uis & po
testas quæpiam corporis: a quo possidetur. Nulla
autem potestas a potente subiecto: separabilis est.
Neq; igitur per se mobilis erit. Sed in eodem cor
pore in quo sit causa est motionis: quæ ab eodem
corpore proficiscitur. Ob idq; ab eadem potestate
moueri corpus dicitur: Acsì uirtutem atq; naturā
habeat per quam & secundum quam corpus mo
ueatur. Neutra itaq; earum rerum corpus est: ex
quibus primis simplex corpus constat. Nec enim
materia corpus est. Omne quippe corpus & tacti
le est: non absq; cōtrarietate quapiam: materia au
tem omnis citra tactilem qualitatem & contrarie
tatem habetur: & corpus quidem per se subsistens
est: materia uero specie indiget ad hoc ut sit. Ex pa

ri causa: neq; ipsa species corpus est. Quandoqui-
dem uelut ostendimus non potest ipa per se seor-
sum a materia separabilis & abiuncta subsistere:
utrunq; tamen substantiam esse non ambigimus
Namq; sic ut materia: ita & naturalis species sub-
stantia est. Partes enim substatiæ: substatiæ sunt.
Quinimmo quia utrunq; ipsorum substantia est:
id quod ex ambobus constat: & substatiæ: & una
quæpiam natura est: Non ut illa quæ artificio fie-
ri animaduertimus: quæ secundum subiectum &
materiam substatiæ: secundum speciem autem
qualitates esse noscuntur. At uero ii qui addubi-
tare consueuerunt quonammodo fieri possit: ut ex
iis quæ incorporea sunt: corpus constituatur: non
diutius dubitationi insisterent si sese colligerent di-
scerētq; omne quod sit hoc aliquid ex aliquo fie-
ri: quod nō hoc ipsum sit quod fit. Calidum enim
fit ex non calido: & frigidum ex non frigido: & al-
bum ex non simili fit album. Nam si quippiam a-
liud quod calidum sit: causa est generatiois eius:
qua calidum fit. id ipsum tamen quod fit calidū:
ex non calido gignitur. Non enim fit: quod iam ē.
Quare si generationem corporis supposueris: ne-
cessarium est asserere hoc ipsum: ex non corpore
fieri. Verum quia non simpliciter corpus generari
dicimus. Semper enim corpus est; siquidē & sem-
b

piternus & ingenitus & incorruptibilis mundus
est. Est autem generatio huius quidem & cuius /
dam corporis: ex non eiusmodi corpore generatio
non autem simpliciter ex non corpore. Quemad/
modum enim consideratione & ratione a specie:
materiam abiungimus quom abiuncta non sit.
Ab hac enim uel illa specie separabilis a specie au/
tem simpliciter inseparabilis est: uelut figura
a cæra. Pariter sola consyderatione & racione cor/
poris generatio fere incorporea est. Quom au/
tem ignis & cætera corpora hoc ipsum esse: siue
essentiam habeant: quæ est & a subiecta mate/
ria & a specie quæ in ipsa materia est. Procul /
dubio per speciem: sunt id quod sunt. Ignis nan/
q; per speciem ignis est: & terra per idem terra. Ea/
dem deinceps ratio in aqua & aere statuēda est:
unumquodq; enim eorum corporum per speciem
est: id quod est dicitur. Quippe quod unaquaq;
res est id quod est: per id quo a cæteris distingui/
tur: & differētiam habet. Atq; per speciem propri/
am quibusq; rebus inter se differentia est. Quan/
doquidem materia ratione subiecti idem in ipsis
est. Per speciem igitur siue formam unumquod/
q; est: id quod est. Quod si illud esse rei perfectio/
nem dicimus per quod unaquaq; res est: id quod
est. Id enim in quo effectum est: id quod sit: & ue

lut iam factum & perfectum fieri definit: effectæ
rei perfectionem esse confitemur. Nō ante autem
fieri res definit: q & tota; & integra; & in columnis
species ingenita sit: profecto non sine ratione om/
nibus corporibus in specie perfectionem esse dice
re possumus. Verum licet hæc quoq; sit in rebus:
quæ artificio constant: longe tamen prius in iis:
quæ a natura prodeunt est: id: quod est esse. Atq;
hoc est rei cuiusq; perfectio. Sane igitur ueritatē
insipientibus in iis rebus: quæ ex materia & spe/
cie constituūtur: id per quod esse cuiq; est: & spe/
ciem & perfectionem esse liquido constabit.

Quod facere & pati corporibus per incorpoream
competit.

On solum autē cuiusq; rei essen/
tia & discrimina illa quibus inter
n se res omnes distinguuntur: profi/
ciscuntur a specie: Verum etiam
differentiæ illæ quæ secundum id:
quod est agere: & pati corporibus insunt: ab ip/
sa itidem specie proueniunt. Omnia enim quæ a/
gunt & quæ patiuntur quatenus corpora sunt ut
hoc: aut illud agat: patiaturue a spē possidet. Dis/
b z

serentiam enim: quæ est secundum speciem: & hō
rum utrungq; indidem consequuntur. Iccirco non
ab re dicitur: pati & agere corpora: per ea quæ in/
corporea sunt. Quāobrem naturalia corpora: quo/
rum subiectum simplex est: hæc autem est proprio
uocabulo nuncupata materia: quæ subiicitur sim/
plicibus primisq; corporibus: quæ cæterorum cor/
porum elementa uocantur: hæc inquam simplicia
corpora simplicem pariter speciem & naturam a/
depta sunt. Atq; ea de causa in his unius & simpli/
cis motionis natura causa esse comperta est. Si. n.
natura principium motus est. Erit pfecto simplex
natura simplicis quoq; motus principiū. Simplex
uero motus proprie unus est. Quo fit ut hæc aut
supra duntaxat aut infra suapte natura ferantur.
In quibus autem non simplex subiectum continē
ter est. Sed iam corpus aliquod siue compositum
in iisdem species ornatu distinctiore pfectior est .
Et eorum pariter natura similem modum habet .
Neq; immerito: species enim illa quæ est in mate/
ria & in subiecto: confert aliquid ad eorum specie
quæ cōposita sunt. Atq; id eo amplius: si nō unū
duntaxat corpus subiectum sit. Quod in naturali
bus & compositis corporibus haberi necesse est .
Non enim unum duntaxat ex simplicibus corpo/
ribus sortita sunt. Enim uero unius naturalis sim/

plicisq; corporis immutatio in simplex aliud cor-
pus educitur. Quare si naturale corpus composi-
tum & a simplicibus corporibus diuersum gigna-
tur: complura simplicium corporum haberi sub-
iecta necessarium est: & multitudo per eam specie-
rum: quæ in iisdem corporibus est differentiam:
multitudo est: atq; eam ob causam quom eiusmo-
di corpora: quæ composita sunt uelut plura &
di-
uersa specie subiecta sortiantur: naturam quoq; &
speciem distinctiorem habeat necesse est. Quom
præsertim unaquaq; natura ad communem spe-
cierum in subiectis sibi corporibus aliquid conserre
uideatur. Quodam enim modo species species &
perfectio perfectionum fit eiusmodi species. Quo
circa ii qui causas uicissitudinis: quæ in subiectis
uersatur manifeste percipiunt: specierum differen-
tiam quæ in corporibus est: mirari non debet. E-
nim uero multitudo specierum earumq; diuersa co-
mixtio i subiectis corporibus æquabilem & ratio-
ni consentaneam mutationis causam afferre posse
censetur. Nāq; si ubi unum duntaxat subiectum
est: quod iis quæ ex se facta sunt nullam differen-
tiam confert. Tale autem subiectum est materia:
siccitas: & humiditas: caliditas: & frigiditas: ubi
duæ simul qualitates coeunt in iis quæ ex ipa ma-
teria gignuntur tantam differentiæ causam præ se

b iii

ferunt: ut ex una eadēq; materia: aliud ignis: aliud aer: aliud terra: aliud aqua gignatur. Itēq; aliud graue: aliud leue: Alia uero sint: quæ secundaria ratione horum unūquodq; cōtineant. Quorū non rationi consentaneum esse poterit: ut per spēs motricesq; uirtutes q̄ plurimū inter se differat ea corpora: quæ ex horum oīum commixtione & temperamento pueniunt. Hinc arbores stirpesq; quom & naturalia & cōposita corpora sint a simpliciū corporum natura p̄ motrices ptates q̄ maxime differeunt. Namq; simplicia corpora unius simplicisq; motus ī seipsis principiū adepta sunt. Composita uero non solū nutricationis. Sed auctricis quoq; motionis ad oīa discrimina prīcipiū h̄re cernunt. Porro inest iis oībus ptas qua sibi simile gignere possunt. Atq; quom hēant haec inter se plantæ stirpesq; cōia: rursus illas inuicē p̄ spēm plurimū differre uidemus. Quatenus & materia & subiecta materiæ mixtione ac temperamēto diuersa sunt. Enimuero arbores plurimū sane inuicē. Sed lōge magis ab oleribus distinguunt. Quom ipsa quoq; olera & naturalia & cōposita corpora esse cōstet. Et tamen inter haec ipsa rursum discriminē maximū eē aīaduertimus. Cuius rei nulla pfecto alia cā: q̄ illa quam retrorettulimus; affirri pōt. Est igit̄ eiusmodi species atq; pfectio: princeps uirtus animæ:

Nam si uiuens omne per aiam uiuit. Stirpes autem uiuunt. Siquidem nihil aliud est pro se nutriri & aegeri quam uiuere. Stirpes sane aiam habere fatebimur eritque stirpium species anima. Quemadmodum autem in simplicibus corpibus: species haudquaquam secundum actum a potestate est. Sed est secundum potestatem a qua actus est; nec non actu inferius ferri terrae naturae natura est: nihilo enim minus: si non actu infra feratur terra permanebit. Sed potestas a qua id possidet: ut infra deferri possit; quae nihil aliud quam grauitas est. Sane uero utrumque perfectio est: & grauitas ipsa. Siquidem forma est: & actus qui a grauitate proficiuntur: quandoquidem functiones & actus: qui ab habitu & potestate proueniunt habituum & potestatum perfectiones sunt. Vbi igitur utrumque est & potestas & actio prior tempore praesidet potestatis habitusque perfectio actu: qui a potestate & habitu proficiuntur. Idem in compositis corporibus euenire certissimum est. Itaque si actus qui a potentibus ducuntur formae non sunt. Sed potestates ipsae: quae ab se pruenientibus actibus praesident: & priores & praecedentes habentur. erit sane stirpius species: & aia prima perfectio. Quomodo haec igitur a nobis assuerata & confessa sint. neminem arbitror esse: quod dubitet: aia naturale corpus esse: & compositum quodpiam: quod ex aia & corpe constitutum sit. Quod si

b iiiii

corpus est; ex his habet ut sit. Omne autē corpus
ex materia & specie cōpositū est. Proculdubio ho-
rum aliud erit animātis materia. Aliud species: ue-
rum nō solum ex his: quæ de stirpibus retro dixi
mus animā spēm: siue formam esse liquido cōsta-
re potest. Verum ēt id ex his quæ in prima operis
fronte monstrata sunt aperte dignoscitur. Iam. n.
asseueratum & positū est: id esse rei perfectionem
ac speciem p̄ quod unaquæq; res habet ut sit. Ani-
mal nanc; per eiusmodi aīam: hoc est sensualem
id sortitur: ut aīal sit. Ea enim ab cæteris rebus oī
bus quæ aīalia non sint; aīal differēs: animal est.
Enimuero aīa in aīante ipsius corporis species est.
Quandoquidem species in quibusq; corporibus.
subiectæ in iþis corpibus materiæ spēs sunt. Veꝝ
animantiū aīa tanto stirpium forma ac spē perfe-
ctior est: q̄to ipsa stirpiū aīa primorum ac simpli-
ciū corpoꝝ formas excellit. Rursum sensibilis aīæ
differentiæ: eandem inter se analogiam seruare ui-
dentur: quā simpliciū corpoꝝ spēs ad stirpiū ani-
mam: & ipsa stirpiū anima ad sensualem animam
habet. Eius uero analogiæ differentiæ cā nihil ali-
ud est: q̄ ipsa subiectorum corpoꝝ differentia: &
pp̄ specierum multitudinem & ppeiusmodi tem-
peramenti ac mixtionis constitutionem. Nc̄q; īme-
rito. Quandoquidē principiū non solum mediū:

Sed potissima fere pars totius est; & diuersitas illa
quæ circa princiū aduenit; tametsi exilis admodū
& friuola sit: non ab re maximæ dñiæ causa esse
potest. Quæ res ex uiaq; digressione facile p̄cipit.
In quibus plæruntq; euenit ut parua deflexio mo-
tionis: quæ nos ad plurimū inter se distantia loca
conferat cā sit. Adherens aut̄ rei cuiq; genitæ mate-
ria principiū est. Cuius differentias effectaç; in ea
specierum diuersitatem sequi summopere conue-
nit. Non. n. omnis materia eandem p̄fectionem ē
nata suscipere. Ea igitur quoç; a pr̄incipio subiectū
nondū corpus est. simpliciorem formā adipiscunt̄.
Quæ uero corpus subiectum habet idq; composi-
tum & diuersas portiones continēs: ut alia portio
aliam functioni accōmodata sit. Proculdubio sp̄em
pluribus p̄tātibus pr̄æditam nanciscunt̄. Velut or-
ganici uarieq; disticti corporis sp̄es: & pfectio sit.
Iccirco organici corporis sp̄em aīam esse dicimus.
Atq; id genus aīæ simplicius est: cuius organicum
corpus simplicius esse dignoscitur. Aīa uero quæ
pluribus p̄tātibus constat. Quæve perfectior est
subiectum corpus & distinctius & pluribus orga-
nis dispositum habet: cuius corporis eiusmodi ani-
mam formam dicimus. Quod si quispiam simul
hæc audierit & nos uelut ignis leuitatem: ita eius-
modi corporis animā speciem asserere pr̄æter opi-

nionem præterq; naturam existimabit. Profecto
ubi corporum: quorum hæ species sunt diuersita/
tes inspexerit: & apparatum qui in corporibus
animantium est: haud quaq; explicatu facilem:
& usquadeo a simplicibus corpibus diuersum a/
nimaduerterit: eos qui hæc sentiant nihil præter
opinionis expectationem asserere arbitrabitur.
Tantum enim abest ut præter opinionem id exi/
stimari debeat: ut uel maxime rationi cōsentane/
um sit: eandem inter se a formis analogiam habe/
ri: quā subiecta formis corpora mutuo sortiūtur.

Principiū demonstrationis quod anima sit forma.

Vod enim anima species siue for/
ma sit: uel hunc in modum com/
mostrari potest. Confessum iam
& receptum est: animal ex anima
corporeq; constitui: quom autem
quid ex quibusdam esse dicitur: id aut tanq; ex
partibus est: quæ permanent seruantur in toto: in
quas etiam totum ipsum diuiditur dissoluiturue.
Qua ratione domū ex lateribus ēē asseueramus:
aut tanq; ex quibusdam cōmixtum: uelut mulsa:
quā ex aqua melleq; constare concedimus: quom
præterea in mel & aquam non ultra dissoluatur.

Quandoquidē neq; aquā neq; mel integrā seruat
tur in mulla: neq; propriam naturam post cōmix-
tionē tenent. Aut tanq; ex materia & specie. Quo
modo dicimus statuam: ex ære & figura: consti-
tui. His igitur modis quom quippiam ex quibus/
dam esse dicatur: animalq; ex corpore constet &
anima: Proculdubio aliquo ex iis quoq; suprāme
morauius modo: constabit. At uero fieri nullo
pacto potest: ut primo modo ex quibusdam esse
animal aſſueremus. Appositio enim ſive adiectio
quæ piam erit animæ & corporis: unde corpus a/
nimatum prorsus esse nō poterit. Quæ res ſi hoc
modo ſe ſe habeat. Eueniet: ut non in qualitatis
ſed q̄titatis genere animantibus anima coſerre ui-
deatur. Porro neq; ſecūdo loco positus modus ex
cipiendus eſt. namq; non una: cum animæ & cor-
poris interitu animalis generantur. Quod in his
quæ commixtionibus fiunt accidere diximus. Re-
liquum igitur eſt: ut animal ex corpore & anima
uelut ex materia & specie conſtare concedamus.
Quod enim anima species corporis ſit: & nō ſub-
ſtantia quæ piam: quæ per ſe ipſa ſubſtitat: ex ip-
ſis animæ functionibus liquidissime perspicitur.
Neq; n. eſſe pót: ut functio ſive actio ullā aīalis
fiat abdicata corporis motiōe: quēadmodū: neq; ſine
corporis motiōe p̄ naturales impulsus delatio ſit.

perinde quasi corpus per intraneam uim eosdem
impulsus agat. Enimuero & ali: & augeri: & sibi
simile gignere non absq; animata uirtute fit: hæc
autem motiones corporis sunt: quin etiam ani-
mantia per sensoria sentiunt: quæ corpora esse ne-
mini dubium est. Ipsi præterea appetitus manife-
ste immutata quapiam corporis parte fiunt. Con-
cupiscétiā enim: iram: furorē: in animalibus nō
aliter fieri posse conspiciimus. Nōne subeunte for-
midine corporis alteratio & contractio fit: Nonne
imaginatio intercedente fit corpore? Siquidē a sen-
su: qui in actu sit eleuatur. Quēadmodum infra
docebimus. Quod autē in impulsu corpus id sit.
quod mouetur nemo est qui non fateatur. Neq;
Præterea sine imaginatione deliberamus & sapi-
mus: imaginatio autem quidpiam est quod cum
corpore fit. Quod si absq; corporis motu nulla
esse potest animæ functio. Projecto anima est ali-
quid corporis & a corpore īseparabilis. In cassum
enim illam separabilem esse contingeret: si peculia-
ribus ac propriis actionibus fungi nō posset. Ani-
mam uerospeciem esse corporis: uel illud indicio
est: quod iuxta affectiones proprietatesq; corpo-
rum ipsius quoq; animæ motio concitatur. Vbi
enim plerunq; uehemētiores causæ extrisecus īci-
dunt: quæ ad iracundiā metū cupiditatēq; puocēt

Nōnunq; aut nihil omnino afficiuntur: aut cutetens ac leuiter. Sepius e diuerso leuibus fere & ut cunq; se offerentibus causis superfluenter perturbationibus animi commouemur, quoties q; facilime ad iram cæterasq; affectiones própta atq; idonea corpora cōperiuntur. Siue quom iis deest ali quid: siue quom superat: siue quom quibusdā hū moribus afficiuntur: & enim superfluente bille scilicet irascimur: & leuioribus de causis plerūq; pauidi dolentesq; reddimur ubi corpus nostrū apta ad id affectione dispositū est. Atqui uel ob id maxime quod in animalis corpore animā esse ab omnibus receptum est: eam esse corporis formādo ceri possumus. Quodq; quom multis modis aliquid esse dicatur in alio: nō alio q; formae modo anima in corpore esse putanda est. Aliquid enim in ali quo esse dicitur: aut uelut species in genere quē, admodum in animali homo: aut sic ut genus in speciebus: uelut animal in uolatili: quadrupede bipede aquatili. in diuisis enim ex opposita ratione inuicem speciebus ī species ipsas diuisi generis esentia est. Tertio modo est aliquid in aliquo perinde ac pars in toto. Quo pacto manus in corpore est: aut tanq; totum in partibus. Totum nanq; hominis corpus esse dicimus ī capite dorso pectore & reliquis partibus ex quibus uniuersum cor-

pūs absoluītūr. Est præter hos modos aliquid in
aliquo uelut in uase & in loco. Quo pacto Dio-
nem in foro esse dicimus: & uinum in fictili. Et
accidentia præterea in his quibus accidunt esse di-
cuntur: ut album in albo corpore: & item in sua
mixtione quæ mixta sunt: uelut in mulsa uinum
ac mel: uerum præter enumeratos modos in ali-
quo esse quid dicitur tanq̄ species siue forma in
materia: Illud enim per quod aliquid: quom ex
quibusdam sit: essentiam habet: si comparetur ad
relicuum: sic est: uti forma in materia. Cæterum
eodem modo se habet figura eiusmodi in statua
quæ ex ære figuraq; cōstat. Itēq; grauitas in ter-
ra: quæ ex materia & ipa grauitate constituitur.
His modis enumeratis: qbus intercedentibus ali-
ud in alio esse asseueramus. Gubernatorem enim
in nauigio nō aliter esse dixeris: q̄ p modum quē-
piam ex his quos attulimus: aīa in corpore quom
sit: Sane in corpore non est perinde atq; corporis
pars. Quippe quæ corpus foret. Quod quæuis ps
corporis corpus est: & anima subinde animalibus
non in qualitatem sed in quantitatem conferre ui-
deretur. Præterea præditum esse anima: simul uni
uersum corpus esse non posset. Sed alterum ab al-
tero abiunctum esse cōtingeret. Alioquin euenire

posset ut corpus per corpus igitur ederetur ac trans-
migraret. Sed neq; ut totum in partibus. Ita a-
nima in corpore est: q; ædem partes & animæ &
corpus esse uiderentur : ut anima uelut totum
in suis partibus esset . Verum non est item ani-
ma in corpore ut species in genere. Neq; enim id
corpus in quo est anima genus animæ est. Quip-
pe quod utrumq; hoc est anima & corpus unum
quiddam numero est . Genus autem & species
communia & uniuersalia sunt: & præter hæc cor-
pus esse animam concedere opus esset . At uero
neq; tanq; genus in speciebus: ita in corpore ani-
mag esse dixeris : quom ob eas quas retro at-
tulimus causas : tum uero quod si anima ge-
nus corporis asseratur : omne corpus animam es-
se necesse est . Quemadmodum omnis homo a-
nimæ est . Non est item corpus locus animæ :
hinc enim id absurdum efficitur ut anima cor-
pus esse dicatur. Nanq; quod per se in loco est :
corpus est: locum præterea corpus esse contingit.
Quod si ita se habeat confiteri necesse est corpus
esse uel interuallum aliquod inane uel terminum
rei continentis: hæc enim traditæ sunt de loco sen-
tentiae. Quinetiam loci nequaquam interest ut rei
quæ in loco sit aliquid conferat quo quid piam e-
iusmodi sit . Corpus autem anima præditum

differentias ad alia corpora comparatas sortitur ab anima. Insuper esse nullo pacto potest ut in corpore constituatur anima: uelut in vase. Vas enim eius rei quam continet locus est: atque hoc solo a locinatura differre sentitur quod una cum his rebus quas continet transmigrare & transferri potest. Non est quoque ut accidens in subiecto ita in corpore anima: quippe quae substantia sit & uim contrariorum susceptricem habeat. Nullum autem accidens substantia est. Demum quicquid in subiecto quoipiam est: eidem subiecto causa esse nullo pacto potest: quom uel absque eo subiectum per se subsistere ualeat. Corpus autem organicum in quo est anima: ut organicum sit: habet ab anima: Verum nec sic ut in comixto: ea quae miscentur ita in corpore anima esse dicenda est. Nihil enim eiusmodi quod sit in aliquo peculiarem naturam incolumem retinet. Neque aqua: neque mel in multa seruat in columia. Corpus autem & anima utrumque simul in animante permanet. Omnis praeterea mixtio corporum est. Proinde si hoc assueris animam corpus esse concedere oportebit. Prostremo non est in corpore anima uelut gubernator in nau. At uero si ita gubernatorem accipis quasi pro gubernatore artem gubernatoris intelligas. Anima hoc pacto esse in corpore poterit: uelut habitus & species in

materia. Ita enim se se habent habitus in iis rebus
in quibus habitus esse noscuntur: incorporei enim
sunt: atq; ab iis rebus : in quibus sunt inseparabi
les habentur. At uero si ita gubernatorem admi
seris ut eum qui artem & habitum habet: accipi
as: statim efficitur ut anima corpus sit: neq; enim
esse potest gubernator absq; corpe : ita eueniet ut
in abiuncta aliqua corporis parte ponatur uelut in
loco. Nec erit omne corpus præditū anima simul
iisdem affectionibus sensibusq; cōmotum: & præ
ter hæc accidat necesse est: ut corpus uiolenter im
pellatur ab anima: possitq; si eiusmodi sit corpore
abiuncta: seduci: & in corpus deinceps regredi ut
alio tempore corpus animatum sit alio autem ina
nime. Atqui quænam cā hæc fuerit: ut quom quid
piam tale sit anima protinus immigreret in corpus?
Quisnam ingressus aut immigrationis modus?
Quæ causa illa est: ut simul cum corpore perma
neat anima : prius etiam inquirere operæ pretium
fuerit? **Quæ**nam sit illius substantia quæue natu
ra? **Quinetiā** si aīam nō ut artē gubernatoriā: sed
ut gubernatorē. i corpore cōstitueris ipsam quoq; ex
materia & specie constare fateri cogeris. Hæc aut
species erit anima. Si ab eodem consequitur ut sit
anima: a quo consequitur ut gubernatrix sit. Per
spēm. n. quæq; res habet ut sit id quod ē: a specie

c

uero: nō autem a materia gubernator habet ut gubernator sit. Quas ob res si nullo eorum quos retro attulimus modo animam in corpore esse possibile est: reliquum esse uidetur: ut sit in corpe tā, q̄ forma siue species quandoquidē species est id p̄ quod unūquodq; est: id quod est. Animal autem p̄ animal animal est. Postq; aut aīa quæ perfectiōis & entelechiæ uocabulo ab Aristotele nūcupari cōsuevit. Sp̄es est: sicut ostendimus. Neq; solū sp̄es sed sp̄es in materia. Sp̄es. n. corporis est & naturalis corporis non aut artificio constituti uelut statuæ. Naturalis etiannum corporis: non quidem simpli cis: uelutignis. Sed compositi & organici. Porro speciem eius rei cuius ē species perfectionem esse monstratum est: ideoq; eam & perfectionē & entelechiam appellare Aristoteli placuit: quoniam causa sit: ut ea res cuius est: in perfectione ac fine consistat. Non abre eiusmodi definitio tradita ab Aristotele uideri p̄t. Entelechia at: Siue actus primus: iō dī q̄ pfectio diuisa bisariā est: altera habitus & ptas est. Altera actus a ptate pueniens. Ex iis ptas prima ē & sp̄es & ex ptate pfectio. Est igit̄ entelechia pri a corporis naturalis organici. Corpus aut organicū illud appellamus quod plures diuer sasq; ptes sibi uēdicat. Quæ naturalibus ptatibus fūgi ualeat. Atq; hēt inqt uitā potentia ut id oīno

potentia uitam h̄e intelligat: quod actu uitæ mu
nere fungi possit. Id. n. quod iam absolutā pfectā,
q; aīam habet: ea intercedente q̄ plurima & agere
& pati pōt. Ali: generare: sentire: appetere: cōsidera
re: dicere: agere: sanari: ægrotare. Nāq; quicqd
aīa præditum est tametsi nō agat: nihilominus a
gendi facultatem h̄e conspicitur. Atq; id ipm qd
est esse ptāte adiacēs est: qd primæ entelechiæ na
turā ostendit. Ipsa quoq; aīæ subā eiusmodi ē: ut
cōplures aīas una definitione cōprehēdat. Nō sa
ne quæ iter se eiusdē speciei sint. Sed quæ ordinē
quēpiam inuicem habeāt: ut alia quidē in his iper
fectior sit ac fere priā: post hāc aut̄ alia perfectior
quod ultra superiores: aliā quoq; ptātem accipiat
& rursum alia præter has aliam ptātem summat.
Neq; uero quom hæ iter se se hoc pacto habeātur
cōmunem definitionem: quæ certa & euidens sit:
sortiri possunt. Quādoquidē necessariū est ut de
finitio de iis ipsis omnibus prædicetur. Nec in de
finitione quæ eiusmodi sit aliqd eoꝝ quæ pfectio
ra sunt significari pōt. Nō. n. ea quæ imperfectiora
sunt definitione cōprehensa uideren̄. Quos fit ut
cōis illa definitio aīæ quom simplicior cōmuniōr,
q; sit: nullam eaꝝ quæ potissimum aīæ ptātes esse
uident̄: complecti possit. Ex aliquo enim quod his
ipsis ptātibus cōe ē eiusmodi definitio cōstituitur.

c z

Quod inseparabilis est anima a corpe cuius ē anima.

Aeterum si anima species est: sicut ostendimus necessarium est illam a corpe inseparabilem esse: & sua pte natura immobilem atq; incorpoream haberi. Hæc enim i omni specie conditio est. Nanq; corpus simul utruncq; ē: & per se subsistens species uero & forma alterius est. Talis enim est entelechia & pfectio: quæ ab sq; eo cuius est esse non potest. Quemadmodū neq; terminus absq; eo cuius est terminus. Quā obrem pari ratione animam abiungi: & per se subsistere non posse dicendum est. Neq; est utiq; corpus: neq; etiam ex eorum opinione: qui omne corpus: aut materiam: aut ex materia esse assertunt. (Quæ stoicorum sūnia est) esse poterit ipsa spēs corpus: enim uero species materia non est: q; materia sine qualitate est. Species autem qualitas quædam est. Neq; est ex materia. Nanq; si species rursum ex materia & specie cōstare dicatur. Prius pfecto altera species videbitur ex utroq; constitui. Mox ad infinita progreedi necesse est: si species ex materia & specie: & deinceps illa quoq; species ex materia & ex specie constituatur. Quod si specie ex materia & specie sic esse dixeris: non quasi ex

alia quapiam specie. Sed uelut ipsa cum materia
speciem habente: non erit materia secundum se ex
sua ratione qualitatis expers. Materia. n. ad hoc ut
sit spē aliqua & qualitate indiget. Si aut hāc: licet
non possit absq; qualitate subsistere: qualitatis ta
men expertem affirmāt. Qm̄ in propria illius na
tura nō est qualitas. Ita pculdubio sp̄es & quali
tas sine materia erūt: tametsi una cū materia sub
stantiā habeat. Ob id quod in ppria speciei quali
tatis natura materia nulla cōprehenditur. Verum
qs nō absurdū eē fateat̄ materiā ob id eē dicere q
sp̄em & qualitatē accipiat: & materiā quāpiā rur
sus assumat. Quod ab iis affirmari necesse est: q
sp̄em & qualitatē materiale corpus eē cōcedunt.
Qd̄ si ptes oīs corporis necessario corpora esse con
tendūt: sicut superficie: linea& & temporis partes:
tempora lineas & superficies esse cōfitemur: Hic
autem efficere uelint: ut quom animal corpus sit:
species & materia quae animalis partes sunt: cor
pora esse uideantur: supino sane errore labuntur.
Non enim eo pacto materia & sp̄es partes corpo
ris sunt: quo partes illae in quas corpora secantur
& deciduntur: haec nanq; corpori ad q̄titatem cōfe
runt & sectae manent atq; subsistunt. At uero spe
cies & materia haudquaquam eū in modum ptes
corporis esse dicimus: sed sicut in statua ptes sunt

c iii

æs & forma; i quæ deinceps statuæ diuisio eo mō
fieri nequit: quo in caput pectus & crura dispesci/
tur. Tametsi constat ex iis uelut ex eius partibus
quod simul ex utroq; constitutum est. Licet nō ea
dem penitus ratione: figura enim quæ statuæ pars
est nō ut in q̄to: sed ut in quali statuæ conducit.
Neq; sic conduit ut in eo quod post separationē
a materia p se eē possit ī column. Illa uero de qua
supradiximus corporę cōtinuorūq; diuisio in ptes
fit quæ q̄titatis rōne pensitantur: & quæ post di/
uisionē pmanent. Quapropter neq; eiusmodi ptes
simpliciter corporis eē dicūt: sed huius corporis: cuius
pars & id p quod tale quidpiam ē: non ē corpus.
At uero neq; iis rōnibus quicq̄ efficitur: qbus hoc
pacto argumētan̄. Id cuius ps corpus ē: ip̄m quo
q; corpus eē. Sensum aut̄ ps aīā quom sit. Corpus
esse. Ipsam igit̄ aīā corpus aliqd esse demonstra/
ri. Nam si sensum uelut sensoriū accipiunt: id cor/
pus esse non imus inficias. At qui illud nequaquā
animæ ps ē. Si uero per sensum sentiendi uim &
ptātem intelligunt: est profecto pars corporis: sed
non ut corpus accipitur. Nimirum si aīā corpus ē.
& corpus non ut materia: erit certe ut ex materia
& specie: quandoquidem: ut diximus: ita sentiunt
ut corpus omne a materia eiusmodi sit. At si hac
ita se habeant: atq; in eo corpore species anima sit

Si subiectū illud aīā corpus hoc quidpiam sit: qđ
p se subsistere ualeat. Siue spūs: siue qđ aliud nō
animatum: quod incolumi hoc corpi admotū: aīā
tum ex nō aīato possit efficere: huic sane erit aīā
uelut ii opinātur. Neq; enim dici potest ut p quā/
piam qualitatis ad spiritū adiectionem spiritus a/
nima fiat. Nam si adiectio qualitatis ad spm secū/
dum substantiam spiritus mutatione efficitur. Tūc
spiritum in aīā demutari dicere licebit. Quod si
post qualitatis adiectionem manet sps: plane ad/
iecta spiritui qualitas: spm aīā non facit. Tanq;
ea quā substantiam spiritus non mutet: sed acci/
dens spiritui superueniat. Enimuero nullum natu/
rale corpus: nisi secundum substantiam transmu/
tetur ex alia natura in aliam transmigrare potest.
Alia aut̄ est natura aīā. Alia spūs. Nō. n. spūs aīā
genus dici pót: quom hēat p se subsistentiā. Nul/
lum aut̄ genus tale est ut possit per se subsistere.

Quod nullum ex simplicibus corporibus: sit aīā.

Erūm ii qui aīā corporis quidem
speciem eē concedunt. Illā autem
unum quodpiam ex subiectis ani/
mali corporibus faciunt. Puta i/
gnē aerem: aut aliud quid simile

c iii

se portionem materiæ : reliquæ materiæ formam facere non animaduertunt. Quod proculdubio quod absurdissimum est. Alia enim sicut ostendimus natura materiæ est : alia speciei; illa subiectum est. hæc in subiecto est. Illa formatum quidpiā. Hæc autem id quo formatur. Atque hac in parte eos qui se se horum hominum sententia addicunt id consequitur ut siue ignem; siue aerem cæterorum trium corporum perfectionem esse fateri cogantur. Atque idem ipsum generationem simul ex eorumdem corporum mixtione sortiri; id enim est perfe^ctio. Atque hoc pacto non erit id amplius in simplicium corporum numero censendum. Quoniam illud cuius generatio est ex complurium corporū mixtione simplex esse nullo modo potest. Igitur non erunt simplicia corpora quattuor numero. Atqui nullum ex quattuor corporibus ex reliquo mixtione fieri possibile est. Quandoquidem necessarium est ut quicquid ex aliorum mixtione constituitur: omnes eorum corporum ex quibus mixtū est potestates adeptum sit. Eatenus enim mixtio a corruptione dispescitur quod rerum quas immisceri contingit non est integra & exacta corruptio. ut igni frigiditatem atque humiditatem; aeri siccitatem & frigiditatem inesse cōcedamus. Præter hæc quodnam ex quattuor corporibus reliquorum tri-

um speciem facis? Id quoq; accedit absurdum &
insolens ut in animali solæ habeantur eius corpo/
ris uirtutes quod ex aliorum corporum tempe/
ramento compositum sit; uelut si id ignem esse di/
xeris caliditas & siccitas. Si uero quodpiam aliud
reliquorum corporum eius corporis qualitates ani/
malis potestates esse dicatur ea de causa quod id
quod factum est: ex illius qualitatibus sit. Quod
si non magis illius q̄ cæterorum corporum simpli/
cium uirtutes in animali permanēt. Certe id quod
factum est nequaquam ex iis singulis esse poterit
Non igitur erit species quod si non sit species non
erit anima. Quid quod si unum ex elementis sit
anima aut non omne animal. animatum esse aut
corpus intra corpus ingredi posse uidebitur. Qua/
opinione quid stolidius possit eē nō uideo. Quo/
nam enim pacto fieri potest ut corpus quod se ip/
so resertum & pressum est quodq; nihil in se ina/
ne continet aliud in se corpus plenū itidem se ip/
so recipiat? Si enim quom se ipso plenum sit ali/
ud rursum se ipso plenum corpus excipit nihil im/
pedimento esse putabitur quod mox aliud & ali/
ud deinceps excipi prohibeat enim uero nihilomi/
nus ante plenum fuerat quom solum esset: q̄ ubi
aliud in se corpus exceptit. Itaq; nihil prohibere pos/
se uidetur quim aliud denuo corpus exceptiat &

deniq; maximum corpus in minimo collocetur.
At uero quis non indecens esse concesserit si eo in
loco qui aliquo corpore refertus sit aliud item cor
pus recipi posse dicamus. Quom & locus idē ma
neat & corpus pariter a quo locus ip̄e compleetur
in eodem loco persistat: neq; i diuersam quāpiā
partem diuertat. Cæterum q̄tum hæc opinio male
cohereat alio in loco a nobis habunde tractatum
est. Sed præter hæc ii qui eius opinionis assertores
sunt proportionem eius speciei quæ in animalibus
est ad speciem simplicium corporum & eorū quæ
artificio constituta sunt seruare nullo pacto pos
sunt. Neq; enim eiusmodi species grauitas est: aut
leuitas aut figura. Plane si unum quidpiam elemē
torum animam esse statuūt. Quom species id sit
quod materiam informet: non autem id quod ex
utroq; constituitur: anima eiudem elementi spe
cies esse uidebitnr. Puta grauitas aut cum hac ca
liditas: & siccitas aut' alia quāpiam simplicium
corporum forma. Cæterum ii quoq; uehementer
errant: qui animam animalis quidem speciem fa
ciunt. Sed eam speciem siue formam uelut substā
tiam aliquam separabilem & ipsam per se existē
tem affirmat. Quomodo nauis gubernator assiste
re dicitur. Gubernatorem enim nauis speciem &

perfectionē esse contendunt. Fallūtur sane quom
gubernator neq; forma : neq; pfectio nauis sit. Ab/
dicato. n. & absente gubernatore nihilo minus na/
uem esse cōcedimus. Quod si forte actionis nauti
cæ forma gubernator dici possit profecto fiet nauis
species tali schemate quo & īp̄a nauigii actioē.
Ad illam enim gubernator aliquid cōfert. Anima
uero sp̄es est animalis quatenus animal est. Neq;
eo dūtaxat tempore quo operatur animalē. Quo
fit ut primā entelechiam animam appellemus.
Quod enim ratione dispari & longe dissimili ani/
ma animalis & gubernator nauis sp̄es sit uel hoc
ipso perspicuum est : quod abeunte gubernatore
nauis permanet abeunte autem anima dissoluitur
& intererit animal. Quapropter ad nauis figuram
Proportione conferri poterit. Per illam enim na/
uis habet ut sit sicut animal per animam. Accedit
eodem quod gubernator non in tota nauis est. At
omni ex parte animatum : corpus animalis est.
Atqui si eo modo anima uersetur in corpore quo
in nauis gubernator semel abiunctam & semotam
a corpe aīam rursum corpus ingredi posse uidebi/
tur. Ver̄ quid erit id quod aīam si sit eiusmodi in
corpore detineat. Post hāc nō secūdū ppriā natu/
ram corporis motum esse fatericoguntur. Igitur

citra naturam. Sed omnis motio: quæ præter na-
ram est uiolenta dicitur nec absq; corporis offen-
saculo sit. Quare si hanc opinionem sectari uolu-
mus rursum ut anima sit corpus efficitur. Postre-
mo non ab re erit eos qui hoc pacto animam spe-
ciem corporis asserunt: p̄cūctari. Quænam illa res
sit quæ abiunctas inuicem differētesque naturas
simul copulet contineat ut unum quidpiam ex
iis fiat & simul maneat. Difficile p̄fecto est ea in
re causam afferre: & principium conuentus illius
factæq; post conuentum copulationis adducere.

Animam quod ad se attinet immobilem esse.

Vom autem anima species & for-
ma corporis sit quemadmodū an-
te prædiximus: quandoquidem a
corpore inseparabilis est eiusmodi
species profecto simul interibit cū
corpore: quæcūq; corruptibilis corporis species eē
deprehēditur. Erit igitur imobilis per se. Neq; n.
omnino necessarium est: ut id ip̄m etiam moueat
quod rei cuiquam motionis est causa. Sed ea quæ
absoluta & abiuncta sunt ab iis quæ ab se mouent
quæue contactu & more corporis morent, mota

etiamnum ipsa motione agi necessarium est. Quæ
cunq; n. propellunt: trahūt: uoluunt. Important
simul etiam ipsa mouentur: & hoc pacto iis: quæ
ab se mouentur: causa motionis sunt. Quæcunq;
uero motarum rerum potestates & habitus eē no
scuntur: & in his quibus insunt cām motus affe
runt. Hæc non solum oportet: ut quom mouent:
non moueantur. Sed etiam quom mouent ut mo
ueantur impossibile ē. Quonā enim pacto effe
cis: ut per se moueatur: quod non per se abiunctū
& separabile sit. Eiusmodi autem sunt & habitus
& potestates & omnes deniq; corporis species: quo
in numero aīam esse retro monstratum est. Quē,
admodum. n. grauitas in causa est: ut terra ferra
tur inferius: & terra ipsa huius motionis effe
ctrix est: quom nequaq; ipsa moueatur: aut per se
substet. Nāq; quomodo grauitas moueri p se pos
sit: quom species & natura corporis sit: a quo pos
sidetur? Proculdubio eadem ratione anima in ani
malibus motionum omnium quibus animal fun
gitur causam habet. Quoniam eodem modo p a
nimā ut moueri possint animalia facultatem ade
pta sunt. Anima uero ita mouet corpus: ut per se
nullatenus moueatur. At quom mouetur corpus:
simul & ipsa mouetur: & ex accidenti mota dicit.
Quod in omni forma siue specie euenire necessa

rium est. Quom simul insit corpori: cuius ē spēs :
atq; illi semp assideat. Ea de causa quod ab ipso
corpo inseparabilis est. Quomq; species peculia
ris & p̄pria causa sit motionis in corpore mouere
corpus ductu quodam & principatu dicitur. Ex
accidente autem simul ip̄a cum corpore species a/
gitur ea motione:qua corpus impellit. Namq; gra
uitas se se secundum accidēs mouet quotiens cor
pori sub quo est: motionis infra tēdentis est causa.
Anima ēt secundū accidens : tunc se se mouebit:
quom animal:quod ipsam habet aīam:aīa inter/
cedente mouebitur. Licetq; alia quapiam ex causa
secundum locum animal moueri uideatur: anima
tamen ea duntaxat motione quā ab se puenit ex
accidente a se ipsa propellitur. Enim uero si quo/
niam moueat: ob id ip̄am quoq; moueri asserunt:
quom eadem quietis ēt in corpore causa sit ip̄am
quoq; eodē pacto quiescere recte dici possit. Quā
enim ratio est: ut & mouere & moueri animā di/
camus : eam uero quom quiescere faciat corpus:
quiescere iſiciemur? Quod si res ita se se habeat:
non erit motus in animā substantia cōstituēdus.
Namq; maxime peculiaris animā functio in quie
te magis q̄ in actione uersatur. Aptius profecto &
magis proprium magis animā nostrā cōsentane/
um est quietem agere. Addo ēt maxime præcipū

Intellectio. n. quæ potissime cōueniens animæ fun
ctio ē: quiete potius q̄ agitatione perficitur. Atq;
ea de causa longe i senectute: q̄ in iuuentute p/
ptior est: & sobrii ebriis: quiescentes agitatis: in/
tellectu expeditiore noscuntur. Igitur magis pro/
prium magisq; secundum animæ naturam esse ui/
debitur frui potius quiete q̄ motu. Quas ob res
uerius dixeris animam: neque per se quiescere: ne
q; per se moueri. Sed animal utriusq; huiuscē mu/
neris per se functionem habere. Quemadmodum
enim incedere: uidere: audire animam non di/
cimus. Sed intercedente anima hominem: ita in re/
liquis actionibus ac motionibus: quæ uti ab ani/
mato & uti ab homine profiscuntur: nec opera/
tur anima: nec mouetur. Tametsi ad id plerunq;
dicendum loquendi consuetudo nos ducat: ea de
causa quod corpus in eiusmodi actionibus moue/
ri non est nobis: tam euidēti ratione perspicuum.
Verum tam animal quam homo iis fungi dicitur
intercedente anima: per quam homo consequitur
ut sit homo. Verum enim uero homo per animam
delectatur & mōret: Iracūdus & meticulosus ē:
amat: odit: addiscit: intelligit: reminiscitur: man/
datq; memoriaz: & non alia de causa hæc agit: q̄
quod eiusmodi perfectione ac specie præditus est.

Sicut enim luctator intercedēte habitu luctatiōis
luctari solet: quom ars ipsa luctandi minime lu/
ctetur: & tibicē sonare dicitur quom ars buccina/
toria non sonet: & textor texere nequaquam texē
te textoria. Ita sane in actionibus coniectādum ē:
quibus ea quæ habēt animam: quatenus sunt ani
mata: fungūtur. In his enim nullas animaliū fun
ctiones: per se operatur anima. Sed per animam
id quod animam habet. Neq; tamen illud uerum
est esse has actiones animæ quia corpore ut orga
no utatur. Nam sicut in cæteris potestatibus habi
tibusq; nihil horum ita agit ut eo utatur cuius ē
habitus. Sed e diuersa ratione quæcunq; potesta
tes & habitus sortita sunt intercedentibus potesta
tibus atq; habitibus operatur. Neq; enim graui
tas ob id infra tendit quod utā terra cuius est po
testas. Sed terra ipsa intercedente grauitate: quæ
& potestas & forma & perfectio terræ est: fertur i
ferius. Idem in anima modus habetur: quom ipsa
quoq; potestas & actus & forma sit eius corporis
a quo possidetur. Eius enim generatio quodāmo
do ex mixtione & temperamento primorum cor
porum est: sicut ostendimus. Atq; illud per aīam
operatur in quo principatum animæ esse consipi
mus: id enim in primis & per se animatum ē. Ad
has uero functiones: quæ se intercedēte fiunt or,

ganis corporis partibus utitur anima. Organa enim quæ animæ functionibus necessaria sunt in genita animalibus insunt & corporis partes habētur: neq; abiuncta & separata sunt: uelut artium organa. Nāq; nerui: manus: pedes: sensoria : ptes corporis sunt. Est enim sensorium portio corporis organici suscipiendis sensilibus accommodata: anima uero animantis principium & causa est: nō solum animales motiones efficiens. Sed etiam causa est secundum speciem : quam formalem appellamus quemadmodum ante monstratum est. Præter hæc autem ē uelut id cuius generi aliquid ē : & uelut finis. Quandoquidem anima eorum perfectio est: quæ animam habere cernuntur. Ea uero quæ præcedunt finem graria finis habentur. In omnibus enim quæ secundum naturam fiunt: id cuius gratia aliquid fit finem esse putandum est.

Animam non esse harmoniam.

Vi animam speciem & formā esse
asserunt ex eiusmodi subiectorū
q sibi corporum téperamēto ac mi-
xtione congenitam obid illam har-
moniam: siue concentum esse exi-
stimare non debuerunt. Nanq; nō ea de causa qd
d

sine eiusmodi mixtione & temperamento anima eē
non possit unum idemq; cum iis anima esse cen-
senda est. Nec enim idem est anima cum eiusmo-
di corporum temperamento; quod ipsa harmonia
est. Sed est uis quādam in eiusmodi temperamē-
to congenita: quā medicinalium potionum uirtu-
tibus comparari recte possit: quā ex multarum re-
rum immixtione componuntur. In his enim phar-
macorum mixtura & compositio: alia duplex: alia
media est. At uero hemiolium: si forte sic euenerat
proportionem quampliam ad harmoniam & con-
centum habet. Non autem ipsa harmonia est. Illa
quippe uis seu potestas: quā ex potionum immix-
tione eiusmodi concentum & rationem habēte re-
silit: haud quaq; harmonia est. Est enim harmonia
ratio & compositio earum rerum: quā inter se cō-
miserentur. At qui emplasti. idest rei commixta uis
non est ratio qua intercedente res cōmixta miscea-
tur. Hoc autem modo se se habet anima. Est enim
uis & forma: quā per eiusmodi mixtionem ex cor-
porum temperamento superuenit. Non autem rō
aut compositio temperamēti. Cōmodius profecto
sanitati: q; animā harmoniā nomē indideris. Lon-
ge enim proprius accedit harmoniā sanitatis q; aīa.
Nam & sanitas quarūdam rerum symmetria est:
quā ex quapiam ratione earundem rerum compo-

sitio & mixtio est. Anima uero symmetria nō est.
Sed uis quādam; in ipsa symmetria siue commēsu/
ratione; consistens quā esse sine ea nullo modo po/
test. Ipsam uero animam nequaq̄ symmetriam eē
dixeris. Cæterum quom in duas partes harmonia
distrahatur; ut altera sit in corporum compositio/
ne: uelut quom ea quā componuntur ita se se ha/
bent ut nihil eiusdem generis intermedium exci/
piatur: tunc ἡμίοθεν i.e. coaptatum esse dicitur:
harmoniæ uocabulo eiusmodi compositio nuncu/
patur. Altera uero in rerum commixtarum ratio/
ne uersatur. Exempli gratia. Si secundum dupli/
ficatam rationem epitritus numerus commixtus
esse dicatur: eo enim quod hoc modo quid mix/
tum est eorum quā in mixtione: quadam harmo/
nia intercedente copulari uidentur: fere aliud du/
plex aliud medium esse dixeris: ut eiusmodi mix/
tionem harmoniam esse cōcedamus. Sane ex prio/
re harmoniæ genere haud quaq̄: idem est harmo/
nia & id quod ex rebus per harmoniam coniun/
ctis effectum est. Neq; enim ob id quod ligna in/
uicem commode aptata uisuntur in gradibus gra/
dus quoq; ipi harmonia sunt. Neq; quod lapides
p̄ harmoniā dispositos ī ædibus uideas: ob id ædes
ipsas quā ex eorūdē lapidū harmonia cōstant har/
moniā eē cōcesseris. Eodē pacto in hac ipa harmo/
nia

d z

nia. Aliud est harmonia aliud id: quod ex rebus p
harmoniam dispositis constitutum est. Idem mo
dus harmoniae illi debetur. Quæ secundum ratio
nem est. Non enim simul ubi quæpiam ratione a
liqua per harmoniam commixta cernuntur con
tinuo id quod ex ea mixtione genitū est: aut har
moniam: aut rationem esse cōcesseris. Namq; nō
eadem res est in cythara per harmoniam aptari &
sonos edere. Iam enim aptata eē per harmoniam
potest: tametsi sonos nullos edat. Strepitus uero
qui ex cythara eiusmodi harmonia intercedēte gi
gnitur: alius est ab harmonia in qua gignitur. Et
sane affirmare possis non omnium rerum: quæ p
rationem quampiam copulantur harmoniam esse
rationem. Ratio enim diplasia idest dualis harmo
nia non est quotiens in uino & melle fuerint: non
enim ex fortuito ac temere coeuntibus harmonia
cōstat. Sed ex quadam cantus modulationisq; cō
positione conficitur. Namq; omnis cōcentus ī cer
ta ac definita ratione fit. Calidi autem & frigidi:
sicci: & humidi. hoc est elemētorum mixtio: cuius
mixtionis formam animam esse non ambigimus:
haudquaquam in certa ac definita ratione consi
dit. Permanet enim eadē anima: quom uires: quæ
in ipsa mixtione sunt quadantenus intendantur:
& remittātur. Omnino si quis temere rerum om/

nium quæ ratione aliqua commiscentur copula/
tionem harmoniam nuncupare uoluerit: hūc pror
sus omnia quæ composita sunt per Harmoniam
aptata esse: fateri cōueniet. Enim uero i rebus om
nibus compositis semper aliqua compositionis ra
tio repperitur. Quin & ii qui animam ex nonnul
larum rerum mixtura & compositione cōstituūt:
eam nonnullorum corporum harmoniam aut cō
positionem esse cogūtur asserere: inter quos sunt
Stoici: qui animam spiritum quodāmodo ex igne
& aere cōpositum faciunt. Itemq; epicuri: quibus
aīa ex cōpluribus quibusdam differentibus īter se
corporibus: uī esse cōstituta. Quin & si platonis
sententiam intuemur: animæ substantia ex rerum
quarundam ratione aliqua coniunctarum cōposi
tione constat. Quemadmodum in thimæo profert
Potius igitur sicut diximus ex eorum qui hæc asse
runt opinionibus anima harmonia esse poterit.
quam ex illius sententia: qui animam & habitum
& potestatem & formam cuidam simplicium cor
porum mixtioni & temperamento superueniētem
affirmant. Quod si ad eos respexeris: qui coniun
cta ipsa: & aīam idem faciunt ob id quod ex illo
rum opinione animæ essentia ex quadam coniun
cti seu subiecti compositione est: quæ sane compo
sitio nihil aliud q̄ ipsa harmonia est: profecto cō

d iii

positum ipsum ab harmonia essentiam haberi posse putabitur. Atqui si eius sententiæ adhæseris qui coniuncta seu subiecta & animam nō simpliciter idem faciunt. Sed illam uirtutem in quadam primorum corporum mixtione & temperamento constitutam affirmant. Proculdubio temperamentum illud materiæ rationem habebit. Essentia uero animæ: non (utilli concedere coguntur) per harmoniam & temperamentum erit: sed per uirtutem & potestatem: quæ in ipsa harmonia & temperamento genita esse dignoscitur.

Quot & quæ sunt partes animæ & quod finita sunt numero.

Gitur quæ sit animæ substantia: quæue ad animam consequantur in uniuersum breuibus collecta pro uirili parte monstrauimus.

Mox sequitur ut de animæ partibus differamus: & quot quæue sint ostendamus. Atq; imprimis illas quidem plures numero: sed finitas esse declaremus. Complures ergo haberi animæ potestates: neq; unam duntaxat esse quā immutatioes functionesq; secus ad alia & per alia di siunctæ plures esse uideri faciat. Quæ fuit & de-

mocriti & nonnullorum aliorum philosophorum opinio. Satis i^pa concretarum & simplicium inter se potestatum pugna demonstrat. Apertissime autem idem uel ex eo ostenditur q^{uod} nihil incassum & temere fieri a natura conspicitur: & præter hæc non nulla esse uidemus: quæ potestatem animæ quom habeant fungi tamen reliquis actionibus non possunt: quis adsint ea circa quæ intercedentibus illis potestatibus functiones fiunt. Quod si quispiam in his actiones ob id non fieri contendat quod organis careant profecto is: nihil incassum naturam agere: uerum esse negabit. Frustra enim a natura factum esse uidebitur ut anima pluribus actionibus fungendi facultate sit prædita si ab ea dem natura propter organorum indigentiam age re atq^{ue} operari prohibeatur. Atqui quur nō absurdissimum esse fatearis. Si hominem a ranis cæterisq^{ue} utcunq^{ue} se se offerentibus animalibus non animæ potestate sed organica tantum parte corporis diuersum esse concederis. Insuper hæc opinio iis consentanea uidebitur: qui μετεπψυχωσιμ^η idest uicissitudinem migrationemq^{ue} animaq^{ue} assere rere non dubitarunt. Si nō ex animæ potestatibus sed ex organis animaliū & functionū ipsarū diuer sitas fieri dicatur. Eadē. n. erit in omnibus animaliatis aīa sed ex corporum dīiis differēter agere uidebi-

d iiiii

tur. Quod & illi quoq; concedere non uerentur.
Igitur complures esse animæ potestates ex iis, quæ
supra diximus habunde monstratum est. Quod
uero infinitæ nō sint eodē argumento patere pōt:
qd nihil temere & frustra naturā agere uidemus.
In casum pfecto infinitus pñatum numerus afferit
in medium. Si nullum animal infinitis potestati
bus fungi potest. Accidit eodē q; quom partes cor
poris habentis animā finitæ sint; ipsas itidem ani
mæ partes finitas esse debere ratione conuincitur.
Præter hæc natura cuiuspiam gratia res omnes fa
cit. Atq; simul in rē quapiam primum & secundū
compereris. Semper id quod primum est supra se
cundum relationem possidet. Anima uero non so
lum natura est; sed a natura & quendam in se or
dinem potestatum habet. Erit igitur in iis ipsis po
testatibus postrema quædam potestas cuius gratia
sint reliquæ præcedentesq; potestates. Confestim
enim ubi potentiarum animæ prouentum in infi
nitum eduxeris; id pariter sustuleris naturam res
omnis cuiuspiam gratia facere. Quom ergo po
testates animæ & plures & finitæ habeantur quot
& quæ sint inquirere necessarium ē. Quom enim
(sicut paulo ante prædiximus). Sint aliqua quæ
in se ipsis habeat aliud quod primum & aliud qd
secundum sit. Itemq; aliud imperfectius aliud per

fectius horum sane substantiam per communem definitionem continenter & exakte statuere non est. Ea de causa quod in his quæ perfectiora sunt rerum natura præcipue ac maxime designari solet. Communis autem definitio uim hæc ipsa demonstrantem continere non potest. Quandoquidem eiusmodi ratio his quæ imperfectiora sunt aptari nequit. Atq; ita sit uti communis non permaneat. Animam autem eodē modo se se habere cernimus. Namq; iter animæ potestates quædam primæ ac simpliciores sunt atq; ea de causa imperfectiores: quædam uero has subsequuntur: & rursum has aliæ: atq; ea inter se omnes ratione constant ut priores a posterioribus separari possint. Contra posteriores sine prioribus esse non possint. Est autem nobis sermo de anima: quæ in iis animalibus est: quæ generantur quæq; intereunt & corrumpuntur. Ad hanc enim attinet retro allata definitio. Enim uero deorum anima: si anima descendit: per rationem cognominem anima nuncupari potest. Igitur qui de anima disceptaturus est: de unaquaq; illius potestate singulatim ac proprie tradat oportet. Animæ uero quæ est in animatis quæ generationem & corruptionem sentiunt. Prima sane potestas illa est: quam altricē appellamus cui uis auctrix & genitrix coniungitur. Hac

enim primum potestate animatum corpus ab inanimato distinguitur. Iam igitur ea quæ eiusmodi potestate sunt prædicta dicimus uiuere: quod ob id sit: quia adest anima: & uita in omnibus animatis est: nedum in ipsis stirpibus: ab altrice uirtute. Quemadmodum in sensu præditis fit: ut a sensuali potestate sentiant. Confestim enim necesse est intereant uiuentia simul hac ipsa potestate priuata sunt. Contra uiuunt omnia ubi illam adipiscuntur: & quæcunq; præterea complures potestates sortita sunt primæ huius potestatis præsentia uiunnt. Ideoq; uitam definimus nutritione & auctiōne: quæ ab altrice uirtute proueniunt. Secundum autem animæ genus: uis sensibilis est & impultrix. Itemq; uis appetendi & imaginandi quas in nullo conspicere est: ubi uis illa altrix absuerit. Contra uis nutrix sine iis subsistere potest. Ea enim ad stirpes pertinet. Quæcunq; uero uim sensibilem habent animalia sunt: ui nanq; sensibili definitur animal. Atq; hæc eadem uim altricem necessario possident. Ceterum quibus uis appetendi atq; imaginandi inest: iisdem uis sensualis adiungitur. Rursumq; ac mutuo appetendi imaginandi q; potestates ui sensibili copulantur: & quæcunq; deinceps uim impultricem & secus locum motri-

cem habent imaginandi etiam & sentiendi uirtute
sunt prædita. Verum enim uero omne quod per
animam quam in se habeat secus locum immigrare
& moueri natum est : necessario uim possidet:
qua imaginetur sentiat, nutritur. Non tamen om
ne quod uim imaginandi sentiendi & alendi possi
det id continuo immigratione moueri natum est.
Postrema uero animalium potestatum species est.
Quæ passim rationalis dicitur. Sunt autem in ea
uirtutes plurimæ: quarum alia consilium: alia opi
nionem: alia sententiā: alia deliberationem præbet.
Quæ profecto q̄ absolutissimæ animæ potestates
habentur: quom q̄ id quod & præstantius & no
bilius est sibi uendicant. Tum uero quod anima
quæ iis potestatibus prædita sit reliquas omnes
potestates habet: quom reperiatur anima quæ con
traria ratione reliquas illas omnes potestates a/
depta sit: atq; harum ipsarum rationalis animæ
uirtutum particeps esse non possit. Quapropter
quom animæ potestates complures sint: ubi ra
tionalis uis est: ibidem una est ex omnibus ani
ma. Nulla enim posteriorum potestatum potest
absq; præcedente subsistere. Sed sunt fere omnes
uelut partes additis iis quæ sunt priora posterio
ribus. Atq; ob id additionem siue auctariū quod
dam ex prioribus faciūt. Ex præmonstrato autem

animarum atq; animalium potestatum discrimi-
ne communior quædam animatarum rerum diui-
sio distrahitur. Qua asserimus; eorum quæ anima
prædita sunt. Quædam esse stirpes; quædam ani-
malia. Deinceps animalium: alia haber rationa-
lia: alia rationis expertia. Quæcunq; enim omnes
quas superius attulimus potestates habent; ea ra-
tionalia atq; absoluta sunt. Quibus ab omnium
maxime nobili uirtute inditum nomen est. Id au-
tem animal solus homo est. Quæ uero rationis
quidem expertia sunt. Sed habent sensum, irratio-
nalia appellantur: & ea possident quæ ad sensum
quæq; ad uirtutem secus locum motricem attine-
re cernuntur: & quoniam citra rationalem uirtu-
tem degunt propter nobilissimæ potestatis absen-
tiam priuationemq; irrationalia nuncupantur. De-
mum uero quæ ab altrice & genitrice dūtaxat uir-
tute disponuntur stirpes esse constat. Quom igi-
tur ita se se habeat anima: atq; ob eam causam co-
muni definitione euidenter demonstrari non pos-
sit operæ præcium ac necessarium est: si de anima
dicere uolumus: de quaq; potestate membratim
ac pprie sermonē facere. Hoc.n. pacto quæ sit aīæ
substātia quæque natura deprehēdeſ. Eatenuſ ue-
ro de his ipsis p̄tib⁹ differemus: q̄tenus eaꝝ cu-
iufq; natura atq; diuersitas liquido nobis pateat:

Enimuero inhärere singulis difficultatibus: illasq;
hostiatim inquirere: quom accuratioris diuturnio/
risq; operæ indigeat: ad institutam traditionem pe/
culiariter ptinere non arbitror. Nāq; ad animæ na/
turam euidentius constituendam: circum ambire
ea: quæ de singulis ptatibus tradi ac dubitari pos/
sunt: impedimento potius q̄ adiumēto fuerit. Por/
ro quom partem animæ dicimus nō ob id quispiā
a nobis animā effici magnitudinē autumet. Neq;
enim omne quod habet partes magnitudinem eē:
necesse est. Nāq; numerus magnitudo nō est. tam
etsi compositus sit ex partibus. Aīa uero in partes
neq; magnitudine : neq; numeri diuisione diuisi/
lis est: non enim separatam aīam facimus: ab iis i
quæ diuiditur. Sed potestatum quas habet enu/
meratione & differentiarum inuentu diuisionem
eius constituimus: eo fere pacto: quo si quispiam
pomū redolentia & pulchritudine distinxerit. Aut
in figuram saporemue diuiserit. Profecto eiusmo/
modi diuisio: neq; ut corporis tametsi pomū ma/
xime corpus est : neq; ut numeri esse uidebitur.
Quom igitur uita omnibus uiuentibus insit ex a/
nimæ præsentia : stirpes autem uiuant : habebunt
igitur animam stirpes: & erit stirpium anima uir/
tus: siue potestas qua intetcedente uiuunt: uiuunt
autem quatenus & nutriuntur & incrementum

summūt. Igitur ius altrix & auctrix anima & species stirpium est. Namq; omne compositum quod & esse & agere dicitur intercedente altero: quod in compositione: sit habitum & speciem habet: id per quod est id quod est: & per quod peculiari actione fungitur: idq; in re ipsa primarium ē: Secundarium uero est materia atq; subiectum: & sane quatenus secundarium habetur est quid in se ipso excipiens: quatenus autem primarium est id quod excipitur. Quemadmodum sanum animal ex ualitudine & corpore compositum est: & dicitur sanum quidem esse ualitudine: & sanum esse corpore: quom ualitudo sit habitus & species quā corpus excipit. Corpus uero quo secundaria ratione sanum animal dicitur materiam & subiectum asserimus: & id quod ualitudinem recipere natū est. Pari ratione se se uiuendo habent quacūq; uiunt: quæ ex anima & corpore constituta utrisq; dicuntur uiuere. Primum anima deinceps corpore: hinc animam formam esse corporis: & id quod ab eiusmodi corpore suscipitur. Corpus autē materiam esse: & id quod suscipit commostrari potest. Altrix igitur anima forma est eius corporis a quo possidetur. Quod enim hoc sit anima & non natura simpliciter inde ēt euidenter constare creditur: quod nihil eoz uiuit: quæ naturā habere per

spicuum & confessum est : quom anima careat ?
Nullum enim ex simplicibus corporibus uiuere dicimus. Perinde quasi eatenus uiuere quidpiam constet quatenus illi anima praesens ac praesto sit. Omnia igitur uiuunt quaecumque animam possident & nihil uiuit quodcumque non possidet. Prater hanc aut si uirtutes quibus intercedentibus semina operantur congenitae & peculiares his rebus habentur a quibus semina deducuntur per quas etiam uirtutes semina quae a corporibus animatis proueniunt auctio ne funguntur. Profecto easdem uirtutes animales esse conuenit. At qui semen omne: quod ab animalis rebus prodit prima altrice potestate intercedente operari conspicitur. Altrix igitur potestas animalis est. Quamobrem quom hanc ipsa anima sit: & animalium potestatum prima: de ea primo loco disserere: & quanam illius substantia: quae natura sit demonstrare par est. Ceterum sermo qui de altrice anima habendus est pari fere iugo copulatur: cum eo qui de genitrice anima traditur. Peculiaris namque nutricis potestatis functio est: tam ali & in crementu summere quam seminati simile quippiam gignere. Est. n. a. a. i. l. u.: quaecumque perfecta sunt: neque mala aut inchoata & mutila uelut spadones: neque temere ultroneam generatioem habentia opus

efficere alterum quale ipsum est: ut semper sint omnia; & diuinitatem imitatione ac similitudine consequantur: Verum eniuero quæcūq; natura subsistunt diuinitatis desyderio capiūtur: omnia quæ intercedente natura agunt illius gratia. Porro anima animalibus in causa est: ut eas faciant quæ ad suam ipsorum naturam pertinere cernuntur. Generatio autem rei sibi similis unum quidpiam ex iis est: quæ ab animalibus per naturam fiunt: enim uero stirpes & animalia quæq; non mutila ex propria natura uim gignendæ sibi rei similis sortiuntur. Potestas igitur genitrix animalis est. At, qui stirpes quæ altricem duntaxat animam habere uidentur: præter nutricationem & auctionem: uim etiam gignendi sibi uendicant. Altricis itaq; potestatis & animæ portio est uis genitrix. Communis igitur nobis sit de re utraq; traditio. Plane quom in rebus omnibus per ea quæ euidentiora sunt ad minus euidentia ratione tendamus. Ita in instituto opere a nobis agendum est: & quandoque functiones & actus qui intercedentibus animæ potestatibus nascuntur ipsis potestatibus a quibus proueniunt euidentiores esse intelliguntur: uelut sentire ipso sensu manifestius est. Itemq; altrice ipsa uirtute notius. Ab ipsa sensus functione exordiri æquū est. Non eo solum q; notius: sed

quod primum quiddam est per rationem potesta-
tis a qua prouenit. Illa enim definitione p̄ia sunt
quæcunq; in propria ratione continēt aliqua: quæ
non ulterius in definitione summuntur. Eodēmo-
do se se habet ipsa nutritio ad nutricem uirtutem:
rei enim quæ alitur: ali ab altrice uirtute cōpetit :
non autem uis altrix. ad hoc ut sit alendi functio-
ne indiget: functiones enim quæ ab rebus extrin-
secus fiunt absq; habitibus esse non possunt habi-
tus cōtraria ratione sine functionibus eē possunt.
Verum is qui de nutricionis functiōe dicturus
est necesse est primum de alimento differat. Enim/
uero fieri non potest: ut ignoto alimento: quo ali-
tur id quod ali natum est: nutricatiois notionem
assequamur. Eadem questionis series in cæteris a-
nimæ potestatis seruari potest. Quom i iis etiā
actiones habitibus euidentiores habeantur. Porro
his quæ de functionibus actionibusue tradi ac di-
ci possunt cōsentanea ac copulata sunt ea quæ de
iis ipsis tradita sunt: circa quæ functiōes actiones/
q; uersantur. Igitur quom quidnam sit altrix ani-
ma demonstrari oporteat. Prius de alimento dice-
re aggrediemur.

e

De altrice uirtute: & quod duplex sit alimētum.

Vo itaq; alimentorum genera eē
uidentur. Alterum quod inconco
ctum indigestūue extrinsecus ad/
mouemus. Alterū: quod cōcoctio
ne conficitur & adiūcitur & adiu/
dicatur corpori. Vtrunq; enim alimenti appella/
tione nuncupamus. Atq; hæc alimentorum bifari/
am distracta natura causa est: ut interdum con/
trarium contrario interdum simile simili ali dica/
mus. Nanq; alimentum quod subcrudum atq; in/
confectum est rei quæ alitur cōtrarium est: quem
immutatione qua simile fiat rei quæ nutritur indi/
geat. hæc autem immutatio nihil aliud est: q; ipsa
concoctio. Verum immutatio omnis in controuer/
sum tendit. Enimuero albū qua ratione album ē.
in nihil aliud q; in nigrum: aut in colores interme/
dios immutatione uertitur. Quæ ipsa etiamnū in
medios colores immutatio non aliter: q; per immu/
tationem in contrarium fieri potest. Neq; præterea
calidum in aliud uertitur: q; i frigidum rursumq;
frigidū in calidū. Neq; dulce in albū: aut nigrum
aut frigidū: aut calidū uertitur quatenus dulce ē.
Sed in contrariū saporē. Pari iam rōne si alimētū
quod inconcoctū est cōcoctione imutatū rei quæ

alitur simile factū fuerit: pfecto anteq; cōcoquere
tur: atq; immutaretur eidem rei cōtrarium extitit.
Quapropter omne eiusmodi alimentum posse in/
coqui ac demutari in rem alitam necessarium est.
Atq; hoc pacto contrarium contrario alimentum
est. Sed non omne prorsus temere cōtrarium. Ne/
q; enim quicquid in contrarium mutatur: id con/
tinuo nutrire potest in quod mutatur. Acutum e/
nim in graue uertitur. Contraq; graue in acutum
& iſiguratum in id quod figuratum est: & prāte
rea album in fuscum: nō tamen ob id efficitur ut
illa quorum immutatio in hæc facta est: alantur
augeanturue. Sed ea contrariorum alimenta sunt
quæ quom incontraria demutantur incrementum
atq; auctionem afferre nata sunt iis in quæ con/
uertuntur. Corporum autem est incrementa con/
ferre. Iccirco alimentum & contrarium & aliud
corpus esse conuenit ab eo quod alitur. Neq; ue/
ro si eiusmodi esse alimentum oportet ob id con/
tinuo credideris quicquid coauxerit alimenti mo/
do incrementum afferre potuisse. Quippe q; sim/
plicia corpora quæ elementa uocantur: augentur.
Sane ab iis quæ in se demutantur uerum non ali/
menti modo auctionem accipiunt. Aquam enim
esse igni alimentum communis & fusius dicitur.
Ea namq; dntaxat proprie augmentur quæ altricē

e z

aiam cuius proprium est alere sortita sunt. Ideoq;
nullum inanime nutritur tametsi augeatur. Atq;
hoc pacto alimentum contrarium est. Enimuero
ab initio eiusmodi est: ubi uero adiicitur atq;
adiicatur corpori subinde alimentum est. Adiicitur
autem atq;
adiudicatur simile simili & rursum si-
mili simili intercedente nutrit. Alimenti enim ut
aiunt res alita alimentum est. Res autem alita ē
id quod adiectum atq;
adiudicatum est. Id autē
est id: quod iam rei alitae simile factum esse digno
scitur. Cæterum id solūmodo ali quod altricem a/
nimam habeat: neq;
præter id aliud quidpiam in/
de perspicuum est: quod in similiūm compositione
rei alentis & alitae utrungq;
maius factum dici po/
test: quom enim similia utraq;
habeantur utrungq;
profecto in compositione pariter maius effectū eē
poterit. Id autem quod ex alimēto immutatum ē
ali: alimento autem incremētum summere dici nō
potest. Sed id duntaxat cui alimētum adiicitur ea
dem causa quod alentem aiām habet. Atque hoc
sane intransmutatum permanet. Alimentum aut
ab ipsa altrice uirtute immutatum animato & p/
manenti adiudicatur. Atq;
alimentum quidem ta/
le est. Fit autem alendi funētio per nutricionem.
altrice anima extrinsecus admoq; alimentum p/
concoctionem immutante atq;
adiudicante corpī

cuius forma & potestas est. Calidum autem altri
ci animæ ad eiusmodi functiones atq; immutatio
nes se se instrumentum exhibit: quo factum est;
ut id hoc ipsum esse quod alat existimauerint ii q
agentis principii uirtutē in id quo intercedēte uir
tus agit transtulerunt: quom caliditatis ui abdica
ta nihil ali posse conspicerent. Nāq; calidum uim
motricem habet. Sed neq; præfinita neq; ordinata
motio: illa est cui calidum in primis principiū ad
uenit. Id autem quod alitur gressu quodam & or
dine procedit & limites quosdam habet quæ pecu
liaria animæ: non autem ignis esse uerissimum ē.
Cæterum quibus rebus aluntur ea quæ aluntur:
iisdem quoq; augētur quemadmodum ante mon
stratum est. At uero neq; eadem res est augeri &
ali; neq; simul fiunt: neq; in idem utraq; simul in
tentione tendūt. Alitur enim semper animal dum
est. Iccirco inter animales functiones hæc maxime
continua est. Atqui non semper ea quæ alūtur au
geri contingit. Siquidem aluntur semper quo usq;
sint. Aluntur autem q̄ plurima quæ senescunt &
deterunt. Intentio autem rei alentis est eius quod
alitur salus augmentis uero in magnitudinem colla
tio. Quis ob res harum potestatum altera essen
tiæ & substantiæ conseruatrix est atq; hæc uis al
trix est. Altera uero auctris uim efficiudæ per q̄
e iii

titatem adiectionis sibi præcipue uendicat. Plane generare & sibi simile quidpiam post se trāsmittere uis ipsis de q̄bus iam diximus augendi alendiq; fūctionibus consentaneum & cōsequens est. Quod non inest omnibus quibus utraq; illa uis insit. hoc est mutilatis & imperfectis animantibus quemad modū retro diximus. Atq; una hæc altricis animæ potestas absolutissima ac perfectissima censetur. Perfecta enim eius actio est: & ad naturam rerum iam adulterum & perfectarum pertinet. Rerum quippe naturalium omnium uelut superius dicebamus finis est sibi simile gignere: hæc igit̄ primæ & naturales animæ functiones sunt. Alere. Auge, re. Gignere. Sint autem potestates ex quibus functiones eiusmodi perspicuæ sunt alia nutrix: quæ quom prima potestas animæ sit peculiari actione quæ admoto alimento fit: id seruat incolume a quo possidetur. Alia auctrix quæ uim augendi corporis in quo est sibi intercedente alimento uendicat. Tertia generatrix: quæ uim generandi similis cuiuspiam habet. Quæ sane potestas ipsa quocq; alimento quadantenus indiget. Quandoquidem semen quo intermedio generatio fit: a postremo alimento deciditur. uelut alio loco demonstratum ē. Vis uero genitrix altrice atq; auctrice perfectior ē: neq; n. iam id studet ut ad incolumentem & per-

fectionem aliquid conferat. Sed ubi iam res perfe-
ctæ atq; adultæ sunt alterius sibi similis gignendi
cām præstare nititur instaurandæ cuiusdam īmor-
talitatis appetētia: quatenus mortalibus rebus p/
mittitur immortalitatis esse participes hunc mo-
dum per eandem uirtutem suppeditante ac mini-
strante natura. Cœterum quom tres res sint ex q/
bus nutricatio constat: una quæ alit. Alia quæ ali-
tur: tercia qua alitur. Res sane quæ alit nutrix &
prima anima ē res quæ alitur corpus cuius hæc ip/
sa uirtus est res demum qua alitur alimentum ē:
eadem ratio auctioni & generationi quadrat. Ve-
rum quom a fine: atq; ab ea pte: quæ oīum abso-
lutissimū existimatur rebus oībus noīa indereiu-
sta ratione consueuerimus. Atq; eadem de causa
hominem tametsi sensualis sit rationalem nuncu-
pauerimus. Finis autem primæ animæ sicut ostendimus
est sibi simile quidpiam gignere: merito pri-
mam aīam genitricem appellare possis: quæ simile
aliquid se se habenti faciat. Quanq; præter hoc al-
trix etiam & austrix sit. Est autem altrix anima
potestasue ab constitutionis principio animalium
corporis causa. Quemadmodum & essentiæ & ad
iectionis atq; incrementi: hoc. n. negotio inuigilat
ut apparare & disponere ualeat id in quo est. Idē,
q; pariter alere atq; augere: Quæ uis iam ī deciso-

e ivii

effusoq; semine pertinaciter hæret. Quoties mate-
riam apte ac cōmode præparatā adiuuenit. Quā
præterea ita constituit : ut id quod in educatione
atq; incremento constitutum est: ex eadem ui ali-
quid præcedenti simile pducatur. Quæ uis etiam
accedit in causa ut assistente coram alimento & a-
latur & crescat: & intercedēte hac una animali po-
testate: operatur id quod ex semine genitum degit
in utero habetq; cæterarum uirtutum p̄cipia at-
q; idoneas dispositiones : quarum habitus habuit
id a quo generationem adeptum est. Non quod id
actu possideat : quia neq; portiones illas ullo pa-
cto possidet quibus intercedētibus functiones ab
iisdem potestatibus prodeunt.

Quod a stirpibus abscessæ portiones uiuunt ado-
lescuntq; ab animantibus uero minime.

Erūm inquirere & coniectari non
ab re fuerit: quor ab stirpibus ab
scissæ portiones quædam uiuunt
& pfecte adolescere possūt: quom
id animantibus negatum sit. Hu-
ius autem discriminis causa est: quod stirpes qui-
dem altricem solam animam habēt: qui in uniuer-
so corpore est. Quo sit ut simpliciores quom sint:

neq; tot organis egeat simulatq; ab iis quae piam
abiuncta atq; absissa particula est redundante a/
limeti copia altricem in se uirtutem seruare potest.
Seruatur itaq; absissa portio & toti similis reddi-
tur. Per quam enim uirtutem agunt ea quae ex se/
minibus producunt per eandem aedem ipsae por-
tiones agendi facultatem adipiscuntur. Quom hac
uia illis perfectio inesse uideatur. In animantibus
uero non eodem modo dispersae in toto corpore uir-
tutes habentur. Igitur neq; in adiuncta & decisa
quapiam portione. Non enim similium partium ē
animalium anima uelut stirpium. Neq; præterea
cuiq; animalium partium ulla uis inest; earū quae
seminibus insita est: quia neq; partes illæ ab ipsis
generationis primordiis ullam ex iisdem uiribus su-
scipere natæ sunt. Postremo animalium partes ali-
mento non utcunq; se se obtulit passim ac temere
uti possunt. Sed diuersis distinctisq; organis inter-
cedentibus nutriuntur. Quæ nō nisi iis quae ab se-
minali principio constituta sunt adgenerari pos-
sunt uelut radices stirpibus: quae quom assidente
ac præsentaneo alimento haud multum elaborata
dispensatione indigeant facillime cōsistunt atq; a/
dolescunt. At uero nihil in uniuerso animalium ge-
nere comperias quod absq; organis ad conficien-
da alimenta dispositis nutricari ualeat. Neq; item

possunt animantia constitui; nisi ex semine animales in se potestates habente. Quapropter quom in utero sunt fere uelut portiunculas se se alētis ute ri in propria alimenta decrepunt. Aluntur autem per uirtutem quam in se possident: atq; excipiunt alimentum uelut partes. Ideo neq; tūc iam animal est: neq; simpliciter uiuere dicitur. Sed p se adhuc in utero degentia uocantur. Viuunt etiam ex diuis sectisq; animantibus plæruntq; ablatæ atq; abiunctæ partes momentis quibusdā temporis. Quibus ad animales uirtutes reliquiæ nonnullæ in pti bus superesse possunt earum functionum & potestatum quas quo tempore copulatæ & continētes uniuerso & integro corpori fuerant possidebant.

De anima sensibili.

Rima igitur animæ ptas in hūc se habet modum: deinceps uero post uitalem uegetalēq; animam quā per pprias rationes spēm se se habentis corporis eē monstrauimus cuius retro enumeratae uirtutes sunt altrix auctrix genitrix. Sequit̄ ut de anima sensualiue sensibili disseramus. Hac secundum locū post uegetalem possidet. Quacunq; n. præter hanc aliam q̄ piam

animalē p̄tātem adepta sunt necesse est nō solum
ut nutricem. Sed & sensualem aīam habeāt. Atq;
hæc illa pculdubio ptās; est per quā res uiuentes:
præterq; quod uiuūt aīalia etiā esse dicunt. Quā,
obrem plures in partes sensuū definitio distrahit.
Quarum suas quæq; peculiares traditiones postu
lant: ut aut in uniuersum & cōprehēsim aliqd de
aīa sensibili statuamus. Ptās aīae ē p quā id quod
ipsam habet suscipiendis sensilibus simile factum
quadam alteratione intercedente atq; adhibita a/
ctione eadē sensilia & iudicare & discernere pōt.
Verūenim uero quēadmōm altrici ptāti ad hoc ut
agat alimēto opus ē circa quod eius actio uersat.
Ita quoq; uirtus sensibilis qa circa sensilia fūctio
nem exercet sensilibus rebus idiget quas excipe &
iudicare nata ē: quo fit ut nisi adsint sensilia nihil
agat sensus quadā proportione ac similitudine ad
eos homines qui scientiam quom habeāt; nihil ta
men illa intercedēte operantur. Pari enim rōne illi
quoq; scientes habentur & abdicata actione sen
sus sola potentia sensus ē. Sed præter res sensiles
ad utilitatē et aliquā sensus respicit: ac relationem
habet: aut cōsequēdæ cuiuspiam rei gratia aut de
clinandæ quod extra sensilia est. Porro sensile &
sensus ante functionem actionemue res proculdu
bio dissimiles sunt i actione aut similes reddunt;

Sentire enim per similitudinem aliquam est quæ per alterationem sit. Species enim rei sensilis quæ citra materiam in sensibili uirtute gignitur est sensus actu. Quod si similitudo per alterationem est profecto ante alterationē diuersa & dissimilia fuerant uelut in alimento paulo ante monstrauimus quapropter non ab re solemus dicere sensum quodammodo pati a simili quodammodo etiam a dissimili. Quo enim momento patitur afficitur si, milis est: gignitur autem eiusmodi passio siue affectio in corpore quod primum animam sensualem adeptum est: internūtis quibusdam organis quæ diuersæ a rebus sensilibus naturæ sunt: & quom ab ipsis sensilibus patiendi facultatem habeant operam & obsequium exhibent. Quæ simulatq; affectiuntur affectionem eandem subinde distribuūt. Est autem eiusmodi affectio cordi inhærens & affectidens ubi fere in uniuersum omnis animæ principatus uiget: quemadmodum ex præcedētibus demonstrari persicile est: ubi enim maxime esse siue essentia animalis ē ibidem æquū est maxime nobilis ac principē spēm haberi: in calido aut & humido animalium essentia potissime uersatur. Locum aut qui cor circuit eiusmodi esse certissimum est: enim uero cor principium & fons sanguinis est quo alimur: & principiū idē ac fons uitalitatis

& spiritus: Sanguis autem & spiritus calida' &
humida sunt. Atq; hæc sane de sensu i commune
præmissimus. Quom autem sensus partes quinq;
numero sint & non secus ac partes animæ inter se
priores & posteriores habeantur: certe ita se se ha/
bentibus nullam cōmunem traditionē uideo quæ
propolitæ rei naturam possit ostendere: nisi mem/
bratim ac peculiariter de quaq; parte disseratur.
Igitur si de sensibus propriam attinentēq; doctrinā
tradere uolumus singulas partes aggredi ne/
cessē est. Partes autem sensibilis p̄tatis habentur.
hæ tactus: gustus: olfactus: auditus: uisus: ex q;
bus solum tactū a cæteris separari contingit. Ve/
rum quodammodo & gustus ipse tactus est. Atq;
nonnulla animalia comperias quæ sola tactus po/
testate sunt prædita. Sed cōtra ut sensus alii absq;
tactu sint fieri nullo modo potest nāq; sine tactu
nullum animal a principio esse possibile est. Plane
quom de sensuum potestatibus fūctionibusq; tra/
diturisimus. Quom harum functionū opera circa
suum unaquæq; sensile uerisetur necessarium esse
arbitror: priusq; hæc ostendamus de sensibus pau/
ca disserere: deinceps quonā modo sentire accidat
pari ratione referemus.

Quæ sint per se sensilia. Quæ per accidens.

N uniuersum autē sensilia omnia sunt: aut p se aut ex accidente sensilia. Eorum quæ per se sensilia sunt: quædam singulatim cuiusq; sensus habentur: alia enim ad uisum priuatim pertinent: ut colores alia ad auditus: ut sonus & strepitus alia ad olfactū uelut odores: alia ad gustum ut sapores: alia ad tactum ut contrarietates tactiles: caliditas: frigiditas: siccitas: humiditas: asperitas: leuor. Sunt enim hæc singularis quibusq; sensibus sensilia quæ per se sentiri ab alio q; a suo sensu nō possunt. Itemq; eorum quæ p se sensilia sunt: quædam cōia dicuntur: hæc aut sunt ea quæ id quidem habent ut dignoscantur sensu. Sed plures sensus sunt qui eorum opera atq; obsequio utuntur: Simul enim cum iis proprium cuiusq; sensui sensile inciderit: cum iisdem ipsa sensoria in suos sensus distributionem efficiunt: atq; hæc sunt: motus q; es numerus: figura magnitudo. Sensilia autem per accidens q; iis aliquid sensile accedit: sensilia nuncupamus. Puta si quis spumam ob id quod albam esse contingit sensile quidpiam esse fateatur. Album enim sensile quiddam est. Ea igit

tur quæ hoc pacto sensilia dicuntur haudquaquam
suopte principio sensilia sunt : quom quatenus e/
iusmodi sūt nihil ab iis pati sensus quæat. Cæterū
q; ad per se sensilia attinet: Circa ea quæ commu/
nia sunt falli ac decipi sensus sæpe cōtingit. Quo/
tiens non ita patiuntur uelut se habent subiecta
sensilia : tunc enim error & deceptio sensus est :
quom circum offusa re quapiam sensui uarius pa/
tiēdi modus offertur. Neq; illi simile fit a quo gi/
gnitur. In propriis autem sensilibus sensus potissi/
me ueri sunt; ubi sensibus ea seruantur illæsa qui/
buscum sensilia suscipi nata sunt. Quorum pri/
mum atq; præcipuum est uti secundum naturam
ualētia & sana sensoria sint. Deinceps uero rei sen/
silia situs: neq; enim res retro positas potest uisus
excipere. Tertio loco æquabilis interualli mensura
necessaria est: nō enim ex omni spacio sensoria res
sensiles excipere possunt. Præter hæc autem opus
est medio quo intercedente ad sensoriorum mini/
steria commoda & apta sensilium susceptio præ/
beatur. Neq; n. uisus fieri pōt: nisi colluminato p/
spicuo. Postremo nihil oportet esse: qđ sensum iter
pellat & turbet: neq; n. audiū possimus quom so/
ni uehemētiores obſtrepūt & sensum iturbat. Igit̄
uisus p̄pria sensilia colores sūt: & quæ præterea nō

uidentur in luce: uidentur autem in tenebris profecto colores non sunt: nō enim in coloris definitione comprehenduntur: si color actu perspicui mouendi facultatem habet: perspicua sunt aer & aqua & quæcūq; etiam tametsi solida ac dura sunt propriis coloribus carent: ubi autem a coloribus quodammodo mouentur ad se se suscipienda uisui obsequium & operam præstare possunt: hæc autem confessim actu perspicua fiunt simulatq; lumine collustrata sunt: & quom ita se habet a coloribus moueri nata sunt. Lumen enim & ea perspicua corpora quæ collustrantur lumine a coloribus quodam modo moueri illud potissimum argumento est quod ubi plærūq; colores uisuntur in lumine. Lumen colore sibi copato cōcolor efficit ab auro .n. aureum purpureū a purpura ab herbaceo herbaeum aparet. Est plerunq; uidere: si adesse accidat qui animaduertantur contra elatos parietes & pavimenta eiusmodi distincta coloribus pinde quasi earum quas supra memorauimus rerum colores excipiunt: uelut fere collustratus aer ob id quod ab iis coloribus afficitur eiusmodi colores in hæc ipsa distribuat. Fit autem color in re colluminata simul & in lumine: ita ut lumen in perspicuo gignitur: neq; per defluxum aliquem neq; more matreæ siue perspicuo excipiēte lumen: siue lumine ex

cidente colorem: abeuntibus autem rebus iis quæ
hæc innasci faciunt subinde faceantur. Color qui/
dem a lumine si colorantia simul abscesserint: &
lumen a perspicuo ubi id quod collustrabat absu
erit: uerum est quædam utrinq; motio quæ fit in
rebus quæ colorem excipiunt præsentia quadā &
habitu. Quemadmodum fiunt ea quæ in speculis
conspiciuntur: quæcūq; igitur collustrata sunt: ue
lut prædiximus: eadem actu perspicua dicuntur.
Quom enim actu perspici quæ piam possunt: tūc
& actu & proprie perspicua sunt: perfectionē au
tem & propriam speciem quatenus perspicua cen
sentur a lumine consequuntur. Lumen enim qua
lumen est perspicui actus & perfectio iudicatur.
Porro lumē perspicuo inginitur ubi ignis aut di
uinum corpus presto fuerit. Fit enim lux per ha
bitum earum rerū quæ illustrare possunt: ad ea
quæ collustrari nata sunt: nec enim lumē corpus
esse credideris ideoq; citra tempus fit. Si autē co
lor in lumine uisilis est profecto luminis mouen
di uim habet. Propterea enim quod actu pspicuū
est idest collistratum primū a colore patitur. Hu
ius enim mouendi uis colori inest mox uisio quæ a
colore fit ipsa quoq; perspicua est: ea de causa co
lorum sensus & iudicium accidit uelut in his quæ
sticulis declarauimus: quibus quoniammodo ui
f

deamus ostensum est. Quapropter illi sane colores non sunt qui uidetur in tenebris. Qua uero ratione quibusue effectis illa uideatur eodem loco differuimus. Namq; a singulis rebus uisilibus quæ colore sunt prædicta coloratum lumē & ad facilitatem inspectionis extensem: similiter se se habentibus oculis eosdem affectus incutiunt: ut ab illis patientur atq; afficiantur quom præsertim oculorum ipsa natura plana & perspicua sit: perspicuitateinq; recipere facile ualeat: uisio autē fit eo: quod sensorium colores excipit: & se se quodammodo coloribus similem præbet: id autē quod colorum suscipere nat est: autū pprium oīno colorē nō habet: aut talem habet ut uix uideri possit. Id autem inter perspicua potissimum est: quod humidum & fluidum atq; interminabile est: qualia sunt aer & aqua. Ex quibus sensorium illud constat quo color excipitur. Pupilla enim ex aqua cōgenita est: quæ quom interminate perspicua sit: illatas a coloribus affectiones: quadam crassitudine ac consistentia cohercere potest: cuius natura haudquaq; aer est. Quas obres uisio intercedenti bus oculis qui ad uidendi potestatem pertinent ex quadā ad eos similitudine circa res uisiles fit. Potestas autē uidendi nihil aliud est: qd id quo quicquid eiusmodi p̄tatem habet ab rebus uisilibus im

mutatū p̄ admotā iisdem actionē easdē res uisiles
obuias excipere ac iudicare pōt. Lumen igitur qđ
maxime ac præcipue uisile ē qđ cæteris rebus uisi
libus ut uideantur cām exhibet actū esse intermi
nabilis p̄spicui ea rōne qua p̄spicuū est iam ante
prædiximus: eo.n. quo supra rettulimus mō sicut
color in iis quæ colore illita sunt: ita lux in perspi
cuis simul effectū & causa ē. Color uero qui mo
uendi p̄spicui facultatem habet: ipse quoq; i p̄spic
cuo ē: sed terminabili: Quom. n. corpus omne co
lorem suscipere natum sit: plus minusue eius natu
ræ particeps est quam p̄spicuijatem appellamus:
hæc. n. continens materia colorum est: necessariū
est enim ubi color affuerit susceptricem quoq; co
loris naturā adesse. Perspicuū igitur quod intermi
nabile est: quodq; maxie p̄spicuū & est & dī quia
lumen siue lucē recipit: & cæteris in cā ē ut appa
rere possint ab aliquo: quod extrinsecus est: colo
ratur. Lumen enim ut diximus rei perspicuæ quo
dammodo color est: qui statim fit ubi id quod il
luminare natum est: præsto affuerit. Id autem est
ignis & diuinū corpus. Oblato enim ad hæc habi
tu quodā intermedio lumen gignit. Ex quo fit ut
quom primū hæc adsit collustratio supuēiat: ubi
abscedūt pariter & ipm lumen abscedat. Perspicui
tas uero quæ i solidis durisq; corpibus reperta est.

f ii

intraneum atq; immixtum colorem habet. Iccirco
nequaquam accidit ut non nunq; colorem habeat
non nunq; colore careant. Sicut perspicuis quæ in
terminabilia sunt euenire solet: ut interdum lumē
habeant inrerendum non habeant. Cæterum eorum
quæ hoc pacto perspicua sunt: alia plus: alia mi-
nus perspicua esse animaduertimus: quod ex q̄ti-
tate mixtionis eius corporis accidit: quod unū mi-
nime omnium perspicuum est: id autem est terra:
quæ eorum quibus immiscetur perspicuitati impe-
dimēto est. Ex qua causa colorum etiam discrimi-
na nascuntur. Enimuero color in omni perspicuo
fit albi cuiuspam aduentu: eiusmodi autem se ha-
bet ignis siue extrinsecus sit: siue immixtus. Diffe-
rentia uero plus minusue perspicui exilior uberi-
orue mixtio eius quod collustrare natum ē: discri-
mina colorum efficit. Album enim & luminosum
apparet ubi purius perspicuum & plus coloris ē.
minus autem & remissius est id quod ad nigrum
declinat eatenus enim ibi perspicuum esse digno-
scitur. Ea igitur perspicua innatum & pprium co-
lorem habent in quibus album & lucidum qui p/
rie color dicitur actu illa efficiēs admiscetur. Lu-
men enim color non est. Color igitur terminabilis
perspicui terminus est: quatenus perspicuum est.
Corporum nanq; ea ratione qua corpora sunt: ter-

minus superficies est. Qua uero ratione perspicua esse dicuntur terminum colorem habent. Iccirco inest inhaeretq; superficiei color in qua omnis ap/ parentia colorum est. Sola quippe corporis extremitas apparens & manifesta est. Itidemq; color id est quod apparet & manifestum ē. Qua parte.n. uisiles colores sunt eadem coloratum quidpiā esse dicimus: i extremo autē & superficie uisiles sunt. Quo fit ut color terminabilis perspicui: qua perspicuum est terminus iure dicatur: uis autem illa quæ in igne & cæteris rebus quæ lucem ingerere nata sunt inest præcipue res uisiles reddit: quæ causæ sunt ut reliqua corpora uideantur ob id qd effundendæ lucis facultate sunt prædita. Qua factute intercedente uidentur: quæcunq; uidetur. Atq; hæc profecto natura perspicuis terminalibus insita atq; immixta aliis exuperantius aliis exilius colorū generationis & discriminis causa existimāda est. Colorem autem terminum esse perspicui: qua perspicuum est: eo etiam indicio conuincitur. quod ea perspicua quæ proprium terminum non habent. Hæc autem interminabilia sunt: proprio pariter colore carere cernuntur. fere.n. simul ē cū corporis termino perspicui terminus. Nāq; quo pæto corpus a quopiam extrinsecus terminatur & figuratur ita & coloratur: ut enim i corporibus qua

f iii

tenus corpora sunt extremitas definita & termina
bilis est: ita in perspicuis quatenus perspicua sunt
ea quorum extremitas terminabilis est colorem p/
rium habent, perinde quasi simul color & extre
mitas copulata sint. Quæ licet ita se habeant non
tamē idem omnino sunt: unius enim corporis una
numero superficies est: non autē una numero su
perficies & unus color numero. Sapissime. n. unā
eandemq; superficiē cōtrariis coloribus distinctam
esse contingit & terminabilia sane p̄spicua siue col
lustrata: siue nō collustrata sint superficiem & ter
minum habent: colorem autem tunc solū habent
quom illustrantur.

De auditu:

Vditus uero est: qui sonos & stre
pitus actu editos: excipit atq; di
gnoscit. Eiusmodi āt soni siue stre
pitus gignunt ab ictu. Ictus uero
ab aliquo: ad aliquid: & p aliqd.
Ab aliquo inq: quod ferit seu percutit: ad aliquid:
id est quod ceditur pcutiturue per aliquid: id est
quod intermedium ad percussionem & ictum ē.
Percusſio enim delatio quædam est: quam motū
localem uocant. Omnis autem eiusmodi motio p

aliquid intermediū ē. Igitur siue percussio pariter
non sine intermedio est. Id aut̄ est nō utcūq; se se
temere optulit. neq; n. p firma ac solida interme-
dia corpora motionē eiusmodi fieri posse certissimū
est. Neq; itidē p inane ea potissimū ratione quod
inane principiū esse nullo pacto possibile est. ueq;
in aere & p aerem maxime sonus editur. Interdū
ēt per aquam. Neq; præterea id quod cedit & id
quod ceditur utcunq; cōtigerit sonos edūt. Sed so-
lidorum inuicem duorūq; corporum ictus esse ne-
cessere est. Quādo nō quæcūq; mutuo illidūtur so-
nos ciere nata sunt. Lanarum enim mutua percus-
sio sonos nulos emittit. Neq; item dura ac solida
omnia quæ nata sunt sonos edere : sonos faciunt.
Nam acus: neq; cum illidūt: neq; quom inuicem
illidunt sonos ullos edere ualent. Neq; n. aer inibi
ab re percussa quæ leuigata & conuexa sit sub p/
cutiente re : quæ ipsa quoq; pariter se se habeat
coniunctim excipitur ideoq; sonos nulos cit. Pla-
na igitur & leuigata ob id sonum emittunt quod
in eiusmodi corporibus aer iūctim & copulate re
cipiēt sub re quæ pcutit. Concaua uero idē faciūt:
qd ex iis aer q pcutitur circūoblecta cōcauitate la-
terum diggredi non pōt: & suis hinc inde partibus
iactatur & frāgitur: & quo uiolentius inuoluitur
uehementius resonat. Fere. n. aer q̄to magis refrā/
f iii

gitur eo plures ictus reddit. Caterum si sonus edi-
debeat opus est percussione perceleri dissiputi diffla-
tiq; aeris qui medius est inter id quod cedit & id
quod ceditur. hoc enim pacto ubi aer rei quæ per-
cutitur sensim & coniunctim residens incident cō-
tinuo sonus edet. Iam uero & solus aer si ictu con-
citato percutitur strepitum edit & uelut durus ac
solidus id a quo percutitur mutuo percutit: & pe-
culiare difflationem fluxilitatemq; ueloci percus-
sionis incitatione præoccupat: uelut quom lora &
flagella torquétur: ubi nisi motio percussionis aeris
difflatione celerius fieret nullus unq; strepitus ede-
retur: uelut et si quis delatū celeriter arenæ cumu-
lum uerberet: neq; ictū anticipet priusq; arena dif-
fundatur & dissipetur.

Quo pacto fiat echo.

Cho aut p refractionem aeris red-
ditur: quoties percussus aer unus
idemq; permanens: in duꝝ quidpiā
& cōcauum defertur: & ab aere q
in eadem cōcauitate uniter cōple-
ctitur neq; dissoluīt diffunditurue. Sed unus idē,
q; permanēs expellitur & uiolēter in id recursat:
unde delatum est. Neq; n. in uacuū uas aer inci-

dit: sed refertū a ēre a quo: quia a uase coheretur
aer aliunde prosciscēs ultra deferri & diffundi p/
hibetur & retro celeri motione ppelli& fere mo/
tu fluxilis eosdē sonos retinet atq; restituit. Fieri at
pōt uti & non prior aer percussus in concavū cor
pus feratur atq; in discedentem cedentēq; aerem
incurrat obuius: mox inde flectatur in se se. sic. n.
antiperistasis congreginata & mutua fieri posse ui
detur abscedētis rursum & remeantis aeris illisio/
ne post percussum illū aerē: & in concavū corpus il/
latum. Sed prior sane percussus aer qui celeritate p/
cussionis cōtinēs atq; indiffusus permanet posterio/
rem aerē amula ac simili percusione deformat: rur/
sumq; hic posteriorē atq; ita cōtinēter ad uasis us/
q; latera reciprocus sonor: puentus quadam suc/
cessione ac distributione fit. Postremus aut aer qui
ad uas percussus & deformatus est ab eodē uase in
hibetur ne percusionem ultra diffundat: & cōtra
ab solidæ duræq; rei offensaculo uelut pila repellit
tur. Alterumq; rursum aerem incutere & formare
pōt rursumq; hic ante se alterum: atq; hunc i mo/
dum & ictus & soni: ubi primum occāperint: re/
ciproca distributio fieri assolet uelut in obiectis in
uicem speculis & que uideri cōtingit. Plane quom
aer quid inane eē uideatur: isq; causa sit ut audia/
mus: nam intercedente aere audiēdi facultate fū/

gimur. Aer enim corpori inhædificatus atq; elabo
rate dispolitus se se auditui instrumentum exhi
bet. ea de causa nihil temere asseruisse uidentur ii
qui nos inani audire censuerunt. Vox autem soni
species est. Vox namq; sonus est : qui ab animali
quatenus animal est: prouenit enim uero fiunt ab
animali quatenus animal est: quædā quæ ab ima
ginatione & impulsu proficiscuntur. Quæcunq; e
nim carent anima ex translatione & similitudine
uocem reddere dicuntur. Nam quom cantus & ser
mo animantium soni sint ea de causa quæcūq; ho
rum imitationem effingunt uelut tibias cytharas
tubas:liras:uoces edere affirmamus. Atqui uocē
emittunt ea animalia quæ spiritum attrahunt re
geruntq;. Nihil enim aliud est uox q̄ spirabilis ae
ris percussio ab animali p̄tate i uocalibus organis
genita ad id quod arteriam appellamus cum ima
ginatione quapiam. Spirabili quippe aere duabus
æque functionibus natura utitur. Altera ad redū
dantis calidi:quod circa pulmonem & cor est: re
frigerationem. Altera ad uocis prolationem. Quē
admodum ipsa quoq; linguæ functio simul inter
noscendis saporibus: simul dearticulandæ locutio
ni subuenit. Lingua enim uocis instrumentum ē :
quo anima ad arteriam & inclusum in ea aerem:

respiratum aerem uerberat: & sicut in lingua eue
nit ut functio qua ad degustandos dignoscendosq;
sapores utitur uitæ animantium summopere ne/
cessaria habeatur. Quandoquidem non uiuunt
animantia nisi alantur: functio uero quam ad lo/
cationis interpretationem adhibet gratia cuiuspi/
am commodi melioris accedit. Eodem pacto in
aere respirabili coniectandum est: ut intranei calo/
ris refrigeratio ad uitalem necessitatem pertinens
sit. Nā refrigeratio illa quæ intimis pectoris par/
tibus opitulatur animantibus quæ spiritum attra/
hunt reddūtq; ita necessaria est ut ad esse siue es/
tentiam conferat. Obsequium uero quod indidem
ad uocem articulatim efformandam prodit melio/
ris duntaxat ut diximus cuiuspam gratia est. E/
nim uero sermo & cogitationum animi significa/
tio: quæ linguæ accepta referunt optimam & præ/
stantissimam ciuilis institutionis communicatio/
nem humano generi confert. Verum ea quæ uo/
cem edunt respirabili aere uti uel ex ea parte eui/
dens est: quod quibus momentis attrahimus spi/
ritum qbusq; reddimus uox emittinullo pacto po/
test. Sed solū quom aerē itra cohercemos. Nec n/
is qui spiritum reddit repletur. Sed is qui iam re/
pletus est per particulas spiritum reddit. Quade/

re post uocem emissam attrahimūs spiritūm non autē reddimus. Age uero ne credideris sonos omnis ab aīali editos uoces eē. Sed illos duntaxat q̄ eo modo quo diximus eduntur. Atq; ea de causa tussientis strepitus uox non est: tametsi ictus ille a uocalibus organis proficiscatur. Sed quia neq; ab imaginatione neq; ab impulsu animi prouenit nul latenus uox appellāda est. Itaq; audibiles res hæ sunt quas supra rettulimus: auditio autem circa eiusmodi res auditoria animæ fūctione uersatur: hæc autem animæ potestas ē: per quam id a quo possidetur intercedente quadam in se immutatio, ne res audibiles excipere & internoscere natum ē. Audiendi autem functio ita fit. Inuolutus & (ut Aristoteli placet) auribus inædificatus aer moue, tur ab eo aere qui extrisecus incutit & intrisecus quodammodo a percussione formatur. Idem igit aer non diffusus diffatusue iam permanet: ob id quod undiquaq; cohercetur. Ea de causa formu, las se se mouentis exterioris aeris excipiens eas ad primam usq; sensibilem uim per extensos quosdā meatus admittit: ibidemq; animæ sensibili causa ē ut sonos una & recipe & dignoscere possit. Simul aut̄ prima eadē uis sensibilis iterapedinis mēsurā cōcitatione & remissiōe pcussionis agnoscit. Nā si i aerem auribus inædificatum uehementior pcussio

ab aere extrinsecus adueniat; perinde quasi proprius facta percussio sit simul sentit. Si uero tranquillior & remissior ictus fiat uelut ex longinquo iterum sentit. Estque intercapelinis & spatii in auditu susceptio per concitatiorem quietioremet in auribus inuoluti aeris percussionem. Pari fere ratione Putandum est a uisu interuallum excipi. Quaecumque enim exploratiuus intuemur proprius: quae uero obtusius atque hebetius longius posita esse uidetur. Quam uisionis affectionem i coloribus unius eiusdemque tabulae pictores obseruant. Alia enim uelut longius alia uelut proprius apparere faciunt & mutuo positu colorum qui plus minusue uisum mouere queant eiusmodi deceptions concinnant. Quom enim proprius posita quam remotioribus interuallis abiuncta longe melius & perspicatius uisus agnoscat & quae perspicacius uideat proprius esse autem admota inequaliter colorum conuersione fallitur.

De olfactu.

Odemmodo olfactu quoque interualla percipiuntur. Est autem olfactus rerum odorabilium suscep^{tio} atque cognitio. Porro odorabiles

res odores esse constat: uerum non aequae nobis cognitu: atque apprehensione faciles res olfactiles sunt quemadmodum audibles & uisiles: ac multo magis tactiles atque gustabiles. Eius discriminis causa est: quod indiligentiores hebetioresque hunc sensum habemus: & pleraque animantia comperias: quae olfactu praedita sagatiore sint: que homo. Hic enim suaves & infensos dūtaxat odores percipit: quom non hoc modo uideat & audiat: sensibus namque auditus & uisus non solum iucunda: atque infensa percipimus: uerum etiam ea quae neque iucunda neque infensa censemur. Confinia uero & cognata sunt odorabilia gustabilibus pinde atque odorabilium species ad saporum species analogum quiddam seruare uideantur: ab odoribus enim quodammodo gustationem sapore obtinent. Si uelut in uolumine de sensu & sensibili Aristotes resert. Sapor est affectio quae ex sicca re glabelenta ac terrea in aqua ex caliditate quapiam: atque incoctione dignitur: & gustandi uim quae in potestate est ad actum demutat. Olfactile uero a saporosa siccitate in humido itidem dignitur. Similiter enim natura quae odoribus peruia sit quaque eandem siccitatem diluere & diffundere ualeat affectionem illam exceperit olfactile actu efficitur.

Analogus igitur ea de causa saporis odor est. Quo
circa quemadmodum sapore alii amari; alii pin-
gues plæriq; salsi & præter hos austeri accidi acer-
bi acres; ita iisdem discriminibus olfactilia discri-
nuntur. Cæterum sicut gustandi ita & contrectan-
di sensum exquisitissimum habemus. Nam gu-
stus quodammodo tactus est. Tactu enim homo
egregie atq; excellenter sentit eo quod temperatis-
simum corpus habet: atq; eandem ob causam ho-
minem: entelechia & perfectione quæ est anima:
longe cæteris animantibus præstantiore atq; abso-
lutiore præditum esse uideamus: iccirco tactum eo
dem temperamento quo diximus in uniuerso fere
corpo absolutissimum & exquisitissimum possi-
det: unde fit ut per tactum a natura mollis & be-
ne disposita contrectatio in homine argumentum
ingenii atq; industriae præseferre uideatur. At ue-
ro exacta & exquisitiore olfactus sagacitate care-
mus. Nec enim omnia olfactilia rerum discrimi-
na internoscimus: aut peculiaribus quæq; nomini-
bus appellamus. Sed saporibus emâcipamus. Ac
dulcium saporum odores dulces: acrum acres di-
cimus & pari in reliquis pacto utimur. Atqui si-
cut auditus & uisus non solum ea quæ exaudiri
quæq; uideri nata sunt iudicant. Sed contro-

uersas quoq; priuationes agnoscunt. Pari nanq; ra-
tione auditus id quod inexaudibile est & uisus: id
quod inuisile est percipit. Tenebras enim non alia
q; uidendi potestate dignoscimus: eadem itaq; ra-
tione olfactus rei simul olfactilis: itemq; per pri-
uationem inolfactilis iudicio fugitur. Omnes qp/
pe sensus controversas suis sensilibus priuationes
discernere nati sunt. Habet autē olfactus illud ui-
sui compar & proximum ut fiat intercedēte extrin-
secus medio: siue illud aer: siue aqua sit: quæ non
minus perspicuitatis & soni q; odoris peruiam na-
turā habet. Ideoq; diaphana diecha & diosma nū/
cupantur: ob insitam utrisq; uim: qua præstare
officium singulis his animæ potestatibus possunt.
Nam & aquatilia quoq; animantia odores sensu
percipiunt. Longioribus enim interuallis obuio na-
tatu ad alimentum accurrrunt: & subodoram uim
habere uidetur. In homine autem atq; omni pror-
sus animantium genere quæ spiritum trahunt &
regerunt olfactus attractione spiritus fit. Quippe
quod olfaciendi organa respiratione aperiūtur: &
expanduntur mox coeūt occludunturq; quemad-
modum in eorum animantiū oculis euenit: quæ
prædicta palpebris sūt. In animalibus uero quæ re-
spirare nullo pacto possunt: non itidem repperias:
ob id quod neq; apertos: neq; munitos meatus ha-

bent. Quo pacto habent oculos ea animātia; quibus duri exertiq; oculi sunt. Plane ut sapor & hu
midi & in humido est: neq; enim saporem gustu
imbibi possibile est: nisi prius id in quo sapor est;
(Si forte aridum fuerit) humido aspergatur. Ita
prorsus odor & aridi & in arido est. Natura enim
ad odores excipiendos idonea: quam diosmon ap
pellamus & in aere & in aqua cōtinetur. Sapidæ
cuiusdam siccitatis diluendæ ac diffundendæ uim
habens: quam ubi excipit fit actu olfactilis: sicut
superius diximus. Nihil enim olfactile est: quod
sapore careat. Nam neq; igni neq; aquæ: aut aeri
aut terræ olfactilis natura insita per se est: quia p
se saporis expertia sunt. At uero mare odorem ha
bet: quod iam saporis & siccedinis quippam im
bibit. Lapedes quoq; irodorabiles sunt: quia insipi
di. Ligna contra odorabilia quia & saporem conti
nent. Enimuero sicut sapor: ex glebulenta & ter
rea siccitate gignitur mox aqua diluitur & quadā
caliditate concoquitur. Hic enim in fructuum sa
poribus gustus est: uelut posterius dicemus. Eodē
modo gignuntur odores i aqua & aere: quatenus
diosma. i. trāsodora sunt: diluta in iis sapida (quā
supradiximus) siccitate: terrosa enim illa siccitas
nondum in se saporem habens miscetur & quadā
modo diluitur aqua & quadam fere concoctione

g

sapores ingenerat. Odores uero insipida siccitas
haudquaquam efficit. Sed ubi aqua iam imixta est.
& saporem imbibit. Quod n. odores a sapida hu-
miditate & siccitate proueniant: utrumq; n. sapore
continetur: uel eo argumento plane constat: nul-
lam esse rem olfactilem quae non saporis cuius-
piam particeps sit. Igitur sapissime euenit ut e pu-
trescentibus rebus: quom accenduntur: in acrimo-
niam quandam demutatos odores olfactu nosca-
mus: perinde atq; olfactilia ex saporibus generatio-
nem adepta uideantur: & eadem causa saporum
immutationi summopere consentanea sint. Quas
ob res illa olfactilis rei definitio esse poterit: ut in
genita in humido a sapida siccitate: quatenus sapi-
da est: affectio dicatur. Verum hac fusius ibi ex-
plicantur ubi de sensibus & sensilibus agitur: &
odorabile quidem ut diximus eiusmodi est. Odo-
rum uero illud est quod eam animae potestate ha-
bet quae facta ad rem odorabilem mutatione ac
similitudine odorem excipere ac iudicare natu est.

De gustu.

P Orro ad gustandi sensum atq; po-
testatem res gustabiles: hoc est sa-
pores excipe & dignoscere attinet

Gustabile autem tactile quoddam est. Nec enim
aliter q̄ tactu sapor excipitur. Iccirco sit ut nullo
alio corpore intermedio præter id quod est gusta/
bile & quod gustare natum est gustare contingat
quod æque in tactu se habet. Gustabile enim ni/
hil aliud q̄ sapor ē. Saporem uero humidum qd/
nam esse iam diximus. Humidum autem tactile
est: tactus enim etiam humidi sensus est. Qua ra/
tione efficitur ut gustabile & tactile & humidum
sapor sit. Quom materia huiuscemodi qualitati
ex aqua quæ humida est præbeatur: nihil est gu/
stabile si citra humidum est. Aqua enim quæ per
se & suapte natura insipida est: quatenus humida
est: a sibi contraria terrosa siccitate patitur: ubi
uel in eādem siccitatē incidenter: aut per illam de/
fluxerit accedente quapiam ex caliditate conco/
ctione saporem imbibit ac sapida gignitur. Gu/
stus enim saporis nil aliud ē: q̄ terroli & sicci per
humidum distillatio: quæ caliditate aliqua conco/
quitur & constituitur. Horum enim utrunq; mo/
re simplicium corporum suapte natura insipidum
est: Ex iis autem effecta modo quo prædiximus
mixtio sapore gignere nata est. Enim uero sapo/
res illi qui in terra esse censentur ex immixto hu/
mido accedente caliditate procreantur: terra quip
pe immixtas & itaneas caliditates retinet. Iccirco

g z

sapor ita ab Aritole definitus est: ut affectio sit a
sicco quod terrosum est in humido genita: quæ gu-
stus ex potestate ad actū immutandi uim habet.
Quoniam uero gustabile humidum quidpiam ē-
necessarium esse uidetur: ut organum id quod na-
tum est saporibus imbibi: neq; actu humidum sit
neq; potentia careat: qua humectari possit. **Q**uā-
doquidem sensuum receptio per similitudines fit:
similitudo autem per alterationem: alteratio autē
immutatio quæpiam est: quicquid enim in simile
immutatur ex dissimili mutationem facit. **C**æterū
eiusmodi organum linguam esse certissimum est.
Quæ neq; ipsa per se: aut suapte natura humida
est: nec enim profectitiam extrinsecus humiditatē
sentire posset: nisi ab eadem humiditate per simi-
litudinis affectionē immutaretur. **Q**uod nisi sen-
tire humidum profecto: neq; dilutos humido sa-
pores sentire posset. **S**iquidem non absq; suscep-
tione humidi sensus saporum fit: neq; rursum accide-
ret ut hac olfactus facile humectaretur. **E**stq; nō
secus atq; in cæteris sensibus sensorium potentia
quidem simile sensili actu uero dissimile. Eodem
pacto se se gustui organum lingua destinat: uerū
saporum species a quibus rerum olfactilium spe-
cies translatione dicuntur: ita se habent uelut ac-
cidere in coloribus diximus. **Q**uemadmodum. n.

albus & niger color simplices sunt: cæteri ex iis i/
mixti atq; intermedii habentur; idem æque in fa/
poribus reperias: Namq; dulcis & amarus sapor
simplices sunt: ex horū autem mixtura dulci pin/
guis: amaro salsus propior ē: deinceps uero ex ho/
rum mixtione intermedii austerus acerbus acidus.
Igitur gustabile illud est quod id a quo gustatur
actu sibi simile efficit. Gustu uero præditū est id:
quod facta in se alteratione similitudinis excipiēdi
deprehendendiq; gustabilis uirtute fungi potest.

De tactu.

Eliquom est ut post alios sensus
de tactus quoq; sensu differamus
Est autem tactus rerum tactilium
suceptio atq; deprehēsio: quæ tūc
fit quom id quod contrectādi po/
testatem habet ad similitudinem rei tactilis īmu/
tatur. Porro hic locus in ambiguam quæstionē in/
cidit. Nunquid tactus unus an plures sensus sit?
Nunquid tot sint tactus quot contrarietates tacti
les habentur. Quippe quod sensus unius dūtaxat
contrarietatis singulatim iudicium ferre uidetur.
Visus sane albi & nigri intermediorūq; colorum:
auditus acuti & grauis gustus amari & dulcis. In

g iii

tactilibus uero complura cōtrarietatum genera cō
perias. Calidū: frigidū: siccū: humēs. Dux: molle:
leuigatum: asperū: Graue leue. Quas inquam cō/
trarietates diuersas ac mutuo differentes eē nemo
est qui ambigat. Quod si cuiq; cōtrarietati singu/
latim peculiarem sensum addixeris plures procul
dubio tactus eē fateri oportebit. An uero soluitur.
Quod in cæteris quoq; sensibus multarum cōtra/
rietatum eundem sensum arbitrum eē contingit.
In uoce enim quæ audibilis est non unū dūtaxat
contrarietatis genus inuenias: puta graue & acu/
tum: uerum etiā magnitudinem: exilitatem: lenita/
tem: asperitatēq; & pleraq; alia eiusmodi. Pari ra/
tione si ad colores animaduerteris similes se se tibi
differentiæ offerent. An potius hæc contrarietatū
genera magnitudo: exilitas: lenitas: asperitas: pro/
pria uocis sensilia dicenda non sunt: hæc enim sen/
silia cōia esse uidentur. Quod si ita se habeat stat
adhuc nōdum explicata dubitatio. Atqui illud in
tactilibus rebus a cæterorum sensuū sensilibus di/
uersum & differens est. Quod unum quiddā sen/
sile peculiari noīe nūcupatū sensibus reliquis sub/
iectum ē: auditui sonus: uisui color: sapor gustui:
olfactui odor. At uero tactui nullum quippiā sub/
iectum genus circa quod tactiles cōtrarietates uer

Sentur nobis manifestum ē. Neq; enim tactile no/
men est ad subiectum: sed ad habitum pertinēs:
uelut uisibile & audibile: quorū nomina color &
sonus est: tactili uero haudquaq; unum & pecu/
liare nomen inditum est. An etiam in uisilibus ac/
cidit ut uno noīe contineri non possint? Siquidem
non solum colores uisilia quædam sunt: uerū etiā
id quod sermonē non exprimitur. Sed teste Aristo/
tele innominatum est. Eiusmodi autē sunt ea quæ
in tenebris splendere conspiciūtur. Sed illud quo/
q; in ancipitem questionem impellere nos possit.
Nūquid caro qualitates tactiles excipere nata sit:
& in se tangendi potestatē habeat: an uero intrin/
secus aliud quidpiam sit quod illas excipiat. Nec
enim idoneo ad eam rem argumento uti possis:
si ob id tangendi potestatem carni inesse probare
contenderis: quod simulatq; carni admouetur ta/
ctile subinde cōrectationis sensus efficitur: enim/
uero ubi extra tenuem pelliculam carnem indue/
ris & aliquid tetigeris continuo sensus est: tamet/
si pellicula carnis portio non sit: neq; ullam exci/
piēdæ rei tactilis facultatē hēat. Quinimmo cōse/
tim pellicula iteredente sentimus. Siquidē nobis
est quēadmodū caro ita ēt cōnaturalis atq; adnata
pellicula. Quapropter haud satis efficax indicium
illud est: ob id sentire carnem quod carni admota

g. iiiii

re tactili subinde sentimus. Atqui illud ē a ueritate dislōnum ē. Si quis tāgendi sensum eē in carne autumet uel carnem mediū quidpiam uelut aerē aquamue cōstituat uerius sane dixeris carnem eē sensorium analogum ac simile auribus oculis natibus: intrinsicus uero aliud corpus haberi quod sentiendi tactilis facultate fungatur. Sitq; in sensibus omnibus idē subiecto. Namq; sicut in his sensibus gignitur: ubi id in quo primū uis sentiendi ē: a sensorio quid patitur: eodem pacto aliqd quod in nobis est a carne patitur & sentiendi fit cā. Plane uero a re sensili caro patitur dum contrectatur & tangitur: oculus autem non contrectatus sed p̄ spicuo interposito a re sensili patitur. Idem in cæteris sensibus modus ē. Itaq; simul cum carne patitur sensus qui per tactum fit: nō secus atq; simul cum oculis a perspicuo uisus afficitur. Est enim simul cum organorum passione sensus: non quod carne ab re sensili paciente superpositis ui sensuali rebus tactilibus sensus tangendi fiat. Iam. n. constanter propositū est non eē in carne sentiendi potestatem. Sed carnem esse organum: uerum ea in hoc sensu differentia est: quod in cæteris sensibus haudquam applicatis admotisq; sensilibus ad sensoria. Sed alio quopiam intermedio sensus efficitur. In tactu uero sensuali potestati res tactiles

admoueri & superponi non possunt. Sed ubi carni quæ organū est admota fuerint sensus ideo cōfestim sit quia tactui nullo alio ītermedio opus ē. An uero aliter solui dubitatio non potest. Si assērimus esse aliud quidpiam in tactu præter carnē quod analogum siue proportionale sensorium sit oculo; qui pariter sensorium uisus ē. Nam & Aristotleles eiusdem mihi sententiæ eē uidetur. Id autem quo intermedio tactilium rerum susceptio fit in tactu sentienti inhārēs atq; ingenitum haberi. Hoc autem caro est. At uero quod in reliquis sensibus medium extrinsecus abiunctum sit: eam causam affirre possis. Quod in his sensilia intercedente medio quopiam corpore eoq; separatim abiuncto suos sensus īmutare nata sūt: ubi igitur absq; medio sensoriis admouentur ciendorum sensuum uim habere nequeunt: tametsi ea extrinsecus admota eiusdem generis sint cū iis sensoriis quibus motio in eosdem sensus inducitur. Propria autem tactui sensilia congeniti nobiscum sensoriis mouēdi naturā habent. Cātesq; huius quoq; dīiā altera deinceps cā esse pōt: quod perfecta absoluta q; animalia nō solum ea quæ corā forent quibusq; tāge rentur: uerum ēt absentia sentire oportuit. Præsentes igitur res tactu excipi natæ sunt. Cōtra absentes res tactus nō excipit. Simul. n. ubi a tactu exa

ciperent iam non absentia: sed præsentia essent.
Tangi enim & contrectari rerum præsentium est.
Iccirco aliquo intercedente medio absentia indi-
guerunt: quo motionem suam in sensus exercere
possent. Neq; enim ea quæ præsentia non sunt ali-
ter sentire est. Accedit eodē quod ex iis rebus qui
bus intermediis sensuum functiones fiunt animā-
tum corpora constitui impossibile ē. In rermediis
namq; simplicibus corporibus sensillum susceptio-
fit: siue id aqua sit: siue aer. Neq; aliter prorsus fie-
ri posse comperias quēadmodum in libro de sen-
su & sensibili demonstratū est. Verum neq; ex a-
qua neq; itē ex aere simpliciter animal ullum con-
stare posse certissimum est, enim uero dura solida
& commixta sunt animalium corpora & eiusmo-
di quale caro est: aut quidpiam analogum carni.
Igitur tactilium rerum susceptio intermedio cor-
pore indiget: ex quo differentiæ corporum quate-
nus corpora sunt tactiles habentur. Siccitas hu-
miditas: caliditas: frigiditas: ex quibus qualitati-
bus prima & simplicia corpora definitionem adi-
piscuntur. Reliquæ autem tactiles contrarietates
ad has uti principes redigi posse uidetur: quæ in
iis uoluminibus in quibus de generatione & cor-
ruptionē traditur: ab Aristotele cōmoltrata sunt.
Cæterum sensorium in quo sentiendi uis inest:

pars est : quæ quoniam eiusmodi potestatem ha-
het : earundem contrarietatum susceptione fungi
potest ob id: quod se se iisdem contrarietatibus si-
milem efficit. Sed quom per affectionem passio-
nemue tactum fieri constet: simile autem a simili
pati & affici nullo modo natum est: necessarium
est corpus quod tangendi uim habeat: quom cor-
pus sit: nonnullas etiam tactiles contrarietates ha-
bere. Quæ ubi similes atq; æquales sunt tactum
lacefcere nequeunt: ubi uero redundant: aut defi-
ciunt sensum excitant: ab iis enim uelut a dissimi-
libus sensus patitur atque immutatur. Quare nō
immerito sensum mediocritatem quandam appellare
possimus: quæ in rerum sensilium contrarie-
tate ueretur. Illud nanq; quod in medio sistitur
extrema iudicio consequi natum est: quom utriq;
extremo & diuersum & contrarium sit. Iccirco fit
ut ad illa transmutari ualeat: enim uero ad contra-
ria transmutatio tendit . In tactu igitur hæc ap-
prime necessaria sunt: In cæteris autem sensibus:
non itidem est ea de causa: quod eorum sensoria
haud quaquam in sua substantia eoꝝ quidpiā cōti-
nent quoꝝ ministeriis delegantur. Nanq; pupilla
quom cōstet ex aqua ut cū colore sit minime opus
est: neq; ut auditus cū sono : neq; item olfactu in

natus & insitus ullus odor necessarius ē: quod si
in se quid haberent eorum quæ recipiunt iam & iū
sensus mediocritates quādam esse uiderētur: ue,
lut tactum esse prædiximus. Similia enim iis quæ
haberent non reciperent. Sed ea dūtaxat quæ uel
exuperarent uel deficerent. Porro sensus maxime
necessarii sunt tactus & gustus: neq; enim iis ab/
dicatis animal superesie possibile est. Cæteri uero
sensus non eodem modo animalibus cōferunt: ut
sint. Sed ut modo quodam meliore sint: cuius rei
indictum est non solum pleraq; animantia suapte
natura iis carere sensibus: uerum etiā iisdem sen/
sibus a natura prædicta uitā agere posse quom iis
orbata sunt.

De sensu communi.

Vid sint sensus singuli & quonā pa
cto suū quisq; sensile sensus exci
piat atq; dignoscat breuiter & cō
cise monstrauimus. Si quis uero
traditionē quæ habeat de sensibus
in cōe perstringat id apprime uerū eē comperiet.
Sensem animæ potestatem esse quæ intercedenti
bus sensoriis sensiles formas citra subiectā materiā
excipere & discernere nata ē. Primum autem sen/
sorium in quo eiusmodi p̄tās est corpus sensile est:
non qua rōne corpus dicitur. Sed ex p̄tātē quam

habet. Senlus enim magnitudo non est. Sed ratio
ac species magnitudinis. Verum exuperantiae sen
suum; sensus interimunt. Ideoq; commensuratio
nem & æqualitatem eius corporis destruunt: cu
ius sensibiles potestates sunt: qua ablata species in
eadem commensuratione constituta subuertitur:
quam sane commensurationē incitator uehemen
tiorq; motio demolitur. Qua ratione fidium quo
q; concētus in cythara percussu rudi ac uiolēto di
scerpitur. Igitur singuli sensus subiecti sibi in sen
sorio sensilis sensus habentur: non quatenus cor
pus est. Sed quatenus eam potestatem habet: &
subiecti sibi sensilis discrimina internoscit. Quem
admodum superius expositum est. Nec enim alia
uspian potestas est: quæ colorum differentias iu
dicet præter uisum: neq; item præter auditū ulla
quæ sonorum interualla comprähendat. Quæ ra
tio reliquis quoq; sensibus cōis est. Quoniam ue
ro differētibus quoq; sensibus de rebus sensilibus
inuicem iudicium ferimus & eorū differentias sen
timus: album enim a nigro disiungere sensus iudi
cium est: utrunq; enim sensile est. Adeo non teme
re quis ambigat quidnam illud sit: quod eiusmo
di discrimina interfinguat. Nec enim sequestrata
& abiuncta esse possunt ea quæ diuersis sensibus
sensilium differentias iudicant: utraq; enim mani

feste in aliquo esse necesse est. namq; hoc pacto q; s
dulce aliud esse ab albo cognoscit. Sane uero af/
firmare ea quæ horum utrunc; sentiūt & peculia/
res utrisq; differentias agnoscunt separata esse se/
re simile est ac si duobus admotis sensilibus ex q;
bus alterum tu sentias alterum ego utrunc; no/
strum differentiam eius quod sentiamus agnosce/
re plane fatearis. Atqui necesse est: unum quid eē
quod rem alterā ab altera diuersam eē autumet.
etenim unum itē quidpiam ē quod res sensilium
atq; intelligibiliū discrimen agnoscit: atq; is intel/
lectus est: hic uero cum rerum omnium: tum ue/
ro in singulis rebus essentiæ speculator & arbiter
est: atq; hæc ipsa cognoscēs mutuā differētiā quæ
a substantia p̄ficiuntur & res suapte natura intel/
ligibiles iudicat. Nequaq; igitur fieri pōt: ut abiun
cta & differentia sint ea qbus diuersorum specie
sensilium discrimina discernūtur. Quinetiam ne/
q; in diuersis temporum momentis eorum differē/
tiæ cognosci possunt. Puta nūc quod dulce ab al/
bo differat cognoscere eum q; nūc dulce cognoscat
mox quod albū a dulci differat: eū qui nunc albū
cognoscat: perinde ac si idem sit id quod diuersa
sensilia dulce & album cognoscere natum est: nō
simul autem sed in parte. Quemadmodum enim
unum quid oportet esse id quod dulce & album

diuersa autem; sic illud quoq; quod alter ab al-
tero differe dicit; nec solum dicit hæc inter se differ-
re; sed etiam nunc. i. hoc temporis momento dif-
ferre; nunc enim dicit quod nunc differunt; dicere
enim sensui idem ē & sentire. Quod si ita ē simul
& eodem momento hæc sentiet. At uero aliquid
idem numero in eodem indiuisiliq; temporis mo-
mento non solum pluribus differentibus: uerum
etiam cōtrariis motionibus agi ac pluribus simile
reddi impossibile existimandum ē uidetur. hoc at
proculdubio fieri contingit: si eo modo qui retro
dictus est sensus fiat. Motiones enim quæ a con-
trariis sensilibus prodeunt contrariae sunt. Ita fit
ut non solum in difierentibus specie sensilibus: sed
etiam multo magis in iis quæ uni duntaxat sen-
sui subiiciuntur unum esse sensum qui simul iudi-
cet dictu inexplicabile uideatur. Puta in colori-
bus quorum excipiendorum uisu potestatem ha-
bet quanam ratione albi nigriq; dif̄rimina inter-
noscere uisu poteris: si facienda ē simul utriusq; su-
sceptio: susceptio aut̄ facta similitudine ad res sen-
siles gignit. Age uero idē simul cōtrariis simile ef-
fici prorsus impossibile ē quis dubitet: aut siquid
ita moueri dixeris ut simul afficiatur & album ac
nigrum excipiat: profecto contraria simulexipere
poterit quod fieri nullo pacto posse certissimū ē.

Verum explicabilius questio redditur. Si aliū modum asserrimus quo sensus a re sensili moueri possemus ut sensiles affectiones: non cum materia in sensoriis recipi asseueremus. Quod enim uisus non ut in materia passiones excipiat liquido patet: uidemus enim neque albescente: neque nigrescente uisu quoties albū nigrumue percipimus: neque uero col lustratus item aer tametsi ad excipiendos colores uisui famulatur: quom prius a coloribus mouet albus nigerue fit; ut eo ministerio fungi ualeat: nihil igitur est quod inhibeat uti per eudem aerem ab hoc albus ab illo niger color excipiatur: quando utrisque coloribus obiectu directo conspectis non uterque per se obiectus color sed alter per alterum ad uisum transeat: neque si niger & albus color idem spectetur ob id intermedius aer simul utrisque famulari posse uetatur cuius rei causa est: quod aer non patiendi modo neque more materiae a sensilibus mouetur: neque item colores qui in speculis aquisue uisuntur specula aquasue tales faciunt qualesipsi colores sunt: quo fit ut facta in his a re sensili motio confestim desinit: ubi non ultra coram & presto sit sensile. Quod si in corporum sensibilium sensoriis passiones hoc pacto generantur certe uis ipsa sensibilis quam sensum communem appellant traiectu quodam omnia sensilia recipit

poterit: non tamen intercedētibus iisdem organis
sed diuersis & iudicandi cuiusq; sensilis mutuasq;
sensilium differentias cognoscendi facultatem ha-
bet. Idq; non sub disiunctis diuisive momentis:
sed continenter eodem puncto temporis aggredie-
tur. Illud præterea quod iis modis ab animæ po-
testate mouetur per imaginationem motionis eius
uestigium & simulacrum quoddam seruare uide-
tur tametsi: neq; coram: neq; præsto sit sensile: sed
iam absit. Ita fit ut qui aliquid multo albissimū
inspectauerint nōnullas motionis ab eo genitæ re-
liquias in uisu retineant: absente etiamnum albo:
non enim idē a sensilibus motus est: inanimis ani-
matisq; corporibus. Aut profecto eo modo quo di-
ximus diuersorum sensilium discrimina poterit cō-
munis sensus agnoscere. Siquidem partim unum
idemq; sensibile est partim plures atq; disiūctum.
Enimuero quemadmodum in circulo a circūferen-
tia in centrum productæ atq; coniugatæ lineæ cō/
plures ac multæ sunt: uerum si ad terminū respe-
xeris ædem habentur: quia multarum linearum
terminos circuli centro aptari uidemus: & eiusmo-
di terminus unum quodammodo & multa ē: qua
enim ratione multarum differentiumq; linearum
finis est: multa:qua uero lineæ omnes inuicem co-
guntur atq; aptantur in centro unum dicitur. Pa

h

ri modo sensus communis & unus & plures esse
censendus est. Namq; si membratim per singula sen-
soria effectarum a rebus sensilibus motionum sen-
sualem uirtutem in postremo sensorio terminum
esse consyderes: eatenus enim proficiscitur & ten-
dit facta a sensibus per sensoria dispensatio. Sen-
sus hic plura quædam esse uidebitur. Quom plu-
rium distinctorumq; motuum terminos præse-
rat. At contra si eundem hunc sensum uim incor-
poream eē animaduertes quæ & uniuerso postre-
mo sensorio & cuiq; illius parti addita sit indiuisi-
lis & unus sensus eē putabitur. Vnum igitur &
non unum est uis ista sensibilis: quatenus ergo nō
unum est sed plura: eatenus plura simul atq; di-
uersa deprehendit: ob id quod per quāq; patientis
sensorii partē affectionē sentit: quom potestas &
finis cuiusq; sensus sit. Quatenus uero sensuum
est omnium terminus: unus & idē est: namq; cui
termino motio ab uno sensorio facta coniungitur
eidem cæterorū quoq; sensuum motiones aptant
eatenus: uelut una quapiā uirtute: ad omnes sen-
tiendi differentias arbiter est: quom simul ab iis
omnibus motiones proficiscantur. Hac igitur uia
unumquid & indiuisibile in indiuiso & continent
tempore sensilium diuersi generis differentias di-
gnoscere poterit. Quéadmodum autem diuersi ge-

neris sensilia: ita & inter se se eiusdem generis dif-
ferentia simul iudicat: ea de causa quod simul om-
nium sensoriorū spēs habet: quom eorū terminus
sit quibus delegatum est ut affectiones sensilibus
prouenientes huic potestati interpretentur & nun-
cient hūc in modum differentias contrariorum iu-
dicat. Quorum sensus uno fit intercedente :senso-
rio enim uero in iis sensorium per aliam atq; alia
partem simul affectiones quæ a contrariis sensili-
bus profiscuntur excipiet : quando quidem fieri
nullo pacto potest ut contrariæ affectiones simul
in eadem parte generētur. Sed eo per diuersas par-
tes a sensilibus patiente & eodem quo patitur mo-
do in postremum sensum affectiones transmitten-
te: postremoq; itidem sensu affecto per partes una
eademq; uis ex omni sensorio & singulis eius par-
tibus contraria simul sentit & iudicat. Idem autem
in iudicio accidit: namq; iudicium quo sub rebus
contrariis contraria pensitantur haudquaquam cō-
trarium est: licetq; contraria circa idem simul ha-
beri impossibile sit; in iudicando tamen contraria
reperiuntur: eo quod non simul dicere iudicariue
contraria : sed simul idem esse impossibile est.

Quas ob res illud fieri nullo pacto potest ut po-
testas illa quæ iudicat nigrum & album : idem
esse censeat : quom & accidat & æque fieri poslit

h z

ut contraria inuicem contraria esse percipiat. Pote
stas autem sensibilis simul contraria iudicat esse
contraria: quom postremum sensorium cui pote
stas eadem est per diuersas partes patiatur & cō
trariorum sensilium illi formas annunciet: eadem
enim potestas ubi uno intercedente sensili ab uno
sensorio passa fuerit: unū iudicat: ubi uero a plu
ribus plura. Quorum enim simul sensorium for
mas excipit: eorum simul iudicium facit. Quo au
tem pacto fieri possit ut sensorium diuersas & cō
trarias formas excipiat: retro iam dictum est. Hoc
autem communi sensu & uidentes nos & audien
tes & singulis sensibus sentientes sentimus: qui e
nim: uidet: auditue: audire se se & uidere iam sen
tit: namq; non alia potestate q; sensu nos ipsos sen
tire percipimus: neq; tamen nos uidere uidemus:
neq; nos audire audimus: quom nec uidere ipm
siue uisio uisilis sit: neq; audire: siue auditio audi
bilis. Sed hoc primi & proprii sensus qui cōmu
nis dicitur opus & functio est. Qua functione in
sentientibus animalibus sensuum omnium gigni
tur uelut una consensio. Atq; ea sensilia quæ cō
munia appellauimus: hoc sensu excipi a iaduerte
re est. Nam ad peculiaria cuiuscq; sensus sensilia i
ternūciis: item peculiaribus organis unumquodq;
eorum pari gradu refertur. Mouetur enim uisus a

colore q̄ simul est cum magnitudine; figura statu
motu numero itercedine; eorū igitur motiones
quibuscum color uisum excitat una cū coloribus
refert uerum uisus qui color, arbiter est cōia sensi
lia non iudicat. Sed hæc ad cōem sensum functio
pertinet. Verū enim uero quod illa uisus non iudi
cet: uel hoc ipso perspicuū & manifestum est: qđ
non solum sub coloribus uerum etiā sonis reliq̄sq;
aliorum sensuū sensilibus reperiuntur. Quo argu
mento colligit ut neq; uisilia neq; exaudibilia ne
q; præterea cuiusq; alterius sensus qui p̄priis sensi
libus distinguat p̄pria sensilia esse videantur. Por
to quinq; duntaxat sensus eē: neq; alium præter
hos quos retro numerauimus haberi: inde perspe
ctum & manifestum ē: quod præter ea qua in ab/
solutis animalibus conspicitur nullum q̄libi sen
sorium esse possibile est. Necessariū autem fuerat
siquis sensus defecisset sensorium quoq; deficere
quemadmodum in tertio uolumine de anima Ari
stoteles tradit. Quo sit ut quom omnis sensus in
animali sit nullūq; animal alium quempiam præ
ter eos quos attulimus sensus habeat quinq; So
lummodo sensus esse monstrantur. Propter id ue
ro quod rōnalis potestas animalium uirtutū om
nium absolutissima est: in iis primū uis omnis sen
sibilis ē in quibus potestas rationalis agnoscitur,

h iii

De phantasia & fantastica uirtute.

Is autem animæ imaginatrix: quā
phantasticā appellat: ipsa quoq;
perpendendi ac iudicādi facultā-
te prædita ē: una ex iis uirtutibus
quibus & ueg dicere & métiri so-
lemus. Est. n. more sensuū uera ac fallax imagina-
tio aiantiaq; oīa per imaginationē multa cū age-
re tum pati aiaduertimus. Dicimur autem ueri eē
sensu opinione sciētia intellectu ex quibus sensum
potestatem specierum sensilium cirtra subiectā ma-
teriam susceptricem & arbitrā esse iam diximus :
quæ in propriis sensilibus dignoscendis fere q̄ ra-
rissime fallitū. Opinio autē hypolepsis ē quā su-
sceptionē dicere possumū & circa ea uersat quæ
se se aliter habere posse compertum ē. Scīa uero
syllogismus est quem demonstratiū uocant: uel
cognitio causæ quæ sciri possit: quæq; rei causa eē
noscatur: neq; secus q̄ sit esse possit. Intellectus at
uis est: quæ abdicatas a materia formas suscipiēdi
ptātem habet & qua p̄ indemōstrabilia principia
ueri sumus. Porro imaginatio ad hæc ipsa nullo
pacto ptinet: si ad ppriū nomen imaginationis ac
cedimus. Sed motio quædā ē per quā nobis simu-
lacra quæpiā gignūtur in aīa ; & tamen in oībus

iis quæ supra memorauimus p translationē imagi
nationis uocabulo q̄ s̄ep̄issime utimur. Etenim de
sensu de opinione de sc̄ia de intellectu phantasiā
prædicari facimus. A sensu igitur imaginatio seiu-
cta est: quod sensus presentibus sensilibus imagi-
natio etiānum absentibus fit. Ille nobis duntaxat
experrectis uigilantibusq;: hæc ēt obſcitantibus ac
dormientibus fieri potest. Præter hæc sensus haud
nostræ spontis est: neq; enim nostræ facultatis est
sentire aliquid absente re sensili. Contra imagina-
tio nostræ spontis habetur. Simul enim ubi colli-
bitum est: cuiusuis rei uel absentis imaginationem
excipimus: atq; ut sensus participia sint omnibus
animalibus datum est: imaginationis uero nō om-
nibus. Nanq; & ostreacea & uermes huius uirtu-
tis expertia sunt. Sensus quoq; in propriis sensili-
bus ferme semper uerus est: imaginationes autem
quamplurimum falsæ & fallaces habētur. Postre-
mo non esse idem imaginationem & sensum iudi-
cio deprehenditur: quod ubi quid sensu exquisitio
re perpendimns nequaquā illius phantasiam ima-
ginationemue habere dicimur. Contra ubi quid
hebetius obtusiusue sentimus id ex imaginatione
quadam nobis ita uideri asserere solemus. Quod
si idē imaginatio & sensus forēt ubi maxie sensus
haberet ibidē maxime imaginationē h̄ri æquiū eēt

h iiiii

& exquisitor sensus exquisitor imaginatio cēseretur. At uero neq; scientia neq; intellectui imaginatio res eadem esse putanda ē. Quādoquidem scia & intellectus semper uera sunt. Imaginatio autē sāpiissime hallucinatur & fallitur. Scietia et & intellectus quemadmodum & prudentia: in iis tantum animalibus est: quæ rationem adepta sunt: imaginatio autē etiam in rōne parentibus eē cōspicitur. Atqui quoniam opinionem accidit nonnunquam ueram sāpius falsam haberi. Idem fortasse cum opinione imaginatio esse uideri possit: namq; opiniones aliae ueræ aliae fallaces sunt: uerum nō ita se habet: omnino enim opinionem fides sequit ubi enim quis opinatur ibidem prorsus credit: & quod ita se res habeat assentire paratus est: opinio enim in re aliqua assensus quidam ad eandem rem est ut ita se habeat; assensus autem cū fide ē: nihil enim aliud est opinio q̄ assensus cū rōne atq; iudicio. Non omnibus aut simul imaginatio cū fide est. Animaliū igitur quæ rationis indiga sunt pleraq; imaginatione funguntur: fidem uero nullū ex iis habere pōt. At uero ubi fides abest ibi nullus cum iudicio assensus est. demum opinio omnis in compositione & complexu est: aut enim affirmare aut negare aliquid opinio nata ē: non oīs aut imaginatio eiusmodi ē. Iccirco neq; ueritas neq; mēda

cium in utrisq; pari modo cōtinetur. Quemadmo
dum neq; in eo quod in sensu & quod in opinio/
ne uersatur. Quapropter si nihil eorum quæ dixi/
mus imaginatio est: quādoquidem imaginatioem
nō consequūtur ea quæ sensum: opinionē: sciam:
intellectū consequi solent: proculdubio cōstare po/
test imaginationē nequaquam: ut quibusdā uisum
est. ex sensus atq; opinionis compositione cōstitui.
Enim uero si id ita se haberet: ea quæ sensum atq;
opinionem cōsequi uidentur: imaginationem etiā
consequerētur: quia id quod ex quibusdam cōpo/
situm est superstibis permanētibusq; partibus:
ex quibus componitur: hanc ab iis cōditionem nā
ciscitur: nō enim idem ē compositio & mixtio: qm̄
id quod ex quibusdam cōmixtum ē: ex iis est qui/
bus cum admiscetur: sed nō illa. Cōpositum autē
illa est ex qbus cōstat: sed compositione quadam
& ordine. Quidnā ergo imaginatio sit eo fortas/
se pacto percipias: si rem ita intelligi oportere con/
stitueris ut a functionibus: quæ circa res sensiles
fiunt: figura & ab iis expressa quædam effigies in
primo sensorio gignatur. Primum autem sensoriū
appello corpus illud cui uis animæ sensibilis in/
eit quæ sane figura atq; effigies eius motōis quæ
ab re sensili facta est: derelicta quædā intrinsecus
uestigia sunt: quæ non ulterius præsente re sensili:

illesa seruantur & permanent: fere nō secus ac rei
sensibilis imago quāpiam : quæ intus seruata atq;
deposita in nobis causa memoriae est: eiusmodi igit
tur figuræ siue relicta uestigia imaginationem nū
cupant. Quare ita imaginationem definiunt ut
eam τύπον . idest figurentionem in anima & in
parte principi faciant. Sed figura hæc imaginatio
non est. Sed circa eiusmodi figuram imaginatricis
potestatis functio. Nāq; si figuram & imaginatio
nem idem esse concesseris; statim efficies; ut ii qui
figuram illam habuerint: etiam quom nihil imagi
nentur: nihilominus in imaginatione sint: pariter
id absurdissimum sequitur: ut simulatq; eodem
puncto temporis in pluribus imaginationibus uer
semur: quæ etiam tot numero sint quot illa sunt
quorum in nobis simulacra seruantur. Postremo
aut figurentionem dum fit imaginationem autu
mant: aut eam quæ facta iam sit. Quod si figura
tionem dum fit: imaginationem faciunt: profecto
imaginationem in sensuum actu esse fatebuntur:
hæc enim figura generatio est: at uero citra etiam
sensuum actus imaginationes fiunt. At si figura
tionem quæ iam facta est: quæq; iam deposita ser
uatur: imaginationem esse arbitrantur. Certe pari
errore implicatur: idem enim memoriam atq; ima
ginationem statuunt: enim uero eadē serme i ima/

ginatione & in sensu ratio est. Nam sicut in sensu prius sensile quiddam ē: mox uis sensibilis & eius potestatis functio quæ circa res sensiles ē: quā sen sum appellamus, pariter in intellectu. Intelligibile res ipsa est: quæ intelligitur: intellectus uero potestas. Intellectio autem intellectus ipsius circa rem intelligibilem functio. Ita profecto in imaginazione esse existimandum ē. Primum aliquid esse: qđ imaginabile sit. Id autem esse possunt ex actione sensuum intra genitæ ac relictæ reliquiæ: quæ rei sensili atq; intelligibili anaioga putatur: deinceps uim imaginatricem haberi: quæ potestati sensuali & intellectuali comparetur. Tertio imaginationē quæ sensitatio atq; imaginationi analoga sit: & circa res imaginabiles imaginatricis p̄tatis functio censeatur: subduntur. n. imaginatrici p̄tati illæ ex actiōe sensuū impressæ reliquiæ uelut sensilia quædam itanea: quo mó extrīsecus sensilia sensualis p̄tatis habent: hæ at reliquiæ siue relictæ simulacra actu sensus appellant̄ ppteræ qđ fūctiōis sensibilis opa eē uident̄: & actu sentire nihil aliud ē q̄ simulacru eiusmōi: q ab exterioribus sensilibus intrudit̄ in se cōtinere. Cæteræ uis imaginatrix subiecto una eademq; ē cū sensibili: sed rōne ac diffinitione dispescitur. Quippe quod uis sensibilis est q̄tenus res sensiles dūtaxat excipit: quæ licet abiū

cta & separata sint a corpore in quo ipsa uis inest
coram tamen & præsto sunt. Imaginatrix autem ē
quatenus uelut uis sensibilis circa res sensiles ex/
trinsecus positas se se exercet. Ita hæc ipsa circa
res imaginabiles: quæ in corpe sunt a quo uis iþa
imaginatrix habetur & uelut circa ea quæ sibi sen/
silia sunt; etiam si nō coram res sensiles affuerint;
operatur. Quom enim præsentibus sensilibus a/
etio fit sensum simul fieri certum est: namq; sen/
sualis animæ functio quæ presente sensili & inter
cedente sensorio in sensibili corpore fit sensus est:
propterea sensus atq; imaginatio idem esse uiden/
tur. Vbi uero non amplius coram habetur sensile
actio ab anima sensuali proueniens relicta & de/
posita uestigia illa aggreditur quæ a sensu in actu
uelut aliqd sensile genita sunt. Subindeq; fit ima/
ginatio. eadem enim in idem actio si non simplici/
ter eiusmodi dicatur. Sed quatenus a quopiam a/
lio genitum sit: nunc memoria nunc reminiscencia
uocatur. Quarum differētia alio loco a nobis ex/
plicata ē. At nunc de imaginatione loqmur. Quē/
admodum. n. accidit ut id quod ab alio quopiam
mouetur: iþum idē rursus aliud quidpiā moueat:
baculus. n. lapillū mouet quom ab alio moueat.
Ita primū quoq; sensoriū qđ admota p res sensiles
fūctione iā motū ērurus facta ī eo ab iisdē sen/

silibus motione imaginatricem animam excitat :
non secus ac sensilia sensibilem; eodē cum iis gres
su mouent ea quæ in nobis sub quadam: picturæ
expressione configuntur : & a rebus absentibus
imprimuntur: hæc enim ob id fiūt quia sensus ali
quis eorum fit: quare ubi a sensu in actu produ
cta sunt: mouent. Imaginationis ergo definitio e/
iusmodi afferri potest: ut motio a sensu i actu p/
fecta dicatur. Ii enim qui imaginationem figura
tionem quandam in parte animæ principi esse as
serunt: in relichto uestigio: nō autem in actione cir
ca uestigium imaginationem ponere uidentur. Ac
tio igitur & imaginatio quæ fit circa uestigii: qđ
a re per se sensili depositum & seruatum est: pari
modo in sensu in quo fit: uerum & falsum habe
re poterit. Quas ob res euenire consueuit ut in e/
iusmodi sensilibus imaginationes quāplurimæ ue
ræ sint. Nonnullæ autem per q̄ fallaces & uanæ.
Quoties relicta simulacra cum a communibus :
tum uero ab iis qui sunt ex accidente sensilibus
proficiuntur. Quæ res in causa est ut sensus in
his hallucinentur & errant: ubi hæ imaginationes
ingenitæ habentur: non ab re ipsi quoq; multa of
fusione falsitatis obbruuntur. Hi uero sensus qui
ab impressis relictiq; uestigiis coram diutius ser
uatis retentisq; producuntur affigurante ac defor

mante imaginatione plurimum mendaces ac falsi sunt. hoc enim pacto etiam in per se sensilibus false imaginationes occurunt: quoniam uis imaginandi ab relictis iisdem uestigiis & ab iis quae absunt: unde quasi ab iis quae coram & presto sunt agit: neque se se in mouendo eiusmodi exhibit cuiusmodi habentur. Quales imaginatioes in dormientibus animaduertere est & in iis quae ut diximus formata intra nos effigie & pictura gignuntur: atque hæc lymphatis & insaniètibus accidunt. Principium. n. in iis est a simulacro & uestigio quod a sensu in actu genitum & relictum est: uerum in hac circa res sensiles functione erroris cām afferre facile est: quom id se preter propriam figuram magnitudinem colorē aliā, ue qualitatē siue motum locū pluralitatem cōpositionem obtulit. Ea igitur imaginatio uera est: quae circa id uestigium siue simulacrum operatur: quod a uera atque existente re impressum est: & quae circa id talis gignitur quale uestigium est. Falsa uero imaginatio: tunc habetur quom are existente non est. Cuiusmodi illæ imaginationes sunt: quae ludificantur in somniis profectæ ab absentibus remotisq; sensilibus: perinde quasi coram adesse uideantur. Cæterum a præsentibus quoque sensilibus imaginatrix uis fallitur: quom non eiusmodi sensilia apparent qualia sunt. Illa enim imagi-

natio fallax est; cui neq; cohæret neq; consentit id quod apparet. Quemadmodū falsa quoq; opinio illa ē cui repugnat & cōtradicit id cuius opinio ē. Deniq; imaginatio aut uera aut falsa ē; ex cūiusq; rei habitu cuius imaginatio sit. Sane uero nonnul le imaginationes hebetes atq; imbecilles : nonnulae autem pertinaces & uehæmètes sunt. Quæ differentia in sensibus quoq; comperta ē. hebes imaginatio superficietenus obducitur: neq; ulla deprehensionis uires habet: neq; exquisitas omni ex parte differētias eius quod imaginamur insinuat: uehemens autem imaginatio contrario modo se habet. Sed non minus uehemens q̄ hebes: modo uera modo falsa esse potest. Nec. n. ueræ imaginatio nis proprium eē credideris ut uehemens sit. Falsæ autem ut hebes atq; obtusior habeatur. Sed earū differentiæ immutātur & uariæ sunt. Quāobrem ueras imaginatōes uehemētes & catalepticas.i.apprehēsorias appellare cōsueuimus ea de cā qđ apprehēsio i eiusmodi imaginatōibus nihil aliud q̄ as sensus ē. Imaginationē aut falsam & quæ in uero hebes ac dubia ē acatalepton.i.ui apprehēsoria caretē uocamus. Manifesta uero siue euidēs imaginatio nōnunq̄ uera ē.& uehemēs.i.uim apprehēsoriā habēs:nōnunq̄ aut tātummō uehemēs: non ēt uera quæ hebeti siue dubiæ imagiatōi opposita

est. Porro uehementi imaginationi assensio cōsen
tanea & pedissequa est : nisi forte per alia quāpiā
accidentia fallax esse deprehenditur. Qua imagi
natione afficimur quom astra non moueri imagi
namur & quom in picturus & speculis eminen/
tias & depressiones aspicimus: non enim iis imagi
nationibus fidem abrogamus: quia uehemētes nō
sint. Sed quia per alia quāpiam redarguūtur : &
non uera esse monstrantur. Nam & ueris plerun/
q; & uehementibus imaginationibus persæpe dif/
fidimus: quom aliis ante ratiōibus redarguimur.
Imaginationis autem consensum actio sequitur :
quam practicem uocamus . Quare animantia ra
tionis expertia quæcunq; agunt: per imaginationē
agunt: & quia ratione carent: eiusmodi consensio
ni acquiescūt. Sæpe etiā hominibus euenit ut ima
ginationes suas sequantur ea de causa quod eorū
mens atq; intellectus: perturbatione siue affectio
ne quapiam uelut nebula sepitur & uellatur: pu
ta accedēte ægritudine aut sopore. Enimuero ima
ginatrix anima uelut ēt sensibilis animalibus a na
tura concessa est: & pene hypobathra. i. subgrada
ria rebus cognoscendis iudicandisq; prīcipium ē:
& ut aliud appetamus aliud declinemus hortatur
& admonet. Nam sicut opinio cuiuspiam rei gra
tia est eius qui hoc uel illo pacto opinatur: & aut

rei quam sic eē opinetur adhāret atq; assentit: aut
auertitur & dislentit: eodem modo se haberi sen-
sum æquum est: nec nō in sensu imaginationem.
Hæc enim iudicandi eligendi & declinandi prin-
cipia sunt. Necessarium est autem in imaginatio-
ne aliquid typo cōmunius subintelligere. Proprie-
tatem typus est id quod ex eminentia & depresso-
ne redditur aut schema figuraue quæ a re figurā-
te in rem figuratam inducitur. Sicut ex sigillis ex-
pressa simulacra se habere conspicimus: uerū nō
eodem pacto relicta in nobis a sensilibus uestigia
uisuntur. Nec enim sensilium susceptio a principio
per schemata gignitur. Quale enim schema albi-
erit: aut in uniuersum coloris aut odoris? Sed quo-
niam peculiari nomine indigemus typum illum q̄
in nobis a rebus sensilibus genitus permanet uesti-
gium & derelictum quipiam trāslato nomine ap-
pellamus. Consequitur ergo imaginationem assen-
sus. Sed tamen non omnem. Quemadmodum e-
tiam assensum impulsio sequitur: neq; pariter om-
nem assensum. Qua ratione etiam neq; omnem
impulsum actio insequitur. Atqui hæc ipsa in a-
nimalibus ordine quodam disposita sunt: sensus
imaginatio impulsus actio: uerum non ubicunq;
sensum repereris ibidem quoq; imaginationē sub-
sequi necesse est. Quando quidem non omnia a-

i

nimantia imaginandi uim habere cōcedimus; ne/
q; item omnem imaginationem assensio sequitur.
Non enim globum solis pedali mensura constare
assentimur tametsi id in nobis imaginatio perc/
pit. Pari ratione i cæteris quæ nobis ambigua atq;
incerta sunt; utimur. Post hæc nō omnis assensio
impulsum trahit. Nam qui cuiquam quod album
sit assentit non continuo in id impulsu defertur:
uerum illa etiam assensio quæ mathematicis disci/
plinis adhibetur nullam sub se:impulsionem cit.
Assensum enim illum quo diametrum lateri non
cōmensurari posse concessimus nullius impulsus
excitandi uim habet. An forte eiusmodi assensus
in immaginationibus non habentur. Scietiæ enim
imaginationes non sunt. Atqui ubi socratem esse
eum qui obuius progradientur assentimur: non pro
inde ad rem quam piā appetitione & impulsu tra/
himur. Assensus enim quo rebus addicimur non
est impulsus ille quo in res quæ coram adsunt ue/
lut iam selectas agimus. Id autem appetitus est.
Accidit etiam ut impulsione atq; appetitu plerun/
q; perciti nihil agamus quoties appetitui neq; cō/
siliū neq; deliberatio suffragatur. Porro imagina/
tioni etiam phantasiaz nomen a sensu: unde essen/
tiam habet inditum est. Quandoquidem enim no/
bilissimus omnium sensuum uisus existimatū ē;

Cui functio non nisi lumine intermedio prodit in actum. Qui enim fieri potest ut abdicato lumine uisus in actu sit? Profecto ab ea re imaginatio phantasiæ nomen accepit: quæ nobilissimo sensui cauila est ut in actu esse functione sua possit. Hæc autem lumen ipsum est. Sane assensio quæ in simplicibus uersatur utrum sint nec ne: in nostra potestate non est: nam sensum atque imaginationem eiusmodi a sensio subsequitur. At uero assensus ille qui agendis rebus præstatur utrum agi debeant an non debeant: a ratione uelut a causa proficiscitur: quem in potestate nostra esse perspicuum est. Namque in manu ac facultate nostra esse quis dubitet: rem quamquam deliberatione cæteris anteponere: atque eidem assensionem addicere: qui proculdubio a sensus non iam amplius in imaginatione uersari dicendus est? Quenam igitur sint irrationalis animæ iudiciales siue arbitriæ potestates iam disserimus. Hæc enim sunt sensualis atque imaginatrix. Rationalis uero & intellectualis potestas: quæ ipsa quoque arbitrari & ppendendi iurisdictione fungitur propria & peculiaris est huiusmodi de qua paulo post disseremus.

i z

De impulsu ac ui impulsoria.

Equitur autem ut iis expositis de
inceps de ui impulsoria dicamus
hæc enim in animalibus principiū
& causa est nō solum actionis: ut
rumetiam delationis.i. motus lo-
talis modo animalia eiusmodi sint: ut secus locū
moueri suapte natura possint. Nāq; subinde post
eum assensum: quem imaginatiōibus adhibemus
appetitio uelut eius finis subseq uideā. Quæ pla-
ne potestas iam non more ceterarum iudicio ar-
bitrioue prædita est. Sed ad alteram animi partē
spectat: quæ actiuia nuncupatur. Atq; id quod iu-
diciale & spectatiuum est in actionem uelut in fi-
nem relationem habet: & alterum alterius mutuo.
principium est. Verū uis sensibilis spectatiuæ por-
tionis causa est: a qua uelut principium motionis
egreditur. Id autem quod actiuū est: ad uim sen-
sibilem ita se habet: ut id cuius gratia & finis. Cæ-
terum uix impultrix una cum appetitu coniungi-
tur: eadem enim potestas est: quæ animalibus pri-
cipium & causa secus locum motionis esse uide-
tur. Aut enim ubi quid expetunt ad id apprehen-
dendum impelluntur mouenturq;: aut auertūtur
ut id declinent ac fugiant. Impulsus enim quidā

appetitus est. Atq̄i ad appetitum pertinent concupiscentia: ira: uoluntas. Rerum enim quæ deleatæ sunt appetitus concupiscētia uocatur: quam passim in omnibus quæ sunt sensu prædita comperies. Appetitio autem ulciscendi cuiuspiam qui nos fere cōtempserit: ira dicitur quæ iam nō in omnibus sensu præditis: sed in absolutis & perfectis animalibus habet. Non. n. uermes & ostreæ tā, et si sentiunt: irascuntur. Bonorum autem appetitus qui in nobis iudicio & consilio pollutibus gignitur uoluntas appellatur. Quæ solis hoībus peculiariſ & propria est. Nam uolūta stratalis appetentia est: quom rationalem dico: non id intelligo ut animæ rationalis actio sit. Sed ut tanq̄ i rationalibus actionibus fiat: uis enim appetendi q̄ rationi subditur id habet ut illi ēt obsequi atq; obtemperare ualeat. Quomq; ea appetimus quæ rationis iudicio recepta & comprobata sunt eiusmodi appetitio uoluntatis nomine nuncupatur: uolūtas enim cum deliberatione atq; consilio est: deliberare autem atq; consulere eius functio ē: qui ratione nō careat. Sed impultricem uim alterā quāpiam esse animæ potestatem. Ceterasq; de quibus retro mentionem fecimus: nō solum ab appetitu: uerum etiam iter se mutuo differre: ex iis quæ deinceps dicturi sumus perspectum ēē poterit. nāq;

i iii

ab altrice uirtute uis sensibilis separata disiūgitur :
quom altera insit stirpibus altera non insit : quod
si idem eslet utraq; uis profecto ubi altera habere
tur ibidem alteram simul haberi oporteret: uerum
in animalibus a primis generatiois exordiis uis al
trix inest. Alimento enim utitur iam effectum ani
mal: & in utero degens uiuit: & hac sola potestate
operatur. Sensualis autem anima mox animali
bus dum nascuntur innascitur. Contractio enim
& extensio nonnullarum partium quibus id quod
in utero est saepius utitur ex peculiari & addito sen
su non est. Sed uelut animati portio per has affe
ctiones agitur motu. præter hæc continéter ac mo
mentis singulis altrice uirtute fungimur. Semper
enim alimur & in dormiéibus maxime præcipuo
munere atq; actione: potestas hæc se se exercere ui
detur. Contra non semper sensibili uirtute fungi
mur. Somnus enim in sensuum ocio & tranquili
tate consistit. Iccirco uacatio a sensibus : somnus:
ab altrice potestate mors est: & uis quidem hæc o
peratrix. uis autem sentiēdi iudicialis & arbitra di
citur. Postremo uis altrix in omnibus animalium
partibus est : non itidem uis sensibilis : enim uero
capilli ossa ungues: nullo sensu prædicta cernuntur
Quamobrem hæ potestates non ratione inter se

differunt: sed etiam subiecto & functione disiunguntur ratione diuersa sunt: quod non eadem a lumenæ potestatis & sensibilis essentia est: qua enim sunt: utriusq; definitio diuersa est: functione differunt quod non semper ubi uis altrix operatur ibidem continuo uis sensualis idem agit. Haec enim semper indefessa functione utitur. Hac nobis dormientibus feriatur & quiescit. Subiecto distincta sunt quod uis altrix omnes corporis partes occupat: sensibilis uero determinatos & peculiares positus habet: & præterea i stirpibus uis a lenti comperta est: quom iis uis sentiendi non ad sit. Impulsio autem & appetitio iisdem fere discrinibus ab altrice potestate disiuncta sunt. Quibus uis ipsa sensibilis. Sed ea dumtaxat differentia est: quod uis sensualis ab altrice differt: quatenus illa iudicio haec actu fungitur: neq; enim appetitui discernendi ac iudicandi uis inest: quemadmodum sensui. Namq; appetitus ad actiuam partem pertinet: quâdoquidem animalium motionū causam habet. Appetitus quoq; a potestate sensuali functionum ordine & tempore differt. Piores enim sunt actiones quæ a sensu & sensum consequente imaginatione proueniunt: iis quæ ad appetitus actiones respiciunt. Haec uero in illis & post

i iiiii

illas habentur. Appetitus enim quartundam sensuum motionum est. Atque omnino ante appetitum semper sensus est: non semper autem post sensum appetitus habetur: quod si ita se habet non ubique, quod altera harum partium est: ibidem semper altera esse contingit: denique uelut supradiximus sensus in animalibus cognitionis & iudicij impulsio autem appetitus actionis est causa. Ille in passione siue affectione quadam est: haec contra potius agendi & operandi facultatem habere uideatur. Porro illa quibus uniuersae animae potestates insunt: quodam inter se ordine iisdem praedita esse conspiciuntur ut priores partes posteriorum gratia esse: & iis aliqd conferre uideatur. Pari fere analogia: qua animati corporis portiones uniuerso corpori conferuntur namque sicut in animato corpore alteram portionem alterius gratia generari & esse animaduertimus: quom omnes pene corporis partes functionibus animae accommodatae sint: quandoquidem animatum omne corpus organicum eius uirtutis gratia est: cui famulatur & seruit: eodem modo in anima: ea quae priora sunt posteriorum gratia esse comperies. Vegetalis enim siue altrix anima in animalibus salutis & essentiæ causa est: quibus abdicatis: non potest uis sensibilis ullo pacto subsistere: uis uero sen

sibilis eo modo cognitrix & arbitra : quo iam dis-
seruimus actiuæ impultricisq; uirtutis gratia est:
rursum uero uis impultrix: atq; actiuæ alterius &
spectatricis & arbitrae potestatis gratia est: nō qui
dem sensibilis: sed intellectus : intellectualis que
actionis: in iis animalibus in quibus hæc ipsa po-
testas habetur. Quemadmodum in iis quæ de po-
testatisbus animæ traduntur ostensum ē. Dictum
est autem impulsus appetitusq; potestates & plu-
res esse & inuicem differenter haberi: & inter co-
gnitrices etiam arbitrasq; uirtutes discriminēre
monstrauimus : est enim potestas quæpiam quæ
ministerii simul & iudicii functionem habet: hæc
autem sensus atq; imaginatio ē. Alia uero pars a-
nimæ quæ principatum tenet speculatrix est quæ
rationalis uocatur & cogitandi atq; intelligendi of-
ficio fungitur: uis nanq; sensibilis ad intellectua-
lem potestatem in iis quæ utrisq; huiusmodi uir-
tutibus prædita sunt relationem quādam habet:
qua sensilium rerum differentias intellectui nun-
ciet atq; significet: Atqui quemadmodum in ui co-
gnitrice: aliud est quod principatum : aliud quod
famulatum obtinet: ita parem differentiam in pra-
etice siue actiuæ comperies: uis enim qua impelli-
mur & qua appetimus quæ impulsus atq; appeti-

tus dicitur principatu fungitur: uis autē quæ ner
uis insita est:qua corpus actionibus: quæ ab im/
pulsu & appetitu proueniunt:mouetur famulatu
ac ministerio suo obsequitur:nanq; quom ea quæ
impellente appetitu fieri consueuerunt passioni/
bus siue affectiōibus quibusdam ingenitis fieri ui
deantur ex iis aliæ caliditate rite disposita corpus
remittunt laxantq; atq; incrementum obducunt :
aliæ infrigerant & contrahunt. Verum enim uero
imaginationes:sensus:intelligentiæ : quæ in rebus
uersari uidentur in similitudinem aliquam rerum
ipsarum:præsentibus rebus aguntur : & siue cor/
pori molestias inferunt:siue contractionem & hor/
rorem incutiunt. Simul autem ubi circa innatum
spiritum contractio & distensio redditur:eiusmodi
affectiones ab eodem spiritu diffunduntur in ner/
uos:ut facta per impulsionē actione animalia mo/
ueri & principium motionis ab appetitu consequi
posse uideantur. Exilis enim & parua mutatio si
circa p̄cipium acciderit magnorum multorumq;
discriminum causa est. Qua ratione in nauibus si
mul atq; temo breuis admodum atq; exilis obuer
titur multa subinde in prora obuersio fit. Aequē
si circa cor & intrusum cordi spiritum immutatio
quæpiam incidat:siue intercedētibus sensibus: si/
ue intercedentibus intellectionibus;quorū utrun/

q; motio atq; affectio subsequitur: tametsi in non
percepta a nobis cordis portione eiusmodi obuer-
sio fit: ea tamen de causa quod animalium princi-
pium cor est: plurimam in uniuerso corpore diffe-
rentiam efficit: ruboris: palloris: frigoris: caloris:
horroris: trepidationis: principium igitur motio-
nis in agendis rebus est aliquid quod aut expeti:
aut declinari natum est: enim uero impulsus nihil
ferme aliud esse uidetur q; animati corporis mo-
tus: qui a re aliqua quæ expeti aut declinari nata
est: imaginatione gignitur: eius autem siue intelle-
ctionem siue imaginationem caliditas aut frigidita-
tas ex necessitate subsequitur. Iucuda enim & in-
fensa omnia fere non absq; caliditate & frigidita-
te aliqua fieri posse uidentur: quæ simul atq; circa
nos gignuntur: interdum in nobis partes quaspi-
am: nonnunq; totum corpus æque agitari conspici-
mus: uelut i somno solet accidere. Quæ sane pas-
siones circa principia organicarum portionum ad-
genitæ per impultricem uim easdem portiones ad
functionem & ministerium suum excitant & ab
eadem ui iam inde a principio intrinsecus genera-
tur. Oēs. n. eiusmodi actus p functionē corpaliū
partiū fiunt. Sed quænā cōmunes aīalium omniū
animæ partes habeant: quæue sint illarum iter se
differētiæ ex iis quæ iam tradidimus perspectum

haberi posse non ambiguo. Sunt autem peculia/
res ac propriæ harum cuiusq; partium functiones
hæ. Viuere enim altricis potestatis actus & fun/
ctio simul animalibus stirpibusq; commune est :
uita autem est uelut diximus ab eadem potestate
nutrictio & auctio. Sentire uero quod animalis
proprium est & post uiuendi functionem ponitur
sensualis animæ actio dicitur quæ intermedio sen/
sorio facta: sensilium formarum citra materiā su/
sceptione pducitur cuius functionis uidere ad ui/
sum audire ad auditum & reliqua ad suos quæq;
sensus pari gradu pertinent. Ipsum autem sentire
simpliciter ad cōmūnem sensum attinet. Cæterū
sicut in sensu singularia & propria sensilia singu/
laribus sensoriis agnoscimus communia communi
sensu percipimus: perinde quasi sensus omnis ab
eodem quidē fiat: sed per aliud atq; aliud: ita p/
fecto quom sensus iudicium quoddam sit: nō mi/
nus hæc ipsa quoq; iudicia quæpiā existimare o/
pus est. Puta imaginari: assentire: apprehēdere: su/
spicari: opinari: scire: ratiotianari: cōsiderare: intel/
ligere: quæ proculdubio iudicia ab uno quopiam
fiunt quod commune sit omnibus: atq; illud cri/
ticum: siue iudiciale est: iudicium uero ab eo/
dem per aliam: atq; aliam potestatem fieri: eadem
in sensibus ratione perspecta. Iudicialis namq;

potestas est & imaginari: & allensum præstare: cō
prehendere: suspicari: opinari: deprehendere: qua/
rum functionum differentias communi iudiciali
parte dignoscimus. Ageuero sicut in iudicio com/
mune quiddam est: ita ī impulsu & appetitu. Ap/
petitus enim impulsus est in rem quapiam & ex
eodem impulsu aliud concupiscentia est: aliud ira
aliud deliberatio siue consilium. Mouetur autem
animal ab impultrice & altrice anima quom ipsa
nullatenus moueat quēadmodum iam ante dis/
seruimus: omnis enim entelechia siue actus per se
immobilis est: animam autem entelechiam siue a/
ctum esse monstratum est. Quapropter neq; cor/
pus ab anima moueri proprie dixeris: id enim p/
rimum est: in his duntaxat rebus in quibus id qd
mouet ab eo quod mouetur abiunctum est: uelut
a bobus moueri plaustra dicuntur. Sed quia com/
munius dicitur ab aliquo moueri: id quod īterce/
dente aliquo mouet. Sic enim artifex ab arte mo/
uetur: quia per artem. Sic ignis aleuitate sic item
animal ab anima moueri dicitur: quia per animā
siue intercedente anima mouet: motio enim eius/
modi animali ea parte cōpetit qua animatum est:
non autem qua graue aut leue calidum aut frigi/
dum album aut nigrū: nec enim omnia quæ mo/
uere dicuntur pari pacto ac ratione mouent: nā/

q; nonnulla comperias quæ eo modo mouēt: quo appetibile & desyderabile mouere dicimus: mouet enim intercedente sui desyderio res omnis amabilis: id quod amare natum est: quom res ipsa amabilis extrinsecus sit neq; moueat. Quapropter nihil quod animatū nō sit: ab eiusmodi ui motrice moueri cōtingit: anima uero animal in motum excitat per appetitum & impulsū quæ per animā animali insunt: excitat autem per aliquid eorum quibus se cuiuspīam rei apprehendendæ aut declinandæ gratia animal moueri senserit intellexerit, ue: reliqua uero quæcūq; carent anima tunc mouent: quom iis rebus superueniunt: quas mouent & quæ ab se ui separata sunt: quo fit ut eiusmodi motio: non tam ab iis rebus: quæ mouent q; ab iis quæ mouentur fieri uideatur. Alii uero motus: nō eodem modo fiunt: nec. n. id quod ad itellectionē mouet: ita mouet ut moueat. Nā ubi quispiam quid intelligit idemq; appetit in quod etiam ipul su desertur: ita ab intellectū mouetur: ut intellectus ipse moueri dicatur. Enim uero animal ītercedente anima sentit: intelligit: inambulat. Alioquin anima non ideo per se mouetur: quia animal moueat. Enim uero nō ob id quod saltator saltandi artificio mouet ēt ipsam artem saltādi: per se moueri necesse est: neq; præterea ita ī nobis animam

esse concesseris: sicut in naui hores tē: sed sicut per
fectionem & formam quemadmodum retro disse
ruimus: & in prima operis parte tractatū est. non
autem ob id quod intellectionem & imaginationē
præcedere in eiusmodi motione cōspicimus: ea de
causa intellectionem & imaginationem mouentia
esse credideris. Sed quia absq; impulsione & appe
titu neutrū eorum mouere natum est: iis p̄tātibus
motus causa adiudicatur: non enim quia appeti
tus præcedente intellectione aut imaginatione fit:
ideo hæc mouentia esse putanda sunt. Sed quia
nulla esset eorum ad motionem utilitas nisi im
pulsus & appetitus accederent: ideo hæc potestas
mouens eē existimata est. Fere enim animali opus
est: si moueri debeat prius aut asserere & affirma
re: aut deprecari & negare aliquid: eiusmodi nan
q; circa actiuam partem animati corporis disposi
tio causa est motionis eius: quæ ad locum desert:
nam id rationalibus etiam actionibus debetur: di
co autem rationales actiones eas quæ a rationali
uirtute per rationem fiunt. Hæ autem sunt quas
ratio præuenit quas proprie πράξισ ideſt actiōes
siue functiones dicere possumus: harūq; potissimū
impulsus & appetitus causa est: nihil enim pro
dest de rebus agendis consulere: nisi propositum

sive intentio subsequatur: quæ nihil aliud est: quod
cõlultus quidam appetitus: quia sicut in spectati
ua parte conclusio quæ in propositionibus sumptis
ostenditur rei subiectæ cognitio est: ita in actiuæ
parte actio deliberationis & consilii conclusio fit.
Simul enim quid se se optulit quod aut insequi:
aut declinare necesse est; appetitus oblatam & ob
uiam rem committatur: nisi quid extra prohibue
rit conclusio actionis inducitur. Is enim qui cuiq;
homini inambulandum esse intelligit: & se se ho
minem dicit ex iis propositionibus sibi deambulā
dum esse conclusione efficit: ad hæc qui sibi muni
mento opus esse considerat: uestem autem muni
mentum quodpiam esse animaduerterit subinde
conclusionem colligit qua sibi uestem necessariam
esse cognoscit & conclusionem eandem in præpa
randa ueste trāsmittit: hæc igitur & eiusmodi sunt
irrationalis animæ potestates: & functiones quæ
per ipsas potestates atq; ab ipsis potestatisbus pro
ficiuntur: quæ omnes in rationali uirtute conti
nentur ea de causa quod ratiōalis uirtus longe ab
solutior atq; perfectior ē: perfectior autem est per
potestatis unius siue plurium adiectionem. Pri
ma enim potestas fit ex posterioris potestatis ad
iectione perfectior.

De rationali uirtute.

St autem quēadmodum retro iā
dictum est: præter has potestates
super omnes constituta rationalis
uis : quæ ipsa quoq; iudicii fun/
ctionem adepta ē: quam inter cæ
tera animantia homo præcipuam possidens oīum
nobilissimum atq; absolutissimum animal eē cen
setur: per quam potestatem id habet ut rationalis
uocetur. Quæ plane uis animæ bifariam diuisa ē:
ea de causa quod inter se natura differunt ea cir/
ca quæ illius functio & potestas intenta est : atq;
in duabus iis animæ partibus alterum secundum
naturam est id: quod ad utrāq; natum est: quan
doquidem non nisi per similitudinem atq; affini
tatem quādam cognitio iis aduenit: quod eodem
modo in sensibus se habere monstratum est: diffe
runt autem inter se ea quæ rationali potestati sub
iecta sunt: quod eorum nonnulla practica siue a/
ctiua sunt: & in generatōe uersant: fieriq; pōt uti
ita sint: & ut ita non sint: nonnulla uero sempiter
na & necessaria habentur: atq; ex iis alia opinione
alia scientia percipi nata sunt. Quo sit ut rationa
lium animæ uirtutum alia δοξική idest opina/
trix alia επιστημονική idest Scientifica siue scientia/

l. iii. 2. 1.

lis dicatur utraq; tamen intellectus nuncupetur .
Sed intellectus practicus: qui ad opinionem deli-
berationem & cōsilium pertinet actionis principiū
est: ubi quod ab intellectu cognoscitur deliberatio
atq; appetentia comitatur. Alia enim actionis alia
cōtemplationis gratia quārimus: gignitur autem
homo haud quaquam confessim hoc habitu præ-
ditus: sed idoneam duntaxat excipiēdi habitus fa-
cultatem habens: deinceps autem habitum adipi-
scitur: quæ res euidentissimo argumento est: eius/
modi potestatem iis a quibus habetur ad id cōfer-
re non ut sint: sed ut bene sint: quæcūq; enim ad/
esse siue ad essentiam conferunt ab iis inseparabi-
lia sunt: quibus insunt: uelut in potestatibus uis
nutriendi & in sensibus uis tangendi: quæcūq; ue-
ro ad hoc solum conferunt ut bene sint: hæc iam
perfectis adultisq; superueniunt: quom habitum
eum: quo bene esse dicūtur suscipere possunt: be-
ne enim esse ad id quod perfectum atq; adultum
est attinet. Innascitur autem prius intellectus pra-
cticus atq; opinator quando functiones circa eas
res in quibus intellectus iste uersatur nobis neces-
sariores atq; usui promptiores habentur: deinceps
uero gignitur contemplationis & scientiæ qui spe-
culatiuus dicitur.

De intellectu potentia siue materiali.

Intellectus autem potentia est quem tunc
i habemus quoniam generamur & in lucem
edimur & iste quoque pari pacto duplex: al-
ter alterius suscipiendi uim habens: huc uero ma-
teriale & uocari & esse nemini dubium est. Om-
ne enim quod aliquid suscipere natum est: eius quod
suscipitur materia est: intellectus autem qui doctri-
nae morumque suffragiis in homine generatur for-
ma & entelechia eius intellectus est: qui materia-
lis dicitur & naturalis sane materialisque intellectus
in his animalibus: quae neque orbata sunt neque mu-
tilia differetiam habent: qua alios solertiores & ma-
gis industrios: alios obtusiores rudioresque conspici-
mus: quo intellectu uniuersum genus hominum
particeps esse concedimus.

De intellectu secundum habitum.

Ducentius uero intellectus qui posterius
a innascitur forma item & habitus atque per-
fectio materialis intellectus est. Hic autem
in omnibus uulgo non est: sed in iis duntaxat qui
elaborata exercitatione & doctrina profecerint: ue-
lut in iis repperias quos peritos scientesque appella-
mus. Enim uero eius formae habitus perfectionisque
acquirenda omnes passim a natura facultatem ha-
bemus: non autem omnes acquirimus. Quo sit

k z

ut hæc actu adipisci nequaquam à natura sit: nā/
q; non eadem ratio est in deambulatione cum ea
quæ in scientia & intellectu in actu repperitur in
deambulatione enim id euénit: ut sicut deambu/
landi facultas nobis natura insita ē: & simulatq;
gignimur & in lucem edimur illam habemus: ita
etiam actus eius atq; perfectio adultis & pfectis
nobis natura superuenit. At uero in scientia & in
tellectu facultates quidem natura possidentur ha/
bitus uero & actus natura nequaquam habētur.
Iccirco eiusmodi intellectum nō in omnibus esse
concedimus: sed in his solummodo qui studio &
exercitatiōe puecti sunt: aut in iis qui quom nul/
lo impedimento naturæ mutili & incohati sunt: e/
iusmodi intellectus: eatenus participes eē possunt:
quatenus per compositionem quampiam: nonnul/
larum rerum notionem communi quadam appre/
hensione: ostendo duce natura itinere percipiunt:
atq; hunc magis propria ratione cōmunem intel/
lectum appellare par est: exactior autem diligen/
tia non alio quam eo quem supra rettulimus mo/
do gignitur.

De intellectu pratico & speculativo.

Gitur intellectus: quē practicum & con/
sultorem uocamus: quia res quæ agēdæ
sunt aliter & aliter agi posse uident̄ de/

liberatione atq; consilio indiget: ut ad id quod me
lius est instituto & electione tēdat. Speculatiuus
autem intellectus qui & æternarum & eodemmo
do se semper habentium rerum cognitor est επίση,
αρχικος idest scientialis: non autem deliberatiuus
dicitur. Intellectum ergo quem potentia & mate
rialem appellamus: uelut diximus: simulatq; na
scimur possidemus: uerum functioes illas quæ ad
actum pertinent & earum habitū posterius in diē
accedente doctrina uendicamus: & ex ipsius actio
nis officio intellectus ad doctrinam excipiendam
idoneus redditur. Intellectus autem speculatiuus
ex speculabilibus rebus gignitur: uerum enim uero
homines una cum sensibus nascuntur: quibus in
ternunciis operantur & imaginationes excipiunt.
homo itaq; passim uidēs & audiens & cæterorum
pariter sensuū officio fungēs: sentit deformaturq;
ac figuratur a sensibus: & prius ex eo formarum
figurarumq; uestigio quod seruat in se se: recorda
ri ascuescit: mox cum ex memoria: tum ex pertina
ci: atq; assidua sensuum circa res sensiles functio
ne: transitu quodam fertur ab eo quod hoc quid
piam dicitur & singulare est: ad id quod tale qd
nuncupatur & uniuersale est: idq; experimento in
tercedente consequitur ubi enim sensus hoc illud
ue album singulatim excipit: confessim intellectus

k iii

ex iis sensilium formarum susceptionibus eiusmo
di colorem album esse percipit; idemq; in reliquis
sensibus facit: & proculdubio eiusmodi suscaptio
factaq; sub singularibus sensilibus similitudo:
quom uniuersale concipit: intellectio est: namq; re
tum similium collatio functio mentis & intelle
ctus est. Porro quemadmodum sensus per sensili
um formarum susceptionem: in actu redditur ab
dicata materia: no dissimili ratione intellectio for
marum citra materiam susceptio est: & eatenus a
sensuali susceptione differre uidetur: quatenus tamen
etsi sensus citra materiam sensiles formas excipit:
ita tamen formarum susceptione facit: quasi for
mæ materiæ insint. Cōmunia quippe sensilia: quæ
propriorum sensilium susceptionibus adiuncta &
complicata sunt formas ueluti in materia constitu
tas a sensu excipi plane testatur. Enim uero uisus
una cum coloribus magnitudinem figuram motū
& quietem percipit: quæ res perquam euidens ar
gumentum afferre potest ut penes subiectum ali
quod color ille uersetur. At uero intellectus neque
more materiæ species excipit: neque perinde atque e
as species quæ aut sint in materia: aut una cum
materia possideantur: suscipere autem speciem mo
re materiæ idem fere est: ac rei quæ suscipitur ma

teriam fieri. Quod in his affectionibus quæ non
ab anima proueniunt p̄spici facile p̄t. Illa. n. quæ
simpliciter patiunt̄ passionum materiæ fiunt; nāq;
id quod calefit: ubi calidū effectū ē passioni siue
affectioni materia gignitur: qđ neq; in sensu neq;
intellectu peræq; comperias: quanq;. n. per corpo/
reas affectiones sensuū functio fit: sentire tamen
non ē pati: sed iudicare atq; discernere: nequaq; igi
tur intellectus qui uelut materia specierū efficitur
īpas protinus ita sp̄es excipit: quasi una cum ma/
teria extrinsecus illas excipiat: uelut hæ sp̄es quæ
sentiuntur ab omni materiæ περιστοσει idest circū/
stantia seiungit & nudas solasq; recipiens specula/
tur: neq; enim is qui album consyderat: ita albi in/
tellectionem facit ut una eum figura aut magni/
tudine eē censeat: cuius rei cām afferre promptis/
simum est. Quod ad intelligibilium rerum suscep/
tionem intellectus nullius sensorii corporalis obse/
quio fungitur. Sed ad id quod intelligibile ē digno/
scendum ipse sibi satis est. Quadere licet sensus al/
teratio non sit: nō tamen absq; alteratione quapiā
fieri posse uidetur. In intellectu uero nō idem mo/
dus est: quom autē id quod speciem quāpiam su/
scepturū est nullam eiusmodi sp̄em in p̄pria na/
tura continere necesse sit. Introspecta enim p̄pria
sp̄es aduenticiæ susceptionem prohibet: atq; ita se

k iii

habere sensuum instrumenta monstrauimus: nec
sarium itidem est ut intellectus qui & materialis
& subiectus est nihil sit earum rerū quæ abse co-
gnosci possunt. At uero res oēs ab intellectu con-
siderantur quandoquidem rerū omnium aliae in-
telligibiles aliae sensibiles sunt: & ea quæ sensilia
sunt ab intellectu intelligibilia reddūtur: qui hæc
ipsa a materia seiungit: & quid sit in iis id quod
est esse speculatur: nihil igitur est ex iis quæ sunt
actu materialis intellectus: sed omnia potestate:
quom enim ante intellectionem nihil sit actu ubi
quid intelligit id quod intelligitur sit: siquidem il-
li intellectio inde aduenit quod intelligibilis rei spe-
ciem habet: solum igitur materialis intellectus fa-
cultas & promptitudo quādam est: ad formas ex-
cipiendas tabellæ nondum inscriptæ persimilis.
Quinimmo ipsius tabellæ agrapto hoc est inscri-
ptionis parentiæ q̄ tabellæ similior. Tabella enim
iam in entium numero est: quapropter id quod a/
nima præditum est tabellæ potius comparari pōt.
Ipsa uero inscriptionis carētia fere intellectus ma-
terialis est promptitudo & facultas quāpiam exci-
piendis inscriptionibus accommodata: sicut igitur
in tabella accidit ut ipsa quidem in qua prompti-
tudo & facultas est inscriptionis excipiendæ: ubi
quid inscriptum est: pati aliquid uideatur: quom

aptitudo ipsa & facultas in actum prompta nihil omnino patiatur: nec enim subiectum ullum est: eodem pacto intellectus nihil patitur: quom nihil sit eorum quæ sunt actu. Quamobrem nonnulli qui de intellectus potentia argumenta sumpserūt animam locum quemdam esse specierum non ab re tradidere: & quod nobilissimæ animæ portioni inest uniuersæ animæ addixerunt. Atqui esse potest anima specierū locus non actu: nullam enim speciem suapte natura animam possidere mostrum est. Sane uero quom possit species excipere: ea de causa specierum locus dici potest: & de materiali intellectu cuiusmodi sit satis dictū arbitrор.

De intellectu qui uelut habitus dicitur:

Orro intellectus ille qui uelut habitus dicitur materialis intellectus species uitus atq; perfectio est. Qui sane habitus quom per uniuersalis apprehensionem: tum uero per formarum a materia separandarum facultatē in intellectu dignitur: quæ quodammodo idem inter se sunt. Qui enim speciem quāpiam absq; materia suscipit: is proculdubio habere uidetur id qđ commune & uniuersale est: enim uero ubi speciem hominis abdicatis materiae appēdibus excipimus nihil aliud quam cōmunem hominem intuemur.

Quippe quod singularium hominum differētia a
materia proficiuntur. Formæ. n. per quas sunt ho-
mines nullam inter se differentiam habere cernun-
tur: & is qui i singulis uniuersale p̄spicit: rur-
sum spēm ablq; materia recipit. Id.n. cū ipsis sin-
gularibus & cōmune & idem ē: eiusmodi uero ha-
bitus in intellectu ab ipsis generationis suæ prin-
cipiis innascitur: traiectu quodam qui ex pertina-
ci & assidua circa res sensiles functione progredit
& fere uelut ab ipsis sensilibus uisionem quampliā
recipit: quæ uniuersalis inspiciēdi facultatem præ-
bet: quæ a principio cogitatio siue cōsyderatio nū
cupatur: ubi uero latius increuerit atq; adeo uaria
& plurimis in rebus exercitata eruditione profece-
rit: ut uel absq; sensili substētaculo eodem officio
fungi per se ualeat. Iam intellectus dicitur. Quom
enim ab assidua functione in habitū redigitur ita
ut p se deinceps opari possit: tunc is intellectus gi-
gnitur: quem uelut habitum appellamus: redacta
ad scientē similitudine & pportione: qui in medio
consistit eius qui secundum p̄tatem sciens & eius
q secundum scientiam agens dicitur: & quantum
ab eo qui p scīam actu operatur deficit; tanto sciē-
tem secundum potestatem exuperat.

De intellectu secundum actum.

i Am uero agēs habitus : intellectus actu

dicitur : intellectus nāq; in habitu nihil fere aliud
esse uī q̄ depositæ illæ coaceruatæ & quiescentes
cōsyderationes: uerū quod non pari rōne cū sen/
su a re intelligibili intellectus patiatur. Sed sensus
a rebus sensilibus quadantenus disponatur affi/
ciaturue: & corporali quodā ministerio ad illa su/
scipiēda utat: eo argumēto p̄spectū ē: qđ sensus a
uehemēti penes rē sensilē functione: hebetiora sub
inde sensilia colligere non pōt: uelut affectione &
passione quapiā obrutus: & a uehemētibus sensili/
bus fere cōtra naturæ limites pcussus & uiolatus
redditur. At cōtra intellectus ubi ea quæ uehemē/
tius intelligibilia sunt excipit: tñ abest ut minus
intelligat: ut etiam perspicatius hebetiora intelligi/
bilia percipiat: & perinde quasi exercitatus & ue/
teranus promptior atq; expeditior in delegata sibi
actione constituatur: & quom nihil aliud sit intel/
lectus in actu q̄ intellecta species: quemadmodum
in sensu quoq; monstratum est: profecto intelle/
ctus in habitu is aut ē q̄ intelligere i se & intelligi/
biliū rerū spēs p se recipe pōt) se ipm quoq; intel/
ligit: quom. n. ip̄e sit intellecta spēs si sit id qđ: in/
telligit: intellectus q̄ intelligendaꝝ specieꝝ habitu
præditus ē: se se quoq; intelligendi habitum & fa/
cultatē habebit: id. n. intellectus cognoscens sit qđ
cognoscere potest: quin etiam quom se intelligit

præcedēter & per se speciem intelligibilē intelligit: per accidens autem se ipsum: ea de causa quod intellectui accedit: ut quog̃ intelligit illud fiat quod abse intellectum est. Anteq̃ igitur actu intellectū intelligat: ipsum intelligere & id quod intelligitur mutuo referuntur: atq; opposita inuicem habētur uelut ea quæ sunt adaliquid: quom uero utraq; i actum prodeunt & unum fiunt: cessat oppositio: neq; enim fieri potest ut iis postmodum ratio relationis ulla conueniat: iccirco intellectus in actu q̃ idem sit cum intellecta specie: non immerito se se intelligere dicitur: ergo se se intelligit: quia hoc idē quod intelligit fit: species enim abiunctas a materia intelligit: non enim hoc singulariter apprehendit sed in singulari: id quod est esse: intelligit quē admodum retro iam dictum ē. Neq; tamen ex pari ratione sensum in actu seipsum sentire dixeris: licet ip̃e quoq; species sensilium rerum excipiat: ea de causa quia sentit: quæcūq; sentit uelut addicta materiæ: huius enim & singularis sensus fūctio ē: non sit aut̃ sensus idem cum rei sensilis specie q̃ uis non more materiæ speciem excipiat: materiæ enim sensilesq; formæ secus a sensu secus ab intellectu pensitantur. Nanq; cum in his: tum uero passim in omnibus: quæ ex specie & materia constituantur: aliud est id quod est rem esse; aliud id

quod est rei esse: neq; enim idem est aës & æri eē: quippe aës simul utrūq; est & materia & species æri autem esse non per utrūq; est: sed per diffini-
tionem & speciem: quæ subiectæ materiæ ingeni-
ta aës ipsam efficit. Quom uero hæc i sensibus dif-
ferentia deprehensa sit: sensus proculdubio simul
utriusq; iudicandi facultate præditus est. Speciei
enim ut in materia constituta ē: susceptionem fa-
cit: ea de causa quodcunq; sensile hoc aliquid &
singulare est: tale enim est id quod simul utrūq;
est: intellectus autem speciei & definitionis p quā
est hoc aliquid contemplatione fungitur: specula-
turq; non hoc quodpiam sed tale: neq; singulare
sed uniuersale: enim uero omnia quæ sunt eiusdem
speciei inuicem per eandem eiusdem speciei defi-
nitionem sunt: cuius definitionis contemplādæ in
tellectus potestatem habet: in his igitur in quibus
aliud est: hoc esse aliud huic eē: alia potestas hoc
esse: alia huic esse cognoscere nata ē: illa sibi sen-
sum: hæc intellectum uendicat: ea uero in quibus
hoc esse & huic esse: idem ē: quod in formis a ma-
teria seiunctis inspicitur: solus intellectus specula-
tione comprehendit: nihil horum sensile est: om-
ne. n. sensibile materiale & compositum habetur.

De intellectu & re intelligibili secundum actum
& in materiali specie.

Erum igitur: quæ compositæ sunt
id quod est esse & earum formas
intellectus intelligibilia efficit: illa
disiungens ab iis quibus cum ha-
bent esse. Si autem sunt nonnullæ
species: quæ per se absq; materia & subiecto sub-
sistant: hæ proprie intelligibiles sunt: & hoc ipsum
ut sint intelligibiles suapte natura consequuntur:
neq; se se cognoscentis alterius auxilio indiget ut
intelligibiles siant. Verum enim uero quæ ex propria
natura intelligibilia sunt actu quoq; intelligibilia
esse necesse est: materialia enim illa sunt quæ pote
state intelligibilia nuncupantur. Verutamen si intelle-
ctui in actu idem est: id quod intelligitur: & id quod
intelligit efficitur ut proprie & secundum actum im-
materialis species intellectus sit: & quod eiusmodi spe-
ciam intelligit intellectum intelligit: non quod spes
illa tunc intellectus fiat: quomodocumque intelligitur: uelut in
formis materialibus se habet: Sed quomodocumque intel-
lectus: et si non ab intellectu intelligatur. Iam uero
intelligens intellectus intellectione eius quod intel-
ligit: id quod intelligit sit: & intellectus qui in no-
bis est (hic autem est in secundum habitu habetur) quo

ties eiusmodi sp̄es apprehendit toties iisdem specie
bus idem efficitur; quales. n. species secundum sub
stantiam fuerint etiam si non intelligentur. i. sim/
plices: tales idem cum intelligente fiūt. Quare in
tellectus qui illas intelligit; idem tūc quom intelli
git illis efficitur: & intellectus in iis est id quod in
telligitur & id quod intelligit: & tunc utrūq; idem
est. At uero ubi materialem quampliam sp̄em itel
ligit: & id quod est esse cuiuspiā rei materialis ap/
prehendit: haudquaquam intellectus omnino rei
quæ intelligitur idem sit: quia id quod intelligitur
in materia & subiecto essentiam possidet. Intelle/
ctus uero uelut quid a materia disiunctum appre
hendit. Quapropter eiusmodi sp̄es quom intelligit
īp̄a quoq; intellectus ē: non aut̄ citra intellectionē
id euenit. Ad h̄ac intellectus sp̄es absq; materia
quæpiam est. illa uero in materia id habet ut sit.

De intellectu agente.

Erūm quom in rebus oībus quæ
secundum naturam genita & co/
stituta sunt aliud quidem in eo
genere quod summī materia sit.
(Id autē ē quod potestate sit om
niaquæ sunt in eodem genere) aliud uero agens
& effectricem uim habens ut in materia gignatur

ea quæ ab ipsa materia suscipi nata sunt: quod in
rebus artificio elaboratis an aduertere possumus.
Nam ars in causa est: ut artis species in materia
producatur: in intellectu quoq; easdem haberi dif
ferentias necessarium uidetur: & quando intelle
ctum quendam materialem esse concessimus: esse
pariter agentem quempiam intellectum: qui eius
habitus: qui in materiali intellectu producitur cau
sa sit. Atqui esse poterit hic intellectus proprie ac
præcipue intelligibilis species: & hæc ipsa sine ma
teria: namq; in rebus omnibus id: quod proprie ac
præcipue aliquid est: cæteris causa est: uti eius
modi sint: id enim quod maxime uisile est (ta
le autem est lux cæteris uisilibus rebus in causa
est: ut uisilia sint: uerum & id quoq; quod maxi
me ac præcipue bonum habetur: cæteris quæ bo
na sunt causa est ut bona censeatur. Cætera enim
quæcunq; bona sunt facta ad id quod maxime ac
præcipue bonum est contributione pensis tantur.
Pari ratione quod maxime & suapte natura intel
ligibile est: non immerito uniuersæ cæterarum re
rum cognitionis causa iudicabitur. Si enim nihil
esset suapte natura intelligibile: profecto neq; ali
ud quidpiam ab alio intelligibile fieri posset enim
uero in rebus omnibus in quibus aliud quidē pro
pria: aliud uero secundaria ratione compertum ē:

secundarium a proprio id habet ut sit: Ad hæc si
eiusmodi intellectus prima causa est: quæ cætera/
rum rerum essentiæ causa & principium est: pro/
fecto esse poterit eatenus intellectus agens: quate
nus cæteris rebus intellectis causa est ut sint: atq;
is intellectus abiunctus impassibilis & nulli rei co/
mixtus est: quæ omnia ob id intellectui insunt: qa
sine materia est: propter hoc enim abiunctus & se
paratus & per se subsistens ē: enim uero in formis
materialibus nulla separabilis est: nisi sola ratione
in quibus separatio a materia nil aliud quod interitus
est. Porro intellectus quoque impassibilis est: nam
in rebus omnibus id quod patitur materia & sub/
iectum ē: quom autem sit impassibilis & nulli ma/
teriæ commixtus: incorruptibilis ē: actu ens & for/
ma citra potentiam atque materiam: talem autem
esse primam causam ab aristotele commostratum
est: quæ proculdubio prima causa proprie intelle/
ctus est: quas ob res iste intellectus amplioris di/
gnitatis est: quod is qui habetur in nobis & materia/
lis appellatur: quom in rebus omnibus: & agens
patiente: & immateriale materiali præstantius sit:
& hunc simulatque intelligit intellectus ille idē quo
dammodo fit siquidem intellectio ex percipienda
specie facta intellectus ad speciem similitudine cō/
stat. Pari ferme ad scientiā proportione quæ quom
l

actu rem a se contemplandam consyderat: undiq; est res ipsa quæ contemplatur: Scientia enim actus est quam contemplatur. In formis igitur materialibus sicut retro diximus id accidit: ut quom non intelliguntur nulla illarum intellectus sit: si quidem quatenus intelliguntur hypostasim habet ut intelligibilia sint: uniuersalia enim & comunia in singularibus & materialibus substatiām habet: res autem absq; materia intellectus communes & uniuersales fiunt: & tunc sunt intellectus quom intelliguntur: quod si non intelligantur non sunt intellectus: quapropter separata & abiuncta ab intellectu: qui ea intelligit intereunt & corrumpuntur: eatenus enim sunt quatenus intelliguntur. Patria his habentur ea quæ per ablationem siue abstractionem fiunt: cuiusmodi sunt ea quæ mathematica appellamus. Corruptibilis igitur est istiusmodi intellectus: hoc est istiusmodi consyderationes: ubi uero intellecta res talis est qualis suapte natura intelligitur: eiusmodi quom sit incorruptibilis est: ibidem etiam si ab intellectione separetur permanet tamen incorruptibilis: intellectus igitur qui hoc intelligit incorruptibilis est: non subiectus & materialis: hic enim cum anima cuius est potestas corruptibilis simul interit: & eo intereūte eiusdem habitus p̄t̄as & pfectio una corrūpitur. At ue

ro intellectus actionis cum materiali; idem efficiē
ubi ipsum considerat ob id: quod singulis rebus
intellectis idem sit: quom res eadem intelliguntur
& qualemque illud est quod intelligitur tale quom
id ipsum intelligit & fit. Ceterum hic intellectus de
foris in nobis genitus est & incorruptibilis: deforis
sane sunt: aliæ quoque intellectiones sed non sunt in
tellectus. Sed quatenus intelliguntur intellectus
fiunt. Ipse autem uelut deforis est: solum enim hoc
rerum intellectarum intellectus est: p se existēt et
si non intelligatur. Porro incorruptibilis est: quia ex
iusmodi natura est. Intellectus igitur quod in nobis in
corruptibilis intelligitur talis est: & in nobis separa
bilis atque incorruptibilis quod intellectum deforis
Aristoteles nūcupat & est intellectus ab extra in no
bis genitus: non autem potestas anima quae in no
bis sit: neque item habitus: per quem intellectus po
tentiae cum res alias: tum hunc ipsum apprehendat.
Sed neque intellectio qua intellectio est incorruptibi
lis dici potest: per id quod tunc intelligitur quapro
pter res quae in se diuinū qdipiā habere debet quid
& quale id sit prænoscere posse necesse est.

Quod anima est quodammodo res omnes.

I autem non solum intellectus & eius
actio per susceptionem specierum

l z

citra materiam facta sui ad ipsas species similitudine gignit. Sed sensus quoq; pari ductu ad species sensiles refertur: profecto res omnes quodam modo erit anima quandoquidem exacta & summa diuisione res omnes quæcunque sunt: aut sensiles aut intelligibiles esse constat: habetur autem cuiusq; rei per speciem id quod est esse: intellectus autem & sensus species omnes recipere nati sunt: ille intelligibiles: hic sensiles: uerum si una cū materia species ab anima reciperentur: longe diuersa ratione anima res omnes fieret: postq; autem non simul cum materia: sed ea abdicata recipiuntur: res autem ipse simul cum materia essentiam possident: qui nam fieri poterit ut anima cū rebus ipsius idem sit: At uero non simpliciter idem est: sed solum quatenus excipit rerum species: quæ res ipsæ quodammodo sunt: quom per easdem species anima id sortiatur ut sit. Neq; uero coaceruatas simul res animam ob id esse concesseris. Sed quia singulatim cuiq; rei anima se se similem præstare potest: ea ratione res omnes quadantenus & est & sit. Atqui nō de quauis anima hæc quæ diximus differuntur: sed de absoluta duntaxat atq; perfecta: quæ præter sensum intellectum etiā possidet. Quamobrem ea de causa maiores nostri animam res omnes esse dixerunt: quod ex iis principiis ex

quibus essent omnia animam constitui existimabant. At uero ex iis quæ nunc de animæ natura traduntur: nō quidem ea de causa anima idem simul cum rebus omnibus esse monstrata est: quia ex rerum omnium principiis genita censeatur. Simul enim ista cōcesserimus: non solum animam: sed quicquid aliud ex omnibus principiis constitutum attuleris: cum rebus omnibus idem esse fate ri cogemur. Insuper animam quoq; magnitudinē quampiam & corpus esse necessarium erit assere re: & præterea si id accidat nulli rei hoc modo anima idem esse poterit. Siquidem in quadam prin cipiorum mixtione & compositione cuiusq; rei na tura consistit. Inde eueniet ut quæcunq; ex iisdem principiis constituuntur eadem inter se esse fateri cogamur: non potest autem esse temp̄eramentum & mixtio in anima cuiuspiam rei: quæ aliud ab anima sit; iam enim eē illa res nō autem anima. Cæterum eo pacto anima una cum rebus idem eē censenda est: ut intercedente sensu atq; intellectu specierum suscipiēdarum facultate sit prædita. In hoc enim eiusmodi animæ id quod est esse consi stit. Atq; hæc sunt quæ cum in cōmune de anima tum uero membratim de nobilissima quaq; illius potestate tradenda curauimus. In quibus & quæ nam pfecta atq; absoluta sit anima: & quo pacto

se se ad imperfectiores habeat concise & breuiter
explicatum est.

De ordine animalium potestatum.

Am uero ex iis quæ tradidimus or
do qui inter animæ potestates ha
betur: liquido manifestus atq; per
spicuus est. Altricem enim anima
in animatis rebus omnibus neces
sariam eē fatemur: quippe quod quom aduentu
& præsentia animæ uiuat animal: citra hanc po
testatem rem ullam uiuere prouersus impossibile est:
nam & uiuere ita definitum est: ut nihil sit aliud
q; alimentum & auctionem ab altrice anima: ani
ma cōsequi: uelut hac potestate diuersa & ab aliis
differentia corpora uiuere dicātur. huius ergo po
testatis perfectio gignendi facultas est. Semen.
res quæpiā est: ab alimento decidua: neq; uero ubi
quid uiuens fuerit: ob id continuo sensum habeat
necessitatem: quandoquidem ea quæ species citra ma
teriam excipere nata non sunt: nullo pacto sensibi
lia esse possunt. In stirpibus sane nihil tale reperti
as. Animalia igitur sensum habeant opus ē: nem
pe quæcunq; uiuentia sunt: neq; ob id uiuunt qd
cuiquam rei adnascatur: unde alimentū exprimāt:

neq; simplicium reg; educatione nutriūtur: quale
in stirpibus aīaduertere est: proculdubio ut gustā
di sensu prædita sint necessarium est: ut eius sen-
sus iudicio possint esculenta & non esculenta di-
gnoscere. Nanq; ea de cā qđ res illæ qbus alimur
extrinsecus abiunctæ sunt: neq; quicquid temere
obtuleris alimentū præstare natū est: alimēto aut
ad nutricationē opus ē ea& reg; quæ alant: quæue
non alant: sensus adipiscant̄ oportet: quo illa exci-
piant & cōplectantur: illa respuant atq; declinent
deinceps quæcunq; gustum habent tactus quoq;
facultate prædita cernuntur. Gustus.n. tactus q/
dam ē. Atqui iis animalibus quibus incedere & i/
gredi natura datū ē: tactus ad salutē atq; īcolumi-
tatem cōfert: ubi.n. cōmigrauerit & corpora often-
derint quoq; alia destruere & iterficer alia serua-
re & tueri nos solēt: nisi id iudicio apprehēderēt:
ut ad salubria accedere: & noxia declinare possent
facili ac prona occasione animalia in interitum p/
labi consiperentur : & motio animalium quæ se-
cus locum fit ad malum duceret: At uero nullum
ex iis incommodis secundum naturā est. Post hæc
si animalia omnia sensu tactus prædita eē necesse
est: neq; in uniuersum res ulla tactilis intermedio
simplici corpore sentiri pōt quomq; simplicia cor-
pora nullius sibi proprii sensilis tactu apprehen-

l. iiiii

đendi facultatem habeant. Sed tria quidem sint
quibus intermediis sentitur uelut retro mcnstra /
tum est: terra autem per se penitus insensilis est:
profecto corpus animalis simplex esse impossibile
est. Tactus enim in rerum quas sentimus medio/
critate constat: & quia tactiles omnes contrarieta/
tes percipit in tactiliū omnium mediocritate & tē/
peramento essentiam habet: Id autem est caro &
in iis quæ carnem non habent aliquid quod pro/
portione & similitudine carnē refert. Igitur ii sen/
sus necessarii sunt & ad essentiam conferunt: qui
bus abdicata animantia iam ultra superuiuere nō
posse certissimum est: tres uero reliqui sensus non
ad id ut simpliciter sint: sed uti duntaxat bene sint
animalibus conferre uidentur. Quo sit ut nō pas/
sim omnia animantia sed ea solum quæ perfecta
& absoluta sunt: tribus iis posterioribus sensibus
prædicta comperiantur: eiusmodi autem sunt ani/
malia quæ gradiūtur & inambulant: nempe quæ
non solo sensu indigent ad ea quæ manentibus &
quiescentibus nobis occurrunt & incidunt: uerum
etiam ad ea quæ quom alicunde perniciosa & in/
teritum afferentia præsentimus obseruare & præ/
cavere ualeamus. Iccirco per interualla quibusdā
rebus intermediis horum sensus efficitur: sensibi/
lis autē uis phātastica siue imaginatrix uelut ante

prædiximus sublequens & sere pedissequa est: & post imaginatricem uirtutem uis impulsus & appetitiōis obsequitur. Atq; hæ omnes uirtutes una quidem subiecto sunt: potestatum uero discriminibus inter se dissident. Super has autem accedit ratiōlis potestas: quæ & postrema & supra cæteras potestates constituta perfectis duntaxat animalibus: neq; iis confessim ubi sunt genita sed ubi accedente tempore adolescent inesse conspicitur.

Quo in loco quaque in parte corporis animæ principatus constituendus sit.

Ost hæc illð mihi apprime dignū inspectu uidetur quo i loco: quaque parte corporis principatum aīæ cōstitui oportere uideatur: & utrū in uno subiecto secundū numerū sit oīs aīa: per solas autē ptates & definitionē dīrias fortiaſ: an potius inter se se loco disiūctæ uirtutes aīæ censeant̄. Iam uero in rebus oībus in quibus aliud pfectius: aliud minus pfectū est auctario siue adiectione pfectioris: id quod imþfectū est: pfectum redditur. Adiectio autē rei præexistenti adiecta re quapiā fit: est igit̄ in aīa dīria iam dictæ p similis. Necesse ē.n. ut in aīa quoq; ubi imþfecta

p

sit ibidem perfectam haberi si per auctariū & ad
iectionē id quod imperfectum est: reddi perfecti/
us debet. Ex potestatibus autem animæ uis nutrix
omnium imperfectissima existimatur: & in iis re/
bus imperfectiores uirtutes inuenies: i quibus uis
sola nutrix extiterit. Verumtamen penes cor uim
altricem residere asseueramus. siquidem cor causa
est ut uitæ functio ab humiditate & caliditate præ
stetur: hæc autem præcipue penes cor esse comper
ta sunt: quæadmodum retro dictum est. Adde qđ
hac in parte in stirpibus & reliquis animatis cor/
poribus eandem rationē haberi par ē. Sed in stir
pibus altrix anima: ibi est unde principiū auctio/
nis ingreditur. Ideoq; in iis radicū & caudicis me
ditulio eiusmodi uis insita habetur. Quare in ani
malibus ratione non dispari: ea in parte anima ue
getalis erit: unde motionis principia consequuntur.
A corde uero auctionis & nutrimenti dispensatio
in uniuersum corpus ingredi. In corde igitur uis
nutrix est: aut in ea parte: quæ proportione ac si/
militudine proxime accædit ad cor: dispensationē
autem alimenti a corde proficiisci manifesto uena
rum argumento conuincitur: hæ nanq; alimenti:
hoc est sanguinis ministræ ac gerulæ sunt. Postre/
mum autem alimentum est sanguis: uenæ enim

quom cæteris partibus corporis inherescat ex cor
de nascuntur: unde sparsionis & propaginis origi
nem capiunt: & earum nonnullæ cordi famulatur
ut crudiorē atq; indigestum sanguinem cor ex
cipiens in se concoquat: nōnullæ rursum perfecta
concoctione sanguinem in uniuersum corpus ef
fundant: qua de causa circa cor latiores inueniunt
tur uelut fere adhuc integræ atq; indiscissæ sint :
ubi uero ulterius protensæ recesserunt sparguntur
& diducuntur in plures: & angustiores diuisionis
multiplicitate redundunt. Illud quoq; indiciū nō
inefficax est: cor primum esse quod maxime ali
tur quodq; in se præcipue altricem uim habet: qā
primū ex omnibus corporis partibus articulatim
deformatum appetit: quod uero uitalis & nutrix
anima cordi inhæreat: mors ipsa euidentiore argu
mento declarat. Quod pars hæc omnium postre
ma demoritur : uelut ab remotioribus partibus:
& quæ facilius evita transferri possint in principi
um recurrente & resoluta natura. In corde autem
principium uitalitatis degere illud uel maxime fa
cit fidem : quod in omnium quæ obtineri potuit
munitissima ac tutissima totius corporis parte se
dem cordis natura constituit : quæ passim in ipsa

rerum ab se gemitarum incolumente seruāda: mi
re sagax atq; sollicita est: tutissimum uero ē id qđ
medium est: id autem est pectus & locus is qui
cordi circumiacet. Accedit eodem quod locus idē
in medio eorum organorum constitutus est: qbus
alimenta desumimus quibusq; deciduas sequestra
tasq; ab alimento portiunculas reponimus: utris/
q; partibus negotiū difficultatem habētibus: & ea
ratione situm i medio esse: quod quom in medio
sit: ad utranq; partem se se similiter exhibit: & a/
limentum proprius longiusue diffundit: ideoq; in
circitu cordis est: enim uero thorax fere corpus a/
nimantis est: reliquæ uero partes uelunt thoracis
organæ & in eo sitæ atq; ingenitæ potestatis instru
menta congenita sunt. Quas obres non temere
hac in parte principium statuitur quod corporis in
strumentis utatur. Idem suadet ratio ut commu
nis omnibus animalibus potestas thoraci quod cō
mune omnibus animalibus est positiū hærere dica
tur. Communis autem omnibus animalibus uis
altrix est: iisdemq; commune corpus thorax: reli
quæ enim partes thoraci adgenitæ sunt. Quare a/
nimilibus oībus uitalitatis origo præcipue i thora
ce sita existimāda ē: nō. n. reliquæ ptes cōes omni
bus animantibus sunt: & caput ipsum non omni
bus commune est: nam animalia nonnulla com/

perias quæ uel hac parte careant: neq; item: ma-
nus: unguis: pedes omnibus communes sunt. Po-
stremo quom alimentum maxime calido itercedē-
te conficiatur: æquum ē ut qua parte maxime ue-
hemens calor obducitur: i ea proprium organum
uis altrix obtineat: atq; illi adhæreat: uelut guber-
nator clavo & faber fabrilibus instrumentis assi-
det: Quod igitur nutrix austrix & genitrix animæ
uis quam φυτική idest uegetalem appellant in pe-
ctore cordisq; circuitu statuenda sit iis & simili-
bus argumentis perspicuum reddi potest. Par au-
tem & cōsequens est ut ubi hæc sit ibidē uis quo-
q; sensibilis habeatur: in iis animalibus quæ utra-
q; potestate sunt prædita. Si enim hæ abiūcta mu-
tu & separatae uirtutes forent profecto ea anima-
lia quæ utraq; uirtutem possiderent non unam
animam sed plures habere uiderentur. Nempe in
stirpibus ipsa per se altrix potestas insita stirpes a
nimatas efficit. Pari ratione i animali portio quæ
piam animata uidebitur: quæ eiusmodi per se uir-
tute sit prædita quod si ita se habere cōcesserimus
proculdubio pars quæ uim sensibilem continet: ip-
sa per se quoq; rursum animata censebitur: atq;
hoc pacto eiusmodi potestates abiungi & separa-
ri inter se posse uidebuntur: ut in eodem animan-
te aliquid sit quod sola altrice potestate fungatur:

atq; ob id uiuat; aliud uero sit quod sensibili: non
autem altrice uirtute sit præditū. At uero esse uim
sensualē sine altrice impossibile proſus eē mon/
strauiimus. Fieri enim nullo pacto pōt uti sentiat
quidpiam: nō autem alatur uelut in quibus utra/
q; uis habetur: uis altrix abdicata sensibili functio/
ne consistat. Qua in re argumēto quā euidentissi/
mo inniti possumus: quod tactu sublato nō ultra
potest animal uitā uiuere. Quod si uis altrix a sen/
sibili seiuncta degeret certe intereunte & sublata
sensibili fieri posset: ut adhuc animantia superui/
uerēt; incolumi adhuc altrice uirtute quæ uitæ di/
spensatrix est. Itaq; si uis sensibilis ab altrice diuel/
li & discerpi nullo pacto potest. Sed penes idem
hæc ipsa ptas est: & tactus gustusq; principium in
corde uersari ex infectionibus manifeste deprehē/
ditur: erunt sane reliquæ tres potestates itidem cir/
ca cor: q;q enim ad id non directi meatus pateant
sunt tamen stratæ per cerebrū ad cor uiæ p quas
ad cor ipsum : uelut ad originem redditus fiat: nā/
in trepidatione iracundia cæterisq; perturbationi/
bus animi hæc præcipue portio sentiēdi principiū
obtinet. Cor enim uelut animal in animali obsep/
ptum conclusumue; prius mouetur atq; afficitur.
Cæterum illa quoq; non ineuidens ratio est. Nam

Si partes hæ quæ carent sanguine uelut ossa: pili:
ungues sensibiles non sunt. Sanguis enim ipse is
est qui eiusmodi uirtutem habet: reliquom est ut
id quod maxime ac præcipue sanguinosum est id
itidem maxime ac præcipue sensuale sit: nihil au-
tem sanguinosius corde est. Sanguis enim qui in
recinore redundant: indigestus atq; non coctus est;
neq; propria appellatione sanguis nūcuparidebet;
hæc igitur argumenta collegimus quibus uegeta-
lis & sensibilis uirtus i animalibus corde præditis
penes cor: in corde autem carentibus penes quid-
piam analogum ac simile cordi degere ac desidere
monstrantur. Porro ubi sensus munus suū obeūt
quiescūtq; ibi imaginatricē aīam eē necesse ē: quā
doquidē illius actio & opus secus derelicta a sensi-
libus uestigia residet: quæ i ea corporis parte gignū-
tur: in qua sensus cōis ē: hæc aut̄ cor itidē est: de/
inceps ubi imaginatio ibi cōsensus ē: ubi cōsensus
ibi iracūdia & appetentia: quæ principia delatio-
nis, i. motus localis habentur. Quo fit ut uis ani-
mæ qua propellimur & qua appetimus utraq; in
corde statui debere uideatur: neq; immerito: enim
uero par est ut ab ea parte in quam motiones ex
trinsecus prouenientes uelut in p̄cipium definiūt
in eandem p̄cipium quoq; motionis extra tendē

tis perueniat. Quemadmodum in exercitu fere p/
spicuo exemplo comperias: ab illo enim ad quem
extrinsecus legationes adueniunt (Hic autem im
perator est) motiones quoq; exterius proficisen/
tes principium summunt : quapropter destinata
motionibus instrumenta principium a corde reci/
piunt : quin & in partibus omnibus propriæ mo/
tionis initiu e cordis regione prodire conspicimus.
enimuero a qua parte dextrum sinistrumue latus
excitur: indidé dextro sinistroq; lateri motionis pri/
cipia prodeunt. Quæ res in animalium motione
perspicua est : eademq; ratio quadrat in reliquis:
quæ per motum in superna atq; inferna dispescū
tur : is enim omnibus partibus medius situsq; in
cordis circuitu locus siue huic proportione similis
& principium & finis est: ex quo facile monstrari
potest uim impulsionis & appetentia secundū cor
pariter uersari. Non ab re igitur cor ipsum quod
& sensualem & motionis principem uim habere e/
xistimamus: partim homioides hoc est similium
partium qualia sensoria sunt partim an homiome
res. idest dissimilium partium esse uidetur: qualia
sunt membra quæ ad agilitatem nata cernuntur:
puta manus & pes: si enim ad corporis rationem
attendas similium partium est; dissimilium si ad
figuram respicis; caro enim non secundum figu/

ram caro est: cor autem secundum figuram cor ē:
uelut manus quæ ipsa quoq; rōne figuræ manus
est. Quamfacillime autem erudiri quispiam & si/
bi duce rōne suadere possit uel ea de causa in cor
de principatum animæ contineri: quod interiorem
uiscerum apparatum a natura (quæ nihil molit
in cassum) exacta diligentia tuendo cordi consti/
tutum inspicimus: quod i munitissima totius cor
poris regione positū plurima & ualidissimaq; essi
um & carnis compagine circūsepitur: opertūq; fir/
missimo membranæ inuolucro uelut indumento
munitur: quod pericardium siue præcordiū quia
cor circumcat appellatur: atq; adeo durum & den/
sum obduciū ut uix ferro īpactile sit. Corpus ue/
ro cordis inter carnem & neruum medium quid/
piam tenet: ex iis utrisq; corporibus præmolli firmi
tate composita: ut qua parte carnis naturā habet
ad sensibiles susceptiones: qua uero nerui proprie
tatem optinet ad principia motionis idoneum sit.
Ad necessariam uero caloris redundantiam habet
attrahentis & reddentis spūm officinæ suppetias:
quibus intercedentibus ad æquabilem caliditatis
mensurā admota refrigeratione deducitur: præter
hæc ad recentes ac subitos imaginum & uiforum
insultus adiacet: pulmo spongiosus : fistulis cau/
us & cæstilis : & ne ulla in parte cor lædatur ue/
ro

m

Iut tergiū auxiliaris occurrit: merito sane tot sup
petiis & munimentes obtendit quom peculiares
uitalitatis causas & origines cōplectatur & simu/
latq; cor pati contingat in animalibus quibus cor
ineſt ineuitabilis interitus occasio ūcurrat: ea enim
agritudo quæ uulgo cardiaca nuncupatur: ex qua
pleriq; restituuntur incolumes: non proprie cordis
sed stomachi ægritudo censenda est. Verū ipsam
quoq; rationalis animæ portionem: quæ una pro/
prie principatum animæ possidere creditur in cor
de statuendam esse non dubitamus. Idq; ea ratio
ne manifestius est: quod in uirtute rationali aliud
actium aliud spectatiuum est. Illud nōnullis a/
nimantibus quæ rōnis expertia sunt quadātenus
cōmune est. hoc uni duntaxat homini proprium
& peculiare censemur. harum altera uis quam acti
uam diximus quamq; deliberatiuam & rationabi
lem appellamus ūim appetendi & securis locū mo
uendi consequitur: ubi enim appetendi ibi & uo/
lendi potestas est: appetentia. n. uolūtas quadā
est: ubi autem uolendi uis est: ibi & deliberādi &
ratiocinandi uis erit: nanq; uoluntas est appetitus
quidam deliberationi & rationi cōiunctus. Atqui
ubi sentiendi ibidem & consentiendi uis est: ubi at
uis ē qua assentimur: ibidem quoq; id est quo ex
timamus: quo opinamur quo cōsideramus & sci/

mus; hæc n. oia un'a cū assensu sunt; at uero eate
nus itellectus speculatiuus ē quatenus scimus. In
uniuersum autem si ab iis quas supra enumeraui
mus uirtutibus; altrice; sensuali; imagiatrice; i pul
soria; rōnalis ptās p se posset ipsa subsistere; illam
quoq; i nobis a cæteris ptatibus subiecto disiunctā
esse cōtingeret. Quod nullo pa cto est quippe qđ
plures a nobis aias haberi necessarium esset asse
rere & singuli homines plura aialia esse uiderent;
quæ res si prorsus impossibilis ē: qm id quod postre
mam & oīum absolutissimam aīam habet cæteris
quoq; præditum eē necesse est. perfectio. n. animæ
est potestas eiusmodi: perfectio autem in illo &
cum illo est cuius est perfectio: profecto rationa
lem quoq; potestatem penes cor esse confiteri ne
cessit ē: quod si ratione ducimur ut uis animæ cui
actio opusq; tribuit: neq; diuulsa neq; disiuncta in
alia aut alia pte statuat: sed i eadē pte tota sit: cer
te neq; uis illa: quæ iudicio fūgitur disiunget: sed
i pām quoq; i eadē pte poni debere uidebit. Porro
uniuersæ animæ potestates in duas hasce potissi
mum uirtutes summa diuisione scinduntur. Qua
rum altera agendi altera iudicandi est. Quod si
ubi uis altrix est ibi sit & sensibilis: necesse est in
eadem parte secundum numerum omnem animā
esse. Nāq; uis altrix aīa illa est: quam practicem

m z

appellat ad quam præterea uis impulsus &
appetitus pertinet. At uero uis sensibilis animæ pri-
cipium est: quam criticem hoc est iudiciale dicitur
ad quam rursum uis imaginandi deliberan-
di: & contemplandi pertinet. Atq; hæc utraq; circa
cor esse monstrata sunt. Penes cor igitur reliquas
animæ potestates haberi satendum est. Itaq; in ani-
malibus (id quod a principio querebamus) animæ
principatus in corde est. Cæterum in utraq; actio-
nis & iudicij potestate aliud est: quod famulatur
& seruit: aliud quod principatur & regit. Iudicia
uero organicis famulatibus & ministeriis indiget:
hæc autem sensoria sunt. Actiones etiam ipsæ iter
cedentibus organis perficiuntur. manus enim & pe-
des actionum organa quæ euidentissima sunt. Nem-
pe uero rationes illæ quibus innituntur ii qui prin-
cipatum animæ in capite ac cerebro constitui debe-
re contendunt oppido inanes & tenues sunt quæ
cunq; uero ex iis magis ad ueri similitudinem ac-
cedere creduntur: inde offusionem erroris accipiunt:
quod in animalium corporibus membrorum sym-
pathiam: hoc est affectionis consensum: animad-
uertunt: enim uero in corpore partes omnes inuicem
mutuo consensu afficiuntur: organis eleganter &
rite dispositis: atq; ob eiusmodi sympathiam: ubi qd
in cerebro contrectatum est nonnullæ hominibus

pturbationes accident: & ægrotate cerebro defipiētes demētesq; redduntur: curationibus aut in ualitudinem restituto resipiscunt & in mentem redeunt: quēadmodum solet accidere ut admota aliis membris curatione alia quædam nullatenus illis similia membra sanentur. Verum neq; ea argumēta quæ ex sectione & ablatione partiū in quibusdam animantibus faciunt: sententiam propositam ullo pacto comprobant. Sunt enim in utraq; opinione communia. Namq; sicut nonnulla animalia execto atq; ablato corde uiuētia longiore téporis momento persistūt: uelut testudo atq; chameleon: pari occasione in quibusdam animantibus execto capite reliquum corpus diutius uiuere & utranq; partem propriis actionibus fungi q̄ sepissime cernimus. Quas ob res principatus animæ sicut ostē dimus sedem in corde possidet: uis uero illa quæ famula ē & seruit in reliqua corporis membra pretenditur: uis autem sensibilis in omnē carnem extenditur. Id uero quod agilitati & motui ministerium exhibit in neruos musculosq; diffūditur: quibus intercedentibus partium membrorumq; motione & progressus paſsim in omni animalium natura gignitur.

Laus Deo Finis.

Errata recognita: non passim oia sed a iaduersione
digna.

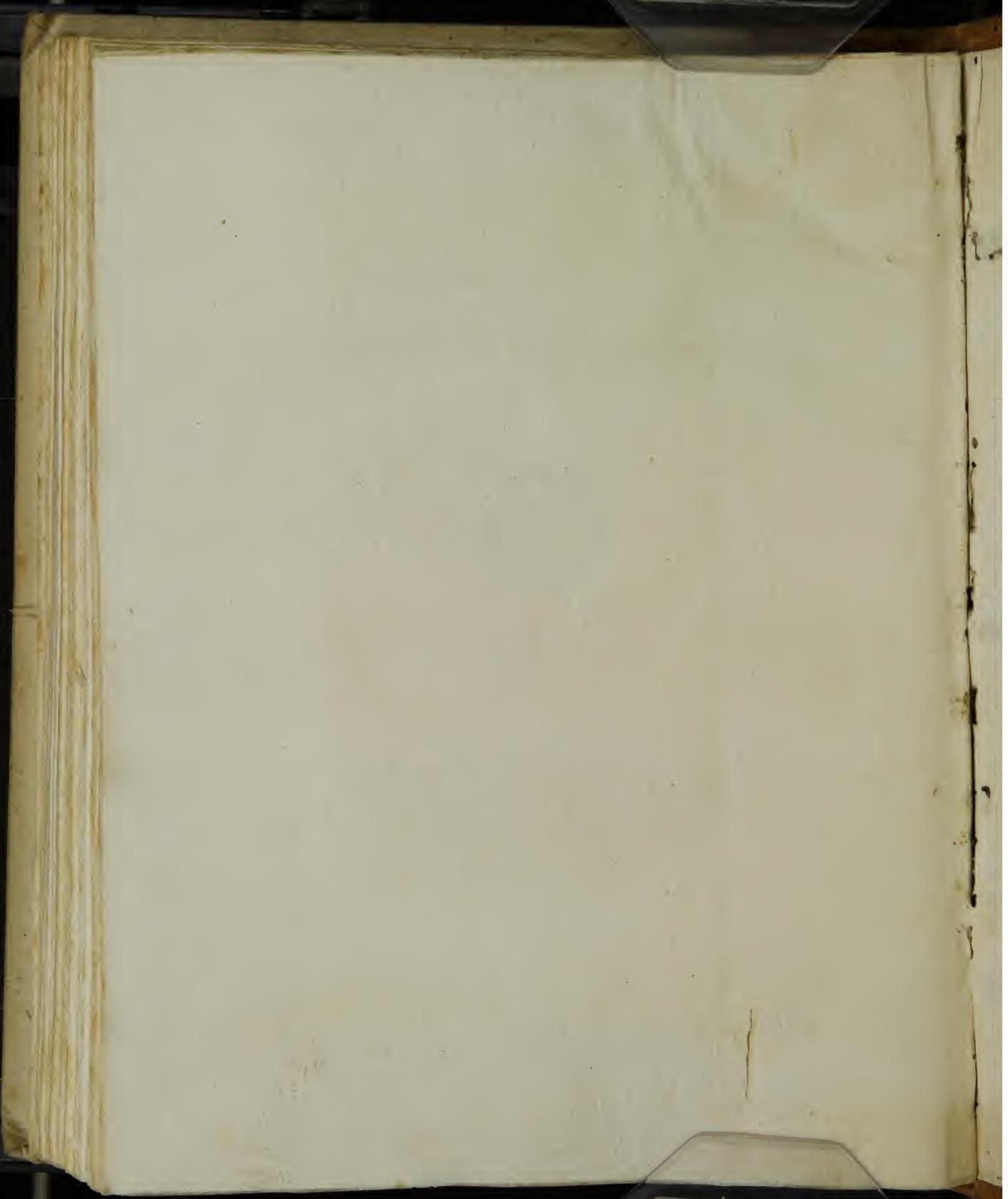
- a.iii. uniuersas forme hispanias : legi debet sermē
- a.iii. medicina studia uiguere: legi debet medicinæ
- 2.vii. in re quapiā affecta: legi debet effecta
- a.vii. Qua narura intercedēte: legi debet natura
- b.iii. species atq; profectio: legi debet perfectio
- b.iii. terræ naturæ natura: uacat naturæ
- b.vi. ex iis quoq; supra : legi debet quos supra
- b.vi. interitu animalis generant: legi debet aīalia.
- b.vii. formando ceri : legi debet formā doceri
- b.vii. uelut in mulsa uinum: legi debet mulso
- b.viii. ædem partes: legi debet eadem
- c.vii. & terra ipsa huius motiōis: legi debet i terra
- c.viii. atq; habitibus opatur : legi debet operantur
- d.i. Id cuius genere aliquid ē: legi debet cuius grā
paulo post graria: legendum gratia
- d.iii. haberi posse putabitur: legendum est habere
paulo post q; finita sunt : legi debet sinitæ
- d.viii. ut eas faciant quæ : legi debet ea faciat quæ
- e.iii. altera uero auctrīs: legi debet auctrīx
- e.iii. solam animam habēt qui: legi debet quæ
- e.v. ea q; ex seminibus pducūt: legi debet pdeūt.
- e.v. ppria alimenta decrepunt: legi debet decerpūt
- f.iii. igitur siue percussio: debet addi ictus igitur
- g.z. saporē uero homidū quidnā: legendū ē qddā

g.z.ab aristotele definitus:legi debet ab aristotele
g.v.congeniti nobiscū sensoriis: legi debet sensorii
g.v.ubi a tactu exciperent: legi debet exciperent.
h.z.Quorū sensus uno fit iter crudente. Sēsorū.n.
legendum intercedente sensorio.enim uero
h.v.Τυπωσιρ.legi debet Τυπωσιρ
h.vi.simulacrum eiusmodi qui:legi debet quod
i.z.uix impultrix:legendum est uis
i.iii.peculiarī & addito sensu:legi debet addicto
i.vi.atq; aliam potestatem fieri:legi debet fit
i.vii.& allensum prestare:legi debet assensum
k.iii.ut una eū figura:legi dēt ut id una cū figura
k.iii.nihil fit actu ubi qđ intelligit:id qđ intelligit sit
legi debet:nihil sit:actu ubi qđ intelligit id qđ
intelligitur fit
k.vi.omne.n.sensibile materiale:legi debet sensile
k.iii.in diem accedente doctrina:potest legi ī dies
l.i.absq; materia intellectus: legi debet intellecta
l.iii.ab altrice anima anima cōsequi: uacat anima

Impressum Brixiae eodem Hieronymo Donato
Alexandri Interpretē urbis præside. Solerti Bernar
dini de misintis de Pap. Impressoris opera. Anno
salutis & gratiæ.m.cccc.lxxxxy.idibus. Septemb.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.51

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. A.5.51

